

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**ANALIZA VPLIVA FINANČNE KRIZE NA OBSEG KREDITIRANJA
MALIH IN SREDNJIH PODJETIJ V SLOVENIJI**

Ljubljana, marec 2012

URŠKA FENDE

IZJAVA

Študentka Urška Fende izjavljam, da sem avtorica tega magistrskega dela, ki sem ga napisala v soglasju s svetovalcem prof. dr Boštjanom Jazbecem, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 24. 3. 2012

Podpis:

KAZALO

UVOD	1
1 FINANČNA KRIZA	2
1.1 Stanje finančnega trga pred krizo	2
1.2 Vzroki za nastanek krize	4
1.3 Čas finančne krize	6
1.4 Vpliv finančne krize na poslovanje bank in kreditiranje podjetij	9
1.5 Kako je kriza vplivala na višino obrestnih mer	11
1.6 Stanje podjetij v času krize	13
1.7 Zadolženost slovenskih podjetij v času krize	15
1.8 Ukrepi Slovenije za omilitev krize	17
2 FINANCIRANJE MALIH IN SREDNJIH PODJETIJ	21
2.1 Možnosti financiranja in vpliv krize	21
2.2 Možnosti zavarovanja posojil	23
2.2.1 Zavarovanje s premičninami	24
2.2.2 Zavarovanje z nepremičninami	25
2.2.3 Poroštvo	27
2.2.4 Zavarovanje z zastavo denarnih sredstev	27
2.2.5 Zastava vrednostnih papirjev	27
2.2.6 Zastava terjatev	28
2.2.7 Zavarovanje z menicami	28
2.3 Zavarovanje posojil v času krize	29
2.4 Vloga podjetij za odobritev posojila	30
2.5 Ugotavljanje kreditne sposobnosti podjetja	32
3 SPREMLJANJE PORAVNAVANJA OBVEZNOSTI DO BANKE IN NADZOR	
NAD BANKAMI	34
3.1 Spremljava kreditnega portfelja in vrednosti zavarovanj kreditnih poslov	34
3.1.1 Pogostost spremljanja vrednosti zavarovanja	37
3.1.2 Ukrepi pri spremembi vrednosti zavarovanja za posojilo	37
3.2 Povečanje slabih terjatev bank	38
3.3 Bančna zakonodaja in nadzor nad bankami	39
4 TVEGANJA V BANKAH IN VPLIV V ČASU KRIZE	41
4.1 Vrste tveganj v bankah in kako se z njimi soočajo banke	41
4.1.1 Likvidnostno tveganje in tveganje refinanciranja bank	41
4.1.2 Tržno tveganje	42
4.1.3 Obrestno tveganje	42
4.1.4 Valutno tveganje	42
4.1.5 Operativno tveganje	43
4.1.6 Kreditno tveganje	44
4.2 Vpliv posameznih tveganj bank na poslabšanje kreditnega portfelja	45

5 SPORAZUMA BASEL I IN BASEL II TER NJUNE POMANJKLJIVOSTI.....	47
5.1 Priprava sporazuma Basel III.....	49
5.1.1 Nova opredelitev kapitala	53
5.1.2 Finančni vzvod.....	53
5.1.3 Stabilnost bančnega okolja skozi gospodarske cikle	53
5.1.4 Merjenje likvidnostnega tveganja	54
5.1.5 Tveganje nasprotne stranke.....	54
5.1.6 Kako bo sporazum Basel III vplival na kreditiranje podjetij	54
6 SEDANJE STANJE NA FINANČNEM TRGU	55
6.1 Poslovanje bank, obrestne mere in pričakovanja v prihodnje.....	57
6.1.1 Viri financiranja bank	63
6.2 Ali lahko govorimo o umirjanju finančne krize	64
6.3 Razmere v slovenskih podjetjih	65
SKLEP.....	66
LITERATURA IN VIRI.....	69
PRILOGE	

KAZALO TABEL

Tabela 1: Realna rast BDP-ja po državah in letih	3
Tabela 2: Gibanje medbančnih obrestnih mer Euribor in Libor na CHF (v %).....	8
Tabela 3: Posojila, odobrena na osnovi jamstvene sheme po namenu.....	19
Tabela 4: Struktura posojil podjetjem glede na vrsto zavarovanja (v %)	29
Tabela 5: Bonitetna struktura razvrščenih terjatev ter pokritost z oslabitvami in rezervacijami.....	39
Tabela 6: Zavarovanje razvrščenih terjatev bank po skupinah komitentov ob koncu leta 2010 (v %)	46
Tabela 7: Glavne značilnosti in razlike med sporazumoma Basel II in Basel III	52

KAZALO SLIK

Slika 1: Primerjava slovenskih obrestnih mer za posojila do 1 mio. EUR z variabilno obrestno mero Euribor med bankami v Sloveniji in evroobmočju	12
Slika 2: Primerjava slovenskih obrestnih mer za posojila do 1 mio. EUR s fiksno obrestno mero med bankami v Sloveniji in evroobmočju	13
Slika 3: Razmerje med lastniškimi in dolžniškimi financiranjem podjetij (v %).....	15
Slika 4: Obrestne mere na Euribor za nova dolgoročna posojila 2006–2011	60
Slika 5: Obrestne mere na Euribor za nova kratkoročna posojila 2006–2011	60
Slika 6: Primerjava slovenskih obrestnih mer za nova posojila do 1 mio. EUR z obrestnimi merami v evroobmočju (v %)	61
Slika 7: Primerjava slovenskih obrestnih mer za nova posojila nad 1 mio. EUR z obrestnimi merami v evroobmočju (v %)	61

UVOD

Od nastopa velike finančne krize leta 2007 se je na področju kreditiranja pravnih oseb zgodilo kar nekaj sprememb. Zaradi gospodarske in finančne krize so bile tudi banke prisiljene sprejeti ukrepe, da ne bi prišlo do težav pri poslovanju in da ne bi bil ogrožen obstoj bank. Kriza se je leta 2007 začela v Združenih državah Amerike, medtem ko se je razširila in dobila svetovne razsežnosti proti koncu leta 2008. Takrat nas je doletela tudi v Sloveniji, na več področjih. V nalogi se osredotočam na kreditiranje podjetij s strani bank pred nastopom finančne krize in v času krize. Raziščem, ali so banke v Sloveniji res zmanjšale kreditiranje pravnih oseb v času krize in kako je to vplivalo na poslovanje podjetij.

Proučim delo poslovnega skrbnika pravnih oseb v banki. Naloga skrbnika ni samo kreditiranje podjetij. Za dobro sodelovanje s podjetji mora skrbnik dobro poznati dejavnost podjetij, njihove kupce in dobavitelje, trg, na katerem podjetja delujejo, cilje in vizijo podjetij ter njihovo poslovanje. Vse to pripomore k boljšemu svetovanju in sodelovanju podjetja in banke. Zelo pomembno pa je, da skrbnik dovolj zgodaj prepozna težave v podjetju in da zna oceniti, kaj to pomeni za nadaljnje poslovanje podjetja. Poleg zelo pomembne vloge skrbnika, ki v prvi vrsti skrbi za pridobivanje in servisiranje komitentov, tj. podjetij, pa se mora vsak skrbnik zavedati, da mora delovati skladno s predpisano zakonodajo. Del naloge zato namenim tudi zakonodaji, ki narekuje, kaj morajo skrbnik in ostali bančni delavci še upoštevati pri svojem poslovanju.

V prvem delu magistrske naloge pregledam stanje finančnega trga pred krizo, vzroke za nastanek krize, vpliv na gospodarstvo ter ukrepe države v času krize. Opišem, kakšno je bilo kreditiranje pravnih oseb pred finančno krizo in kakšno v času krize. Glavni vprašanji, na kateri želim odgovoriti v magistrski nalogi, sta, ali so banke v času krize zmanjšale kreditiranje pravnih oseb in kako je s kreditiranjem danes.

Predstavim kreditiranje podjetij s strani bank, možnosti zavarovanja posojil, potek odobravanja posojil in določitev kreditne sposobnosti podjetij. Pregledam, koliko so bila slovenska podjetja zadolžena pred nastopom krize in kakšno je današnje stanje. Velika sprememba se je zgodila pri obrestni meri za posojila, predvsem se je pred krizo referenčna obrestna mera Euribor zelo povišala, kar je vplivalo na zvišanje skupne obrestne mere. Kakšno je današnje stanje, predstavim v enem od poglavij.

Banke posojil ne odobravajo samo na podlagi višine zavarovanja, ampak gledajo kreditno sposobnost podjetja, da bo zmožno vrniti posojilo. Banke pa so se, tudi zaradi finančne krize, naučile, da je treba poznati vrednost zavarovanja posojil in da je vrednost v času odplačila posojila treba vseskozi spremljati. Kaj se zgodi v primeru znižanja vrednosti zavarovanja za posojilo, opišem v tretjem poglavju. Izkušnje so privedle do strožje bančne zakonodaje in do strožjega nadzora nad bankami.

V času krize so se pokazale pomanjkljivosti zakonodaje in sporazuma Basel II. Baselska pravila so obvezna za vse banke iz držav članic Evropske unije (v nadaljevanju EU), ne veljajo pa za ostale banke v svetu, ki so jim baselska pravila zgolj priporočljiva. Guvernerji centralnih bank in finančni regulatorji iz 27 držav so se v Baslu dogovarjali o sprejetju ostrejših pravil glede kapitalne ustreznosti bank, imenovanih Basel III. Ta naj bi med drugim prinesla spremembe v višini temeljnega kapitala Tier 1 in njegovi kakovosti, pa tudi spremembo likvidnostnih zahtev in pravil o finančnem vzvodu. Ena od najpomembnejših točk bo postavljanje meje zahtevane kapitalne ustreznosti na ravni Tier 1. Nove zahteve naj bi preprečile kolaps bank v primeru nove finančne krize, a številni opozarjajo, da bi lahko s sprejetjem Basla III dodatno obremenili okrevanje svetovnega gospodarstva. Med državami, ki najbolj glasno nasprotujejo postavitvi zahtevane kapitalne ustreznosti na previsoko raven, je Nemčija. Bančni sektor v tej državi opozarja, da bi vsako zaostrovanje kriterijev lahko povzročilo precejšnje težave, tudi zaradi tradicionalno nizkega temeljnega kapitala in relativno večjega zanašanja bank na hibridne instrumente. Upoštevanje kriterijev se kaže tudi v kakovosti zavarovanja posojil, zato je potrebno sprotno spremljanje zavarovanja, da se to ne poslabša v primerjavi z višino posojila.

Stanje se je od leta 2007, ko je prišlo do nastanka finančne krize, v celotnem gospodarstvu precej spremenilo. Težko trdimo, da se je situacija do leta 2011 že izboljšala. V nalogi raziščem razmere v podjetjih v letih 2010 in 2011 ter kakšna so prihodnja pričakovanja glede kreditiranja podjetij, obrestnih mer in umirjanja finančne krize.

V sklepu povzamem glavne ugotovitve in preverim, ali drži teza, da so banke v času finančne krize zaustavile oziroma močno zmanjšale kreditiranje pravnih oseb. Odgovorim pa tudi na vprašanje, kako so banke pravne osebe kreditirale pred nastankom krize in kako jih kreditirajo danes.

1 FINANČNA KRIZA

1.1 Stanje finančnega trga pred krizo

Do leta 2005 je bila v Sloveniji rast dodane vrednosti gradbeništva zmerna, v letih 2006 do 2008 pa smo bili priča visoki rasti. Visoka rast gradbeništva je bila v razmerah visoke likvidnosti posledica ugodnih splošnih gospodarskih razmer, kar je spodbujalo poslovno investiranje in stanovanjsko gradnjo ter gradnjo infrastrukture, predvsem avtocest.

Leta 2007 je bilo gospodarstvo na samem vrhu. Veliko dejavnosti, ki so dosegale visoke stopnje rasti, se je financiralo z bančnimi posojili. Te so bile predvsem gradbeništvo, poslovanje z nepremičninami in dejavnost holdingov. Trg hipotekarnih posojil je bil stabilen, obrestne mere za posojila so bile nizke, odobraval so se dodatna hipotekarna posojila, ki so dvigovala cene nepremičnin. Zaradi nizkih obrestnih mer posojil se je gradilo in kupovalo veliko nepremičnin in trg nepremičnin je bil zelo zasičen. Začele so se zviševati cene

nepremičnin, s čimer pa se je napihoval balon na trgu nepremičnin (BS¹, 2010b, str. 26). Slovenija je bila pred nastopom finančne krize v obdobju pospešene gospodarske rasti. Razlogi za to so ugodne razmere v mednarodnem okolju, pozitivni učinki vstopa v EU ter okrepljeno domače trošenje oziroma investicije (UMAR², 2010b, str. 4, 9).

Tabela 1: Realna rast BDP-ja po državah in letih (v %)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010Q1 ¹	2010Q2 ¹
EU-27	1,2	1,3	2,5	2	3,2	3	0,5	-4,2	0,8	2,5
Belgija	1,4	0,8	3,2	1,7	2,7	2,9	1	-2,8	1,5	2,6
Bolgarija	4,7	5,5	6,7	6,4	6,5	6,4	6,2	-4,9	-4	0,5
Češka	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,1	2,5	-4,1	1	3
Danska	0,5	0,4	2,3	2,4	3,4	1,6	-1,1	-5,2	-0,2	3,7
Nemčija	0	-0,2	1,2	0,8	3,4	2,7	1	-4,7	2,2	4,3
Estonija	7,9	7,6	7,2	9,4	10,6	6,9	-5,1	-13,9	-2,6	3,1
Irska	6,5	4,4	4,6	6	5,3	5,6	-3,5	-7,6	-0,9	-1,8
Grčija	3,4	5,9	4,4	2,3	4,5	4,3	1,3	-2,3	-2,3	-3,8
Španija	2,7	3,1	3,3	3,6	4	3,6	0,9	-3,7	-0,9	0,2
Francija	1	1,1	2,5	1,9	2,2	2,4	0,2	-2,6	1,1	2,1
Italija	0,5	0	1,5	0,7	2	1,5	-1,3	-5	1	1,8
Ciper	2,1	1,9	4,2	3,9	4,1	5,1	3,6	-1,7	-1,2	0,4
Latvija	6,5	7,2	8,7	10,6	12,2	10	-4,2	-18	-6	-2,1
Litva	6,9	10,2	7,4	7,8	7,8	9,8	2,9	-14,7	-2	1,1
Luksemburg	4,1	1,5	4,4	5,4	5	6,6	1,4	-3,7	2,8	5,3
Madžarska	4,1	4	4,5	3,2	3,6	0,8	0,8	-6,7	0,1	1
Malta	2,6	-0,3	0,9	4	3,6	3,7	2,6	-2,1	4,2	3,9
Nizozemska	0,1	0,3	2,2	2	3,4	3,9	1,9	-3,9	0,6	2,2
Avstrija	1,6	0,8	2,5	2,5	3,6	3,7	2,2	-3,9	0,1	2,4
Poljska	1,4	3,9	5,3	3,6	6,2	6,8	5,1	1,7	2,7	3,6
Portugalska	0,7	-0,9	1,6	0,8	1,4	2,4	0	-2,6	1,7	1,6
Romunija	5,1	5,2	8,5	4,2	7,9	6,3	7,3	-7,1	-2,6	-0,5
Slovenija	4	2,8	4,3	4,5	5,9	6,9	3,7	-8,1	-1,1	2,2
Slovaška	4,6	4,8	5,1	6,7	8,5	10,5	5,8	-4,8	4,7	4,2
Finska	1,8	2	4,1	2,9	4,4	5,3	0,9	-8	0	3,7
Švedska	2,5	2,3	4,2	3,2	4,3	3,3	-0,4	-5,1	2,7	5,2
Združeno kraljestvo	2,1	2,8	3	2,2	2,8	2,7	-0,1	-5	-0,2	2,7

Opomba: Q1 in Q2 2010 pomenita medletne stopnje rasti.

Vir: UMAR, Pregled indikatorjev makroekonomske stabilnosti in konkurenčnosti – Slovenija in primerjava z EU, 2010b, str. 4.

¹ BS je kratica za Banko Slovenije.

² UMAR je kratica za Urad za makroekonomske analize in razvoj.

Slovenija je imela štiri leta pospešeno gospodarsko rast zaradi močnega vpliva ugodnih razmer v mednarodnem okolju in pozitivnih učinkov vstopa v EU ter okrepljenega domačega trošenja, predvsem investicij. Leta 2008 je zaradi mednarodne finančne krize tudi v Sloveniji sledila upočasnitev, medtem ko smo bili v letu 2009 priča močnemu padcu gospodarske aktivnosti. Padec je bil v Sloveniji večji kot v povprečju EU, k čemur je v veliki meri prispeval močan investicijski cikel v preteklih letih, še posebej v gradbeništvu. Tudi zaradi relativno velikega deleža nizko in srednje tehnološko zahtevnih dejavnosti je prišlo v času krize in zaostrene mednarodne konkurence do padca izvoza. Zaradi razmer v gradbeništvu in z njim povezanih dejavnosti (dostopnost do virov financiranja ter gibanji na trgu dela) se je gospodarska aktivnost pri nas v letu 2010 povečevala počasneje kot v povprečju držav EU (UMAR, 2010b, str. 4).

1.2 Vzroki za nastanek krize

Finančna kriza je nastala zaradi hipotekarne krize leta 2007 v Združenih državah Amerike. V Sloveniji se je začela kazati v letu 2008, ko se je tudi pokazala v gospodarstvu vsega sveta. Povzročila je padec cen nepremičnin, prihajalo je do nezmožnosti plačevanja nepremičninskih posojil, banke so morale odpisovati svoje terjatve in številna podjetja so se znašla pred propadom.

Kriza je bila posledica poka »nepremičninskega balona«. Cene nepremičnin so strmo naraščale zaradi povečanega povpraševanja po nepremičninah, ki je bilo posledica ugodne cene denarja. Razlog za ugodno ceno denarja je bila obilna ponudba poceni denarja, kar je povzročilo, da so banke imele veliko likvidnih sredstev, ki so jih morale nekam plasirati. Plasirale so jih v hipotekarna posojila in iz njih izvedene finančne instrumente. Drugi razlog rasti nepremičninskega trga je bilo lahko pridobivanje drugorazrednih hipotekarnih posojil, to so hipotekarna posojila strankam, ki niso bile zadosti kreditno sposobne. Razlog za obsežno najemanje hipotekarnih posojil so bile tudi nizke obrestne mere, kar je pomenilo nizke anuitete za odplačevanje hipotekarnih posojil (Klepec, 2008, str. 3–5).

Ko so napihnjene cene nepremičnin začele padati, so hipotekarni posojilojemalci ugotovili, da je postalo njihovo posojilo mnogo večje, kot imajo rednih dohodkov in kot je znižana tržna vrednost njihove nepremičnine. Zato niso bili več sposobni odplačevati anuitet posojil. Banke in druge finančne institucije so začele nepremičnine, ki so bile dane v zavarovanje hipotekarnih posojil, prodajati, kar je povzročilo še večji padec cene nepremičnin. Obenem pa je bilo zelo malo kupcev, ki so bili pripravljeni kupiti nepremičnine. Tako so finančne institucije ostale na aktivih z nelikvidnimi nepremičninami in obveznicami, na drugi strani (na strani pasive) pa so morale izplačevati depozite. Zaradi možnosti likvidnih težav so se morale dodatno zadolževati na denarnem trgu, kjer pa je likvidnosti zmanjkovalo. Banke si namreč niso bile pripravljene posojati denarja, saj niso vedele, ali ga bodo dobile nazaj. Tako so morale posredovati centralne banke. To je bila le začasna rešitev, saj centralne banke z

dodatno likvidnostjo lahko povzročijo višjo inflacijo. Banke niso več opravljale svoje osnovne vloge kreditiranja (Štiblar, 2009, str. 2).

Zaradi zastoja na nepremičninskem trgu so se Združene države Amerike znašle v krizi. Bili smo priča propadu četrte največje ameriške investicijske banke Lehman Brothers. V krizi so se znašle tudi številne banke, hranilnice in zavarovalnice. Kriza se je razširila po vsem svetu in so jo občutile vse države. Pred začetkom krize so v Združenih državah Amerike odobraval prvorazredna stanovanjska posojila, ki so jih lahko najeli komitenti, ki so bili visoko kreditno sposobni in je bila zato možnost nevračila kredita zelo nizka. Za drugorazredna stanovanjska posojila pa je značilna manjša kreditna sposobnost, zato je večja možnost neplačila dolga, kar je privedlo do težav na nepremičninskem trgu (Crouhy & Turnbull, 2007, str. 6–7).

Glavni vzroki za nastanek krize so tako bili hipotekarno zadolževanje brez kreditne sposobnosti in špekulacije s finančnimi produkti brez pravega kapitalskega kritja. Svet delnic, obveznic in opcij se je vrtel brez pravega temelja in vse več premoženja je bilo okuženega s špekulativnim napihovanjem vrednosti. Zaradi napihnjenih naložb in nezaupanja v bonitetne ocene dolžniških instrumentov je počilo. Zaradi padca zaupanja v investitorje je prišlo do velikega unovčevanja papirjev, ki niso imeli finančnega in denarnega kritja. Ker na trgu ni bilo dovolj denarja, je prišlo do nelikvidnosti in ogrožena je bila solventnost bank.

Posledica padca vrednosti nepremičnin in slabega odplačevanja hipotekarnih posojil je bila tudi padla vrednost izvedenih finančnih instrumentov. Banke, ki so kupovale take finančne instrumente, so pričele poslovati z negativnimi rezultati, ker zaradi visokega tveganja niso uspele pridobiti svežega kapitala. Banke so si izposojale denar le še pri centralni banki in državi, tako da so tudi podjetja in posamezniki ostajali brez posojil in sredstev za potrošnjo. To je privedlo do zmanjšane gospodarske aktivnosti, ki so ji sledili brezposelnost, stečaj, padec vrednosti papirjev ter porast javnega in osebnega dolga (Damijan, 2009).

Neodplačevanje hipotekarnih posojil je na nepremičninskem trgu povzročilo veliko ponudbo nepremičnin. Sledil je padec cen nepremičnin, velikokrat celo pod višino vrednosti dolga. Tako posojilojemalci niso več želeli odplačevati dolga in so odstopali od pogodb. To je povzročilo dodatno ponudbo nepremičnin na trgu, banke nepremičnin niso uspele prodati ali pa so jih prodale po veliko nižji ceni, kar je pomenilo, da so morale preostanek dolga odpisati. Banke so imele velike izgube zaradi odpisov, morale so ovrednotiti dvomljive naložbe, kar je privedlo do zmanjšanja kapitalskih rezerv bank. Zaradi odpisov terjatev so banke zaostrele pogoje kreditiranja, kar je posledično pomenilo zmanjšanje gospodarske rasti. To je privedlo do likvidnostnih težav podjetij, cena kratkoročnega denarja pa je močno narasla (Knežević, 2010, str. 8).

1.3 Čas finančne krize

Zaradi velikih odpisov posojil in zmanjševanja kapitalskih rezerv se je omajalo zaupanje v banke, saj komitenti niso vedeli, koliko potencialnih obveznosti imajo banke z naslova financiranja podjetij, ki so svoja sredstva vlagala v nepremičninski trg. Zato se je konec poletja 2007 zmanjšala likvidnost na medbančnem trgu, kar je pomenilo, da se tudi banke niso več mogle tako zadolževati kot prej in da so se zadolževale po veliko višji obrestni meri. Do zmanjšane likvidnosti na medbančnem trgu je prišlo, ker banke, ki so imele presežke, niso upale posojati denarja zaradi tveganja nevrčila. Vmes so posegle centralne banke in skušale z dodatno likvidnostjo zagotoviti normalno delovanje medbančnega trga. Zaradi posega centralnih bank na medbančni trg se je likvidnost nekoliko izboljšala.

Kriza je pripeljala do milijardnih odpisov v največjih svetovnih bankah, kot so Citigroup, Deutsche Bank in Merrill Lynch. Ravno zaradi odpisov bank se je pokazala potreba po večjem nadzoru finančnega sistema (Knežević, 2010, str. 8).

V Sloveniji se je prisotnost finančne krize pokazala v zmanjšanju rasti posojil podjetjem in prebivalstvu. Znižali so se tako evrski kot devizni krediti. Velik del teh kreditov je bilo najetih v švicarskih frankih (v nadaljevanju CHF), zato bi lahko razloge za zmanjšanje kreditiranja iskali tudi v gibanju povprečne vrednosti švicarskega franka do evra, ki se je v avgustu leta 2007 okrepila za dober odstotek. Prevladovalo je zadolževanje bank v tujini v obliki kratkoročnih posojil. Tako se je ročnostna struktura bilanc bančnega sektorja slabšala, kar je ob poglobljanju krize poslabšalo likvidnost bank (UMAR, 2007, str. 10).

Zaradi krize je prišlo na slovenskem trgu kapitala do borznega zloma, ki je bil bolj izrazit kot na drugih trgih zaradi pregetosti in precenjenosti domačega trga v letu 2007. V letu 2009 so se v svetu začeli nekateri delniški trgi že pobirati, sledila je rast razvitih trgov, medtem ko se je okrevanje delniških trgov v Sloveniji začelo kazati šele v prvih mesecih leta 2010. Finančna kriza je pokazala, da so številne delniške družbe prekomerno zadolžene in odvisne od bančnih posojil, niso pa sposobne pridobiti dodatnega kapitala od obstoječih velikih lastnikov.

Finančna kriza je še posebej prizadela panogi gradbeništva in poslovanja z nepremičninami. To sta bili panogi, ki sta se zelo zadolževali, obenem pa dosegali nadpovprečne stopnje rasti pred krizo. Velik porast zadolženosti je bil tudi v finančnem posredništvu za financiranje lastniške konsolidacije. Za izhod iz krize je treba poleg novih naročil rešiti tudi problem prezadolženosti in prestrukturirati vire financiranja pri podjetjih.

Že leta 2008 se je rast posojil zelo zmanjšala, kar je posledica zaostrenih pogojev pri virih financiranja iz tujine, zviševanja realnih obrestnih mer in baznega učinka predhodnega leta, ko je bila rast posojil izrazito visoka. Tudi v letu 2009 se je zmanjšano kreditiranje podjetij

nadaljevalo zaradi zaostrene politike bank glede zavarovanja posojil in višjih pribitkov na referenčne obrestne mere (BS, 2011a, str. 4).

Pred nastankom krize smo bili priča tudi nekaterim menedžerskim odkupom podjetij, in sicer z najemom posojil. Kasneje se je izkazalo, da menedžerski odkupi dušijo podjetja in banke. Zaradi teh posojil je bilo treba dokapitalizirati Novo Ljubljansko banko, d. d., Ljubljana, in Novo kreditno banko Maribor, d. d. Večina podjetij je bila v času krize prezadolženih, niso imela denarja za razvoj, zato so zmanjševala število zaposlenih in zniževala plače (Razgledi.net, 2011).

V prvem četrtletju 2009 je bilo kreditiranje bank v Sloveniji še vedno skromno, kljub bančnemu depozitu države v višini 1,3 mrd. EUR. Najpomembnejši vir likvidnosti je bila vloga države. Banke so večino teh virov porabile za odplačilo tujih posojil.

V letu 2009 se je nadaljevalo padanje obrestnih mer na medbančnih trgih. Vrednost 3-mesečnega Euriborja je maja 2009 znašala 1,28 %. Glavni razlog za padanje medbančnih obrestnih mer je v zniževanju ključne obrestne mere Evropske centralne banke (v nadaljevanju ECB), ki so jo maja 2009 znižali za 0,25 odstotne točke na 1,0 % (UMAR, 2009, str. 3, 5). Tako kot so se banke soočale z zmanjšano likvidnostjo, so se tudi podjetja soočala s problemom nelikvidnosti, kar je bila posledica nezadostnega povpraševanja, plačilne nediscipline, podaljševanja plačilnih rokov. Kriza se je začela kazati že v letu 2008, vendar banke tega niso takoj odrazile v zmanjšanjem kreditiranju, ampak v krajših ročnostih posojil. V letu 2009 pa so banke začele močno krčiti obseg danih posojil. Predvsem se je zaostriło pridobivanje dolgoročnih posojil.

V prvem četrtletju leta 2010 se je v gospodarstvu kazalo okrevanje, saj se je bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP) v evrskem območju povečal za 0,2 odstotne točke. Glavni dejavnik rasti je bilo tuje povpraševanje, kar je pozitivno vplivalo na evropski izvoz. Grška kriza je ogrozila stabilnost celotnega evrskega območja in privedla do usklajene akcije vlade EU in ECB. Grška kriza pa je bila obenem dokaz, da je treba sprejeti spremembe v fiskalni politiki in da negotovost na mednarodnih finančnih trgih še ostaja. Na začetku maja 2010 so se voditelji držav članic evrskega območja dogovorili za 110 mrd. EUR vredno pomoč Grčiji. Obenem so se dogovorili o oblikovanju trajnega okvira za reševanje kriz v EU in o razširitvi obstoječega fiskalnega okvira, s čimer bi zagotovili dolgoročno vzdržnost javnih financ. Ukrepi so vključevali vzpostavitev evropskega mehanizma za zagotavljanje finančne stabilnosti, vrednega 500 mrd. EUR, s katerim bi zagotovili pomoč tudi ostalim državam članicam, ki bi imele težave z odplačevanjem dolga.

Po daljšem obdobju zniževanja Euriborja je maja 2010 prišlo do povišanja, precej pa se je zvišala tudi obrestna mera Libor za medbančne depozite v ameriških dolarjih. Vrednost 3-mesečnega Euriborja je maja 2010 znašala 0,687 %. Vrednost 3-mesečnega Libora v ameriških dolarjih pa je v maju 2010 znašala 0,449 % (UMAR, 2010a, str. 7, 8).

Čas krize tudi v letu 2011 še ni minil, kar dokazujejo tudi napovedi mednarodnih institucij, ki napovedujejo, da se bodo razmere v EU še poslabševale, v letu 2012 pa naj bi se gospodarska rast še znižala. To naj bi bila posledica negotovosti na finančnih trgih, predvsem na trgih državnih obveznic. Zaradi poslabševanja javnofinančnih razmer se nižajo tudi bonitetne ocene držav. Tudi Sloveniji je bonitetna agencija Fitch, januarja 2012, znižala bonitetno oceno iz AA- na A (Rtvslo.si, 2012). Razloga za znižanje ocene sta močno poslabšanje stanja javnih financ v zadnjih treh letih in pomanjkanje zaveze za kredibilno fiskalno konsolidacijo. Obenem pa so se v tretjem četrtletju leta 2011 močno zaostri posojilni pogoji, kar se kaže v povišanju pribitkov na posojila.

Septembra 2011 se je neto odplačevanje posojil nebančnih sektorjev ter oblikovanje rezervacij in oslabitev pri domačih bankah še okrepilo. Ključni dejavniki za nadaljevanje zaostrenih posojilnih pogojev bank so omejen dostop do financiranja ter negativna pričakovanja glede okrevanja gospodarstva in lastne likvidnosti. Banke v evrskem območju so okrepile kreditiranje.

Medbančne obrestne mere so se oktobra 2011 povišale. Vrednost 3-mesečnega Euriborja se je povišala za 4 b. t. na 1,58 %. Povišala se je tudi vrednost 3-mesečnega Liborja na USD za 6 b. t. na 0,4 % ter Liborja na CHF za 3 b. t. na 0,03 % (UMAR, 2011a, str. 3, 7, 8).

Tabela 2: Gibanje medbančnih obrestnih mer Euribor in Libor na CHF (v %)

	2008	2009	2010	2011								
				1	2	3	4	5	6	7	8	9
EURIBOR												
3-mesečni	4,63	1,23	0,81	1,02	1,09	1,18	1,32	1,42	1,49	1,6	1,55	1,54
6-mesečni	4,72	1,44	1,08	1,25	1,35	1,48	1,62	1,71	1,75	1,82	1,75	1,74
LIBOR na CHF												
3-mesečni	2,58	0,37	0,19	0,17	0,17	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18	0,06	-
6-mesečni	2,69	0,5	0,27	0,24	0,24	0,25	0,26	0,25	0,24	0,24	0,12	-

Vir: UMAR, Ekonomsko ogledalo, 2011a, str. 47.

Vrednost EUR v primerjavi z večino glavnih svetovnih valut (razen CHF) se je oktobra 2011 znižala. Vrednost EUR proti ameriškemu dolarju (v nadaljevanju USD) se je znižala za 0,5 % (na 1,37 USD za 1 EUR), medletno pa kar za 1,4 %. Vrednost švicarskega franka se je znižala za 2,4 % (na 1,23 CHF za 1 EUR).

Banke so še dodatno oblikovale rezervacije in oslabitve, kar je dodatno poslabševalo kakovost bančne aktive. Obseg nedonosnih terjatev (to sta bonitetna razreda D in E) je konec avgusta 2011 dosegel že 4,9 % vseh terjatev bank in znašal 2,4 mrd. EUR. Poleg gradbeništva so k dodatnim rezervacijam in oslabitvam bank prispevale še kovinska in strojna industrija (UMAR, 2011a, str. 8, 23).

1.4 Vpliv finančne krize na poslovanje bank in kreditiranje podjetij

Z letom 2008 je obdobje relativno visoke stopnje stabilnosti slovenskega finančnega sistema prešlo v obdobje negotovosti s povečano realizacijo tveganj. Zaradi visoke kreditne rasti so banke morale pridobivati vire v tujini, kar se v začetku leta 2008 ni zdelo tako nemogoče. V jeseni 2008 je prišlo do finančne krize in posledično do nezaupanja na finančnih trgih, kar pa je povzročilo oteženo zadolževanje slovenskih bank v tujini. Če banka nima zadosti domačih virov, se mora zadolževati v tujini, kar pa je bilo v takratnih časih skoraj onemogočeno oziroma zelo zmanjšano.

Posledica krize hipotekarnih posojil se je pri slovenskih bankah odrazila posredno zaradi odvisnosti bank od tujih virov financiranja. Banke so krizo občutile kot otežen dostop do virov, skrajševale so ročnosti in povečevale marže, kar je imelo vpliv na povečevanje obrestnih mer za posojila. Zaradi oteženega dostopa do virov sredstev so se banke odzvale delno tudi z zmanjševanjem obsega kreditne dejavnosti.

Obnašanje bank v razmerah krčenja gospodarske rasti je oteževalo poslovanje podjetij, saj ni zagotavljalo zadostne ponudbe dolgoročnih posojil. Kratkoročna finančna sredstva, ki so jih banke pridobile v tujini, in povečevanje kratkoročnih vlog države v bankah niso reševali problema pridobivanja dolgoročnih virov bank. Kratkoročna sredstva so samo zagotavljala likvidnost bank in redno odplačevanje zapadlih obveznosti do tujih posojilodajalcev. Zadolževanje bank v tujini je postalo praktično onemogočeno, zato je morala država dati poroštvo za pridobitev tujih virov.

Proti koncu leta 2008 se je začela finančna kriza intenzivneje poglobljati. Zaradi izgub so postale ogrožene velike in pomembne institucije. Prelomni dogodek, ki je odmeval po vsem svetu, je bil propad investicijske banke Lehman Brothers, ki je bila zelo pomembna in je izdala številne vrednostne papirje, povezane z ameriškim trgom nepremičninskih posojil (Knežević, 2010, str. 6–10).

V letu 2009 so se banke v tujini razdolžile v višini 3,2 mrd. EUR, v prvem četrtletju leta 2010 pa za dodatnih 650 mio. EUR. V celotnem letu 2010 so banke znižale obveznosti do ECB za 1,513 mio. EUR na 602 mio. EUR ob koncu leta 2010 (BS, 2011b, str. 53). Banke so zato morale preoblikovati svoje pasive. Izpadle vire iz tujine so morale nadomestiti z vlogami države. Pomembnejši dolgoročni vir je za dve slovenski banki pomenila izdaja obveznic s poroštvom države, skupaj v višini 2 mrd. EUR. Povečal se je pomen najetih sredstev pri ECB. Stroški dolžniškega kapitala so se zniževali zaradi padajočih obrestnih mer. Na nižje povprečne stroške so še dodatno vplivali poceni viri, pridobljeni na dražbah ECB, in izrazito krajšanje ročnosti virov pridobljenih od tujih bank. Bili smo priča veliki konkurenci med bankami pri zbiranju dolgoročnih vlog nebančnega sektorja z zviševanjem obrestnih mer. Zato se je povečal delež vlog gospodinjestev v ročnosti med enim in dvema letoma.

Slovenski bančni sistem je leta 2010 posloval z izgubo. Neto obrestni prihodki so se sicer povečali, vendar pa so se zmanjšali neto neobrestni prihodki. Izgubo so povzročile za 62 % višje oslabitve in rezervacije. Zaradi poslabšanja kakovosti portfelja bank so bile bolj izpostavljene kreditnemu tveganju. Delež nedonosnih terjatev (skupin D in E) v razvrščenih terjatvah je februarja 2011 dosegel 3,9 %. Najbolj se je poslabšal portfelj pri velikih domačih bankah, vendar pa tudi v skupini bank v večinski tuji lasti (BS, 2010a, str. 71–75).

Kapitalska ustreznost bančnega sistema se je zmanjšala. Na to je vplivalo zmanjšanje regulatornega kapitala velikih domačih bank zaradi izgube največje banke med njimi. Majhne domače banke in banke v večinski tuji lasti pa so izboljšale kapitalsko ustreznost. Kapitalska ustreznost slovenskega bančnega sistema pa je sicer približno 2 odstotni točki nižja glede na povprečje evroobmočja. Kapitalska ustreznost zadostuje regulatornim zahtevam, vendar pa omejuje aktivnost bank in slabša finančno stabilnost.

Banke so v letu 2010 več posojale gospodinjstvom. Tako so zmanjševale profil tveganosti kreditnega portfelja. Vzroke za zmanjševanje kreditiranja najdemo v bolj zaostrenih kreditnih pogojih bank ter pogojih zavarovanja posojil in relativno visokih obrestnih mer posojil (BS, 2011b, str. xviii–xvii).

Nižja stopnja rasti bančnih posojil ni samo posledica spreminjanja strukture finančnih virov bank, ampak tudi neustrezne panožne strukture BDP, ki je nastala v času ekspanzije in relativno visoke zadolženosti podjetij. Podjetja so se večinoma slabo odzivala na krizo in so se preveč zanašala na vire banke. V kriznem času so se najprej pokazale napake pri poslovnih odločitvah, neracionalnost pri poslovanju, nerentabilni deli podjetja. Vsi elementi skupaj so poslabševali likvidnost in plačilno nedisciplino podjetij. Banke so zaradi problemov v svojih bilancah in zaradi naraščanja kreditnega tveganja povečale pribitek na tržne obrestne mere. To je poleg povečanih neobrestnih prihodkov pomemben vir dohodka za banke. Banke morajo pokriti povečane stroške oslabitev in rezervacij. Kreditno tveganje je v času krize za banke najbolj pomembno. Zaradi počasnega gospodarskega okrevanja in likvidnostnih težav med podjetji se je povečalo zamujanje pri odplačevanju posojil. Banke so morale veliko več pozornosti nameniti izterjavi neporavnanih obveznosti kot pa agresivnejšemu oblikovanju rezervacij in oslabitev.

Posledice finančne krize so se v bankah pokazale kot:

- zaostrovanje kreditnih standardov bank,
- slabšanje kakovosti bančnega portfelja,
- povečevanje oslabitev in rezervacij, ki vplivajo na slabši poslovni rezultat bank,
- podaljšanje, moratoriji in reprogrami posojil,
- zniževanje bilančne vsote bank,
- naraščanje stroškov financiranja,

- težave pri dokapitalizaciji bank,
- nizka solventnost bank.

V sektorju podjetij so na zmanjšanje povpraševanja po kreditiranju vplivali nižja gospodarska rast, relativno visoka zadolženost podjetij in pomanjkanje ustreznih oblik zavarovanja. Zaradi povečanja kreditnega tveganja so banke začele zniževati obseg nezavarovanih posojil v novoodobrenih posojilih (BS, 2010a, str. xiii–xvi).

Povprečni stroški financiranja bank so konec februarja 2011 dosegli dobre 3 % in presegli najnižjo raven iz junija 2010 za 0,25 odstotne točke. Zviševanju stroškov financiranja smo bili priča zaradi zviševanja tržnih obrestnih mer in povečanja deleža relativno dražjih virov v strukturi financiranja. 3-mesečni Euribor se je od junija 2010 do marca 2011 povečal za dobre 0,5 odstotne točke. Pričakuje se nadaljnja rast obrestnih mer. Povečal se je delež relativno dražjih virov, to so vloge nebančnega sektorja in izdanih vrednostnih papirjev (BS, 2011b, str. 68–69).

V letih 2011 in 2012 bankam zapade skoraj polovica dolga do tujine ter večji znesek vrednostnih papirjev bank, izdanih z jamstvom države. Zato tveganje refinanciranja ostaja in je koncentrirano na intervalu zapadlosti med enim in dvema letoma (BS, 2011b, str. 64).

1.5 Kako je kriza vplivala na višino obrestnih mer

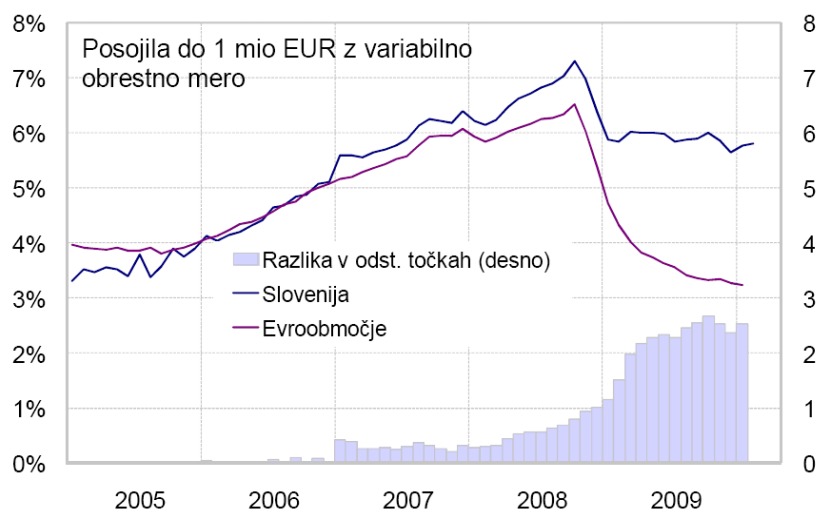
Z zaostrovanjem razmer na finančnih trgih so se razlike med domačimi in tujimi obrestnimi merami precej okrepile. V Sloveniji je bila njihova raven daleč najvišja v območju evra. Upadanje obrestnih mer tako ni povsem sledilo dinamiki zniževanja osrednje obrestne mere ECB in gibanju obrestnih mer v drugih državah članicah EU. Po ocenah so tako slovenske banke po širjenju finančne krize kreditne standarde zaostrovale bolj, kot so to v povprečju naredile banke ostalih držav članic Evropske in monetarne unije (v nadaljevanju EMU), kar dodatno vpliva na rezultate poslovanja slovenskega gospodarstva (UMAR, 2010b, str. 20).

Obrestne mere za posojila podjetjem so se v letu 2009 znižale. Podjetja so najemala posojila predvsem z variabilno obrestno mero, večinoma vezano na Euribor. Obrestne mere so se v letu 2009 znižale v primerjavi z najvišjo ravno oktobra 2008 za kar 3,2 odstotne točke.

Upadanje obrestne mere je bilo počasnejše kot v povprečju EU. Razlika med variabilnimi obrestnimi merami za posojila v bankah v Sloveniji in v EU se je povečala na 2,5 odstotne točke. Razlog za tako visoko razliko v obrestnih merah do EU je v zmanjševanju vseh oblik financiranja slovenskih podjetij in visoke odvisnosti od bančnih posojil. Zaradi zmanjšane ponudbe posojil pri bankah v Sloveniji pa se je moč bank pri določanju pogojev financiranja še povečala. V času padanja obrestnih mer so naraščali pribitki bank nad referenčnimi obrestnimi merami. To je predvsem posledica naraščanja kreditnega tveganja za banko in delno ohranjanje dobičkov bank ob padajoči kreditni aktivnosti.

Pribitki na Euribor za novoodobrena posojila podjetjem so med koncem leta 2008 in februarjem 2010 dosegli tudi do 3,7 odstotne točke pri kratkoročnih posojilih in do 3,5 odstotne točke pri dolgoročnih posojilih (BS, 2010a, str. 31–32).

Slika 1: Primerjava slovenskih obrestnih mer za posojila do 1 mio. EUR z variabilno obrestno mero Euribor med bankami v Sloveniji in EU

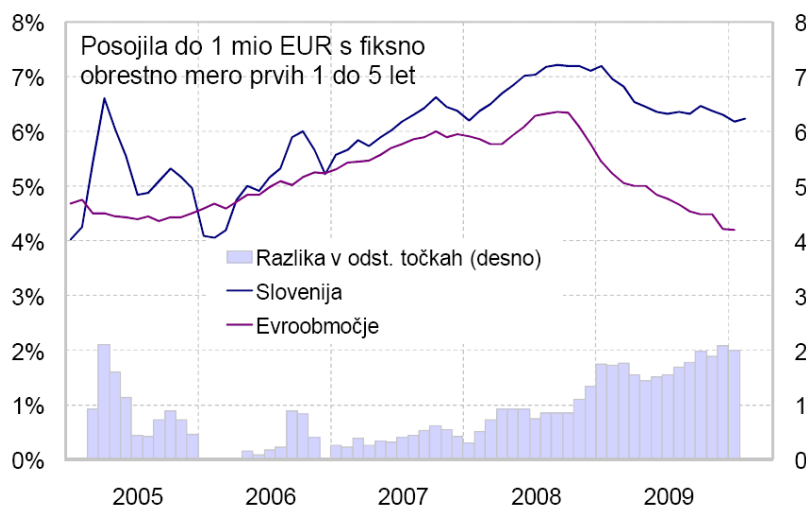

Vir: BS, Poročilo o finančni stabilnosti, 2010a, str. 32, slika 4.10.

Pribitki na Euribor so določeni na podlagi ocene banke o stopnji tveganja posameznega komitenta. Podjetja se pri bankah večinoma zadolžujejo po variabilnih obrestnih merah. Kar 97,4 % vseh posojil so predstavljala posojila z variabilno obrestno mero. Najpogosteje se uporablja referenčna obrestna mera Euribor. Visoki pribitki na Euribor za podjetja predstavljajo visoko obrestno tveganje predvsem pri posojilih daljših ročnosti. Ob mogočem naraščanju referenčnih obrestnih mer bo servisiranje teh posojil zelo obremenjevalo prihodke podjetij. Ravno zaradi tega tveganja, ki ga podjetje prevzame nase, se je v letu 2009 povečalo številko najetih posojil s fiksno obrestno mero. Pri dolgoročnih posojilih podjetjem je njihov delež v povprečju leta 2010 presegel 25 %, v letu 2008 pa je znašal le 4 %. Pri kratkoročnih posojilih s fiksno obrestno mero pa je doseglo kar 70 % v primerjavi z 32 % v letu 2008 (BS, 2010a, str. 32–33).

Slika 2: Primerjava slovenskih obrestnih mer za posojila do 1 mio. EUR s fiksno obrestno mero med bankami v Sloveniji in EU

Vir: BS, Poročilo o finančni stabilnosti, 2010a, str. 32, slika 4.10.

1.6 Stanje podjetij v času krize

Na gospodarskem področju se je kriza pokazala kot zmanjšanje gospodarske rasti na ključnih izvoznih trgih, z zmanjšanjem naročil doma, odprtimi terjatvami oziroma neplačili in gospodarstveniki so se zaradi krize ujeli v začarani krog. Če sami niso dobili plačila za opravljene storitve oziroma prodano blago, niso mogli naprej plačati svojih obveznosti. Podjetja so se znašla v situaciji, ko so morala znižati stroške zato, da bi še rentabilno poslovala. V podjetjih je prihajalo do zmanjševanja števila zaposlenih, saj so podjetja imela premalo naročil in veliko obveznosti do dobaviteljev, zaposlenih in države.

V težavah so se znašla podjetja, ki so imela naložbe v nepremičninah in so se za te investicije zadolžila pri banki. Ker so vrednosti nepremičnin padale, so bile naložbe nerentabilne. Zaradi višanja obrestnih mer posojil pa so se posojila podražila. Padec cen nepremičnin in želja po manjšem tveganju sta povzročila hitro prodajo nepremičnin.

V letu 2009 smo bili priča padcu gospodarske aktivnosti ter močno omejenemu viru financiranja in posledično poslabšanju likvidnostnega položaja podjetij. Poleg zmanjšane financiranja v bankah so se zmanjšala tudi posojila nadenarnih finančnih institucij in obseg posojil v podjetniškem sektorju. Zaradi upada zunajtrgovinske menjave se je znižalo tudi financiranje v tujini.

Značilnost, ki se je v kriznem času izkazala za resnično slabost slovenskih podjetij, je visok delež dolžniškega financiranja v slovenskih podjetjih. Zaradi krize je prišlo do zmanjšane financiranja tako, da se je tok financiranja podjetij pri bankah v letu 2009 znižal na 15 % toka v letu 2008 in pri nadenarnih finančnih institucijah na 30 %.

Likvidnost podjetij se je zelo slabšala, kar lahko pripišemo nezadostnemu povpraševanju, plačilni nedisciplini, podaljševanju plačilnih rokov podjetij. Na spremembo zadolženosti je vplivalo tekoče zadolževanje in še drugi dejavniki. Zaradi padcev borznih tečajev so podjetja morala razvrednotiti del obveznosti, ki so izvirala iz lastniškega kapitala. Če gledamo zadolženost slovenskih podjetij, je v Sloveniji precej višja kot pri podjetjih evroobmočja. Zadolženost je razmerje med dolžniškim in lastniškim financiranjem. Pri slovenskih podjetjih je bila zadolženost konec leta 2009 147 % v primerjavi s 105 % v EU. Lahko sklepamo, da gre za problem podkapitaliziranosti podjetij v razmerah gospodarske krize. Tudi zaradi visoke zadolženosti podjetij so bile banke zelo previdne pri odobravanju posojil, saj je to za banke predstavljalo večje kreditno tveganje. Podjetja bi morala za izboljšanje kapitalske ustreznosti pridobiti sveže lastniške vire namesto dolžniških virov. Rast kapitala je bila zelo nizka zaradi pričakovanih nizkih dobičkov v prihodnjih letih.

Pri bankah je bilo v času finančne krize težko pridobiti dolgoročno posojilo. Tako so podjetja pridobivala le kratkoročna posojila, kar je zelo vplivalo na slabšo likvidnost podjetij. To se odraža na kratkoročni naravnosti podjetij na tekoče poslovanje. Zaradi kratkih ročnosti posojil so se večale potrebe podjetij po refinanciranju, kar je v pogojih krize ovirano z omejenostjo virov in pomeni tudi višje celotne stroške financiranja podjetij.

V krizi so se podjetja začela soočati z zmanjšanjem naročil tako doma kot v tujini, s krajšo ročnostjo posojil, z nezmožnostjo zagotovitve zadostnega zavarovanja za posojila ter s plačilno nedisciplino. S povečevanjem obsega neporavnanih obveznosti in podaljševanjem obdobja nelikvidnosti lahko podjetje postane insolventno. Za prve mesece leta 2010 je značilno hitro povečanje števila stečajev. V obdobju od januarja do konca marca 2010 je bilo začelih 122 stečajnih postopkov, kar predstavlja 37 % celotnega števila začelih tečajev v letu 2009.

Na poslovanje podjetij v letu 2010 so torej zelo vplivale omejene možnosti financiranja in prezadolženost, kar je povzročilo njihovo omejeno poslovanje. Potrebe po financiranju so se sicer zmanjšale, vendar na račun nizke investicijske aktivnosti podjetij. Naraščalo je financiranje s komercialnimi posojili med podjetji, in sicer zaradi večje menjave s tujino. Podjetja so v letu 2010 povečala zadolževanje pri tujih bankah, saj se slovenske banke niso dovolj odzvale na naraščajoče povpraševanje po posojilih. Zaradi relativno višjih posojilnih obrestnih mer so banke zmanjšale delež v strukturi financiranja podjetij, kar je neugodno vplivalo na možnost kreditne rasti ob izhodu iz gospodarske krize. Banke so zmanjšale tudi kratkoročno financiranje podjetij, kar je prizadelo predvsem tekoče poslovanje podjetij in zmanjšalo likvidnost. Kratkoročna posojila podjetij z vezavo na referenčne obrestne mere so se podražila. Povečal se je delež novoodobrenih dolgoročnih posojil z variabilno obrestno mero (BS, 2010a, str. 25–28, 40–41).

Zaradi naraščanja deleža zamud pri odplačevanju posojil in kreditnega tveganja s povečano plačilno nedisciplino, naraščanja števila stečajev in prisilnih poravnav kaže, da je bil sektor

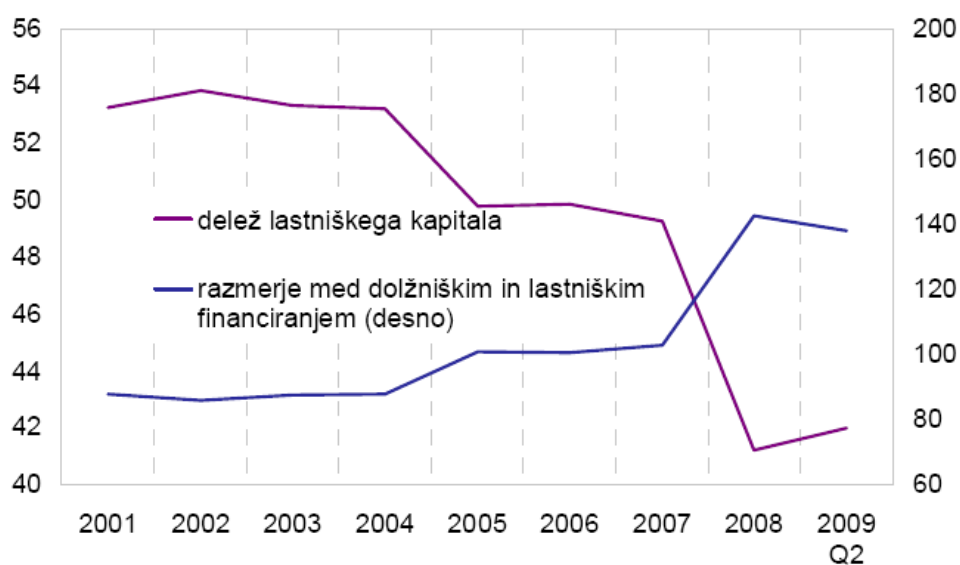
podjetij od druge polovice leta 2010 v najhujši krizi do sedaj. Zaradi večjega kreditnega tveganja so banke zmanjševale nezavarovane terjatve, zato se je delež novih nezavarovanih posojil zelo zmanjšal.

1.7 Zadolženost slovenskih podjetij v času krize

Od leta 2003 do konca septembra 2008 je delež lastniškega kapitala v podjetjih padel za 10 odstotnih točk, iz 53,3 % na 43,3 %. V zadnjem četrtletju leta 2008 je borzni indeks izgubil še nadaljnjih 40 % vrednosti. To je zelo znižalo vrednost in delež lastniškega kapitala. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da so slovenska podjetja postala visoko zadolžena, predvsem zaradi prevrednotenja naslednjih naložb v svojih bilancah. Dejanska zadolženost podjetij je gotovo še večja, saj imajo v bilancah še vedno precenjene vrednosti finančnih naložb, lastniških povezanosti podjetij ter previsokega vrednotenja vrednosti nepremičnin in delniških naložb. Zaradi povečanega razmerja med dolžniškim in lastniškim financiranjem podjetij je prišlo do padca deleža lastniškega kapitala, ki se je povečalo iz 102 % od leta 2007 na 131 % v letu 2008. V evro območju je to razmerje 104,8 %, kar pomeni, da je to precej nižje kot v Sloveniji (BS, 2009, str. 30).

Prvi učinki finančne krize na poslovanje podjetij so se pokazali v poslovnih poročilih za leto 2008 s padci dobičkov in naraščanjem izgub. V poročilih za leto 2009 pa se je kriza še bolj pokazala, in sicer v obsegu prihodkov, ki so se v povprečju zelo zmanjšali zaradi zmanjšanja obsega naročil in zmanjšanja izvoza. To je posledica manjšega povpraševanja. Prisotni so bili visoki padci dodane vrednosti v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu ter trgovini. Podjetja so v finančno krizo vstopila visoko zadolžena.

Slika 3: Razmerje med lastniškim in dolžniškim financiranjem podjetij (v %)

Vir: M. Simoneti, *Razvojne priložnosti trga kapitala v Sloveniji po finančni krizi*, b. l., str. 12.

Finančni vzvod³ je med letoma 2006 in 2008 hitro naraščal in v letu 2008 dosegel vrednost 165 %. Likvidnost podjetij se je močno zniževala. Vzroke gre iskati v povečanju kratkoročnega financiranja pri bankah. Zaradi upočasnjene gospodarske aktivnosti so se začele zniževati kratkoročne terjatve, povečeval se je delež dolgoročnih naložb. Delno je do tega prišlo zaradi navedenega zniževanja kratkoročnih terjatev, delno pa zaradi naraščanja dolgoročnih finančnih naložb (predvsem v delnice in deleže) ter financiranja povezanih podjetij v skupini. Likvidnost se je najbolj znižala v podjetjih iz finančnega posredništva, ki obsegajo večinoma nefinančne holdinge. Ti so se v letu 2007 in 2008 nadpovprečno hitro zadolževali, pri čemer so banke o njihovi sposobnosti odplačevanja dolgov presojale na podlagi relativno nizke takratne zadolženosti, podcenjen pa je bil vidik likvidnosti v zaostrenih gospodarskih pogojih. Holdingi, ki so bili ustanovljeni za prevzeme podjetij, so svoje dolgove odplačevali iz dobičkov prevzetih podjetij, ki so poleg servisiranja lastne zadolženosti z izplačanimi dividendami podpirala tudi servisiranje dolgov lastnikov. Poslabšana likvidnost podjetij se je odrazila v naraščajočih zamudah pri poravnavanju obveznosti do bank. Število podjetij, ki so z zamudo poravnavala svoje obveznosti do bank, se je povečalo s 14,2 % ob koncu leta 2008 na 17,9 % februarja 2010. Pri tem je kar 11,4 % podjetij takih, pri katerih so zamude presegale 90 dni.

Majhna in srednja podjetja so bolj izpostavljena likvidnostnim težavam prav zaradi svoje majhnosti, ki jim znižuje pogajalsko moč v odnosu do poslovnih partnerjev in poslovnih bank. Večjim podjetjem uspe svoje likvidnostne težave preložiti na manjša in srednja podjetja. Variabilne obrestne mere, vezane na Euribor, za novoodobrena dolgoročna posojila podjetjem so v povprečju leta 2009 znašale 5 % in so bile za 0,7 odstotne točke nižje kot v letu 2008. Pribitki nad Euribor so za ta posojila naraščali že od začetka finančne krize. Višina premije je odvisna od finančnega in likvidnostnega položaja podjetja (BS, 2010a, str. 36–39).

Povpraševanje po posojilih podjetjem je v letu 2009 naraščalo zaradi potreb po obratnem kapitalu in prestrukturiranju dolga. Ob koncu leta 2009 se je omililo zaostrovanje kreditiranja podjetij. V nasprotju s prvo polovico leta 2009 se je izboljšal dostop do tržnih virov. Banke so v prvi polovici leta 2009 zelo povečevale pribitke na referenčne obrestne mere za bolj tvegana posojila ter zahtevale ustrezna zavarovanja za posojila. V manjšem obsegu so banke višale neobrestne stroške ter omejevale višino in ročnost odobrenih posojil.

Rast posojil se je začela zniževati že v letu 2008 zaradi zaostrovanja pogojev financiranja bank iz tujine, zviševanja realnih obrestnih mer in baznega učinka iz predhodnega leta, ko je

---

³ Stopnja finančnega vzvoda pove, za koliko odstotkov se spremeni dobiček, če se spremeni dobiček iz poslovanja za 1 %. $DFL = \text{dobiček} / \text{dobiček} - \text{stroški}$. Vrednost finančnega vzvoda je lahko 1 ali več. Če je stopnja finančnega vzvoda 1, to pomeni, da podjetje ne posluje s finančnim vzvodom oziroma se ne financira s posojilom. Če pa je stopnja finančnega vzvoda na primer 1,2, potem bo sprememba dobička iz poslovanja za 1 % povzročila spremembo celotnega dobička za 1,2 %. Če je stopnja finančnega vzvoda čim višja, to pomeni, da ima podjetje več najetih posojil. Na stopnjo finančnega vzvoda vpliva delež posojil v vseh dolgovih (Pavliha, b. l.).

bila rast posojil izrazito nadpovprečna. Na zmanjšanje kreditiranja so vplivali tudi zaostrena politika bank glede zavarovanja posojil in višji pribitki na referenčne obrestne mere. Ob zniževanju inflacije in ob ohranjanju nominalne ravni obrestnih mer se je hitro zniževala realna obrestna mera, kar je prispevalo k zmanjšanju povpraševanja podjetij po posojilih (BS, 2010a, str. 66–67).

1.8 Ukrepi Slovenije za omilitev krize

Država se je zadolžila z izdajo obveznic v tujini, kasneje pa so sledile izdaje obveznic z državno garancijo v tujini s strani bank. Ta sredstva so domačim bankam omogočila redno poravnavo obveznosti do tujine, saj je bilo zadolževanje v tujini zelo oteženo. Ko se je na mednarodnem kreditnem trgu zelo zmanjšala možnost kreditiranja bank v tujini, se je izkazalo, da so nekatere družbe v Sloveniji kreditno zelo izpostavljene. Podjetja so opazila upad tujih in domačih naročil.

Ukrepi Vlade Republike Slovenije, ki so pomagali pravnim osebam k lažjemu premagovanju krize, so:

- zavezanci za davek od dohodkov pravnih oseb plačujejo medletne akontacije davka glede na davčno osnovo, ki velja za tekoče leto in ne več glede na osnovo predhodnega leta;
- sprememba Zakona o davku od dohodka pravnih oseb (Ur. l. RS, št. 5/2009), po katerem se je spremenila olajšava za investiranje za zavezance tako, da se zavezancu prizna davčne osnove v višini 30 % investiranih sredstev v opremo in v neopredmetena sredstva, razen v nekatera motorna vozila. Vendar so priznana sredstva največ do 30.000 EUR. Črtan je bil pogoj v zvezi z zaposlitvijo delavcev;
- sprememba Zakona o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS, št. 10/2010), s katerim se rok za vračilo presežka davka na dodano vrednost (v nadaljevanju DDV) skrajšuje iz 60 oziroma 30 dni na 21 dni.

Dodatni ukrep je bila zadolžitev državnega proračuna z izdajo referenčne obveznice in s tem omogočiti udeležbo slovenskih bank na evropskem medbančnem trgu z državnim poroštvom in s tem nemoteno kreditno aktivnost domačega bančnega sistema.

Oktobra 2008 je bilo po podatkih BS že moč zaznati trend upočasnitve kreditne aktivnosti domačega bančnega sektorja. Zato sta bila možnost izvedbe pravočasnega predfinanciranja in dejansko izgrajevanje rezerv gotovine pomembna elementa, ki sta pripomogla k blažitvi kreditnega krča in zagotavljanju stabilnosti domačega finančnega sistema.

Pripravljeni sta bili tudi dve noveli Zakona o javnih financah (Ur. l. RS, št. 109/2008), ki je vseboval štiri ukrepe za zniževanje posledic finančne krize. Ukrepi za zmanjšanje krize so bili:

- izdaja državnih poroštev kreditnim institucijam s sedežem v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS),
- dajanje posojil države kreditnim institucijam ter zavarovalnicam, pozavarovalnicam in pokojninskim družbam s sedežem v RS,
- povečanje kapitalskih naložb države v kreditne institucije ter zavarovalnice, pozavarovalnice in pokojninske družbe,
- odkup terjatev kreditnih institucij.

7. maja 2009 je vlada sprejela drugo novelo Zakona o javnih financah (Ur. l. RS, št. 49/2009), katere cilj je bil določiti tiste vrste posojilnih poslov bank, ki so nezdržljive z vsemi oblikami državnih pomoči. Namen dopolnitve zakona je bil prepovedati bankam, ki so koristile različne oblike pomoči države, dajanje posojil, refinanciranje, obnavljanje posojil oziroma vseh oblik spreminjanja pogojev že danih ali novih posojil, če so ta namenjena financiranju odkupov podjetij s strani uprav teh podjetij in z njimi povezanih oseb – tako imenovani menedžerski odkupi.

Sprejeta sta bila Zakon o jamstveni shemi (Ur. l. št. 33/09) in Uredba o izvajanju Zakona o jamstveni shemi (Ur. l. RS, št. 35/2009). Sklenjena je bila pogodba s Slovensko izvozno in razvojno banko, d. d., Ljubljana (v nadaljevanju SID banka) o izvajanju nalog po zakonu in uredbi. S tem Zakonom država pravnim osebam omogoča pridobitev državnih jamstev v višini 1,2 milijarde EUR. Zakon določa pogoje in merila za pridobitev jamstev, okvirni postopek, provizije in nadomestila. Obenem pa pooblašča institucijo, to je SID banko, ki v imenu države izvaja postopke izdajanja jamstev. Uredba določa način izvedbe avkcije za pridobitev jamstvene kvote in pogoje, pod katerimi lahko banke konkurirajo na avkciji. Posli, ki jih opravlja SID banka, so izdajanje jamstev, spremljanje jamstev, unovčevanje jamstev, izterjava unovčenih jamstev in nadzor nad namensko porabo sredstev, pridobljenih z jamstvom države (Ministrstvo za finance RS, 2009, str. 5–9).

Država je z aktivnostmi SID banke blažila zastajanje kreditiranja. Že v začetku leta 2009 je prodala drugo zaporedno izdajo obveznic S101 v višini 250 mio. EUR ter nato 229 mio. EUR teh sredstev namenila poslovnim bankam v obliki dolgoročnih kreditov. SID banka je nekaj sredstev namenila tudi neposredno kreditiranju podjetij.

Podjetja so torej imela možnost pridobitve posojila tudi preko jamstvene sheme za podjetja. SID banka je med 19. junijem 2009 in 24. februarjem 2010 organizirala deset dražb za banke, na katerih so lahko te pridobile deleže jamstvene kvote RS za posojila podjetjem. Vsaj na eni dražbi je sodelovalo 13 bank, 11 med njimi je na osnovi jamstvene sheme odobrilo posojila. Podjetja so na osnovi jamstvene sheme prejela 594,6 mio. EUR novih posojil. Velike domače

banke so odobrile tri četrtine vseh posojil, odobrenih na podlagi jamstvene sheme. Bonitetna struktura podjetij, ki so prejela posojila iz jamstvene sheme od velikih domačih bank, je glede na skupino bank v tuji lasti precej manj ugodna. Banke v večinski tuji lasti so si namreč že na prvih dražbah zagotovile več jamstev kot v naslednjih osmih skupaj, vendar so bile pri kreditiranju zelo previdne. Medtem ko so domače banke s sodelovanjem v jamstveni shemi poslabšale kakovost portfelja, so pozitivno vplivale na kreditno rast. Njihovo tveganje je najbolj koncentrirano v 67 posojilih, ki so jih v vrednosti 91,6 mio. EUR odobrila podjetjem v bonitetnem razredu C. Namen posojil, ki so bila pridobljena s strani podjetij na podlagi jamstvene sheme, je bil predvsem financiranje obratnih sredstev in manj kot 10-odstotni delež posojil, namenjenih financiranju investicij (BS, 2010a, str. 58–59). Po besedah Tomaža Košaka, direktorja oddelka za finančno stabilnost v BS, shema ni dosegla pričakovanih učinkov. Razlog je ta, da kreditna aktivnost bank ni bila nižja samo zaradi omejenosti razpoložljivih virov, ampak tudi zaradi zmanjšanja povpraševanja po posojilih. Problem vidi v izvedbi jamstvene sheme, saj se je treba zavedati tudi, da banke same ocenijo kreditno sposobnost podjetja in če ga ocenijo kot kreditno primerno, bodo same odobrile posojilo in nimajo interesa plačevati še dodatnih stroškov tretjemu posredniku. Država bi morala razmisliti o podeljevanju takšnih poroštev neposredno podjetjem, vendar pa obstajajo pravni zadržki, saj bi ga lahko razumeli kot subvencioniranje (Hren, 2009).

Tabela 3: Posojila, odobrena na osnovi jamstvene sheme po namenu

Namen posojila	V mio. EUR	V %	Število	V %
A) OBRATNA SREDSTVA	572,7	90,4	403	93,5
Financiranje	452,9	71,5	322	74,7
Reprogram	119,8	18,9	81	18,8
B) INVESTICIJE	61	9,6	28	6,5
Nove	35,9	5,7	12	2,8
Že začete	20,4	3,2	15	3,5
Reprogram	4,7	0,7	1	0,2
Skupaj (a+b)	633,7	100	431	100

Vir: BS, Poročilo o finančni stabilnosti, 2010a, str. 60.

Ob pojavu finančne krize so se vsi tisti, ki so varčevali v bankah, ustrašili za svoje prihranke, zato so začeli jemati prihranke iz bank in jih hraniti doma. Država je sprejela sklep o neomejenem jamstvu za vloge v bankah in hranilnicah s sedežem v RS, ki je bilo uvedeno novembra 2008, veljalo pa do 31. decembra 2010. Kritje za izplačilo vlog vlagateljem, ki so bili po zakonu upravičeni do izplačila zajamčenih vlog do višine osnovnega najvišjega zneska zajamčene vloge, so zagotovile banke, nad tem zneskom pa RS. Z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu (Ur. l. št. 98/2009, v nadaljevanju ZBan-1D) se je spremenil najvišji znesek zajamčene vloge z 22.000 EUR na 50.000 EUR, kar pa za vlagatelje zaradi neomejenega jamstva do 31. decembra 2010 ne pomeni spremembe (BS, 2010a, str. 57).

Pripravljen je bil Zban-1D, ki je uvedel neomejeno jamstvo za neto bančne vloge fizičnih oseb in mikro ter malih podjetij. Ukrep je bil sprejet zaradi morebitnega nezaupanja varčevalcev v slovenski bančni sistem.

Denar od izdaje obveznic RS se je postopoma porabljal za izvrševanje proračuna RS. Presežna sredstva pa so bila kot depoziti vezana v slovenskih poslovnih bankah. Ročnosti depozitov so bile relativno kratke, vendar so pripomogle k blaženju kreditnega krča slovenskega bančnega sistema.

Na dan 31. december 2010 je država izdala za 200 mio. EUR poroštev za finančne institucije, 131,5 mio. EUR jamstev za gospodarske subjekte in 14,6 mio. EUR jamstev za fizične osebe. Država je izdala dve poroštvu za obveznosti iz naslova zadolžitve dveh bank. Na podlagi Zakona o jamstveni shemi Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 33/09) je izdala jamstva za zadolževanje gospodarskih subjektov.

Na podlagi Zakona o jamstveni shemi Republike Slovenije za fizične osebe (Ur. l. RS, št. 59/09) je za zadolževanje fizičnih oseb izdala jamstva za obveznosti, in sicer: za kreditorejmalce, ki imajo delovno razmerje sklenjeno za določen čas in prvič rešujejo stanovanjsko vprašanje ali ki so člani mlade družine, ter za kreditorejmalce, ki jim je bila po 1. oktobru 2008 odpovedana pogodba o zaposlitvi iz poslovnih razlogov.

Na področju plačilne nediscipline je Vlada RS sprejela vrsto ukrepov, ki so začeli veljati marca 2011. Sprejeti ukrepi ne vplivajo pomembneje na sistemske vzroke naraščanja neporavnanih finančnih obveznosti in ne povečujejo likvidnosti.

Gre za naslednje ukrepe (BS, 2011b, str. 41–42):

- Zakon o preprečevanju zamud pri plačilih (Ur. l. RS, št. 18/2011, v nadaljevanju ZPreZP) vnaša direktivo 2011/7/EU/ o boju proti zamudam pri plačilih v trgovskih poslih. Določa dolžine plačilnih rokov, in sicer 60-dnevni za gospodarske subjekte oziroma 120-dnevni, če je dolžina roka dogovorjena v pisni obliki in če ta rok ne predstavlja očitno nepravilnega pogodbenega dogovora; 30-dnevni plačilni rok za javne organe; splošni 30-dnevni plačilni rok, če plačilni rok ni pogodbeno določen;
- določena povrnitev stroškov izterjave v ZpreZP, kar določa pravico do nadomestila stroškov izterjave v višini 40 EUR. Upnik ima pravico do navedenega zneska, ne da bi moral dokazovati, da je zaradi zamude dolžnika nastala tolikšna škoda;
- uvedba obveznosti prijave denarne obveznosti v krog obveznega večstranskega pobota. Dolžnost prijave denarne obveznosti v večstranski pobot velja za dolžnike, ki ne poravnajo svoje dospele denarne obveznosti v pogodbenem ali zakonskem roku.
- uvedba registra menic, protestiranih zaradi neplačila. ZPreZP je vzpostavil javni register menic, protestiranih zaradi neplačila, ki ga vodi Agencija RS za javnopravne evidence in

storitve (v nadaljevanju AJPES). V tem registru lahko dobimo informacijo, ali dolžnik izpolnjuje redno svoje obveznosti do pogodbenih strank;

- Zakon o dopolnitvah Zakona o davku na dodano vrednost (Ur. l. RS, št. 18/2011, v nadaljevanju ZDDV-1D) uvaja ukrep, po katerem bo moral davčni zavezanec, ki dobavitelju ne bo plačal računa v roku ali ga bo plačal le delno in ki je od neplačanega računa že uveljavil odbitek DDV, povečati svojo davčno obveznost v višini uveljavljenega zneska odbitka DDV po tem računu;
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnem naročanju (Ur. l. RS, št. 18/2011, v nadaljevanju ZJN-2C) odpravlja pomanjkljivost izvajanja Zakona o javnem naročanju (Ur. l. RS, št. 128/2006, v nadaljevanju ZJN-2). Neposredna plačila naročnika javnega naročila so bila obvezna le za prvi krog podizvajalcev. Prihajalo pa je do zlorab, saj so nekateri ponudniki kot podizvajalce prijavljali svoja hčerinska podjetja oziroma podjetja, s katerimi so kapitalsko povezani, tisti podizvajalci, ki pa so dejansko izvajali javno naročilo, pa so bili tako izključeni iz neposrednih plačil. Da bi to preprečili, je bil sprejet ZJN-2C, ki je spremenil definicijo podizvajalca.

2 FINANCIRANJE MALIH IN SREDNJIH PODJETIJ

2.1 Možnosti financiranja in vpliv krize

V času pred finančno krizo so podjetja veliko vlagala v razvoj in veliko investirala, ker so imela velik obseg naročil in se je investicija lahko povrnila. Za realizacijo investicij so se zadolževala pri bankah in večinoma tudi niso imela težav glede odplačevanja posojil. Za slovenska podjetja je v glavnem značilno, da nimajo veliko lastniškega kapitala. Podjetja so imela izbiro glede najema posojila, saj je bila konkurenca med bankami zelo ostra. Tudi kreditni standardi pri odobravanju posojil niso bili tako visoki.

V času krize se je situacija v podjetjih zelo zaostрила. Izgubljala so naročila, prišlo je do plačilne nediscipline, kar je vplivalo na likvidnost podjetij. To je posledično pomenilo nezmožnost poravnavanja obveznosti tudi do bank. Velikih investicijskih posojil skorajda ni bilo več, predvsem je šlo za kratkoročna posojila, ki so jih podjetja potrebovala za obratna sredstva. Situacija glede odobravanja posojil se je spremenila tudi zato, ker so tudi banke težje prišle do denarja, saj ga na mednarodnih trgih ni bilo več tako lahko dobiti oziroma so se tudi banke zadolževale po višji obrestni meri.

Banke ponujajo kar nekaj možnosti financiranja. Gre za dolgoročna posojila za posamezne projekte, kratkoročna posojila, posojila z garancijo Slovenskega podjetniškega sklada (v nadaljevanju SPS), odkup terjatev ...

Za dolgoročna projektna posojila je značilno, da so namenjena točno določenemu projektu oziroma investiciji, zato mora podjetje temeljito predstaviti projekt, tako opisno kot tudi finančno prikazati projekcije. Banka investicijski načrt pregleda in se odloči, ali je

pripravljena določen projekt financirati ali ne. Dodatno se dogovarja s podjetjem glede oblike zavarovanja za posojilo, ki je navadno za dolgoročna posojila zastava nepremičnine ter dodatno še kakšna bolj likvidna oblika zavarovanja, kot je zastava terjatev, zastava zalog, solidarno poroštvo fizične ali pravne osebe ...

Po kratkoročnih posojilih podjetja povprašujejo predvsem za plačilo obratnih sredstev. Lahko gre za povečano naročilo in podjetje potrebuje sredstva za nakup materiala, lahko gre za izredni strošek, ki ga podjetje ne more v celoti financirati. Banke za zavarovanje kratkoročnih posojil navadno zahtevajo solidarno poroštvo, zastavo terjatev ali zastavo nepremičnine (zelo pogosta oblika je maksimalna hipoteka⁴).

Posojila preko SPS so posojila bodisi z garancijo SPS in/ali s subvencijo obrestne mere. Gre za razpise SPS za pomoč podjetjem pri pridobitvi posojila. Značilnost je, da SPS subvencionira določeno obrestno mero, da ima podjetje posledično nižjo obrestno mero pri posojilu. Če podjetje dobi pozitiven sklep s strani SPS, potem ta dá garancijo, ki pa je vedno v določenem odstotku. Navadno 80 % garancije pri posojilih za investicije in 60 % garancije pri posojilih za obratna sredstva. Banka je dolžna SPS posredovati podatke o posojilu in o drugih oblikah zavarovanja, poleg garancije SPS. Teh posojil se podjetja precej poslužujejo, obenem pa zmotno velikokrat mislijo, da banka mora izdati sklep o odobritvi posojila. Banka mora v primeru odobravanja posojila ravnati tako, kot če ne bi bilo SPS. Ravno tako mora oceniti ustreznost projekta oziroma oceniti, ali bo podjetje sposobno poravnati svoje obveznosti in ali bo projekt učinkovit. Šele po tem, ko je banka odločena, da bo podjetje kreditirala, izda pozitiven sklep o odobritvi posojila. SPS na podlagi svojih kriterijev izbere, ali je podjetje upravičeno do subvencije/garancije ali ne. V primeru da podjetje prejme pozitiven sklep SPS, se s sklepom obrne na banko, kjer mu posojilo dejansko odobrijo, saj je predhodno izdan sklep banke zavezujoč.

V času krize se je v bankah veliko uporabljala oblika kratkoročnega financiranja, in sicer odkup terjatev. Pomembno pri odkupu terjatev je, da gre za nastale in še ne zapadle terjatve. Odstopnik terjatev (v nadaljevanju odstopnik) je prodajalec terjatev, ki s prodajo teh pridobi potrebna denarna sredstva pred rokom zapadlosti terjatve in ne šele po preteku dogovorjenega plačilnega roka. Pomembno je, da se preveri boniteta plačnika odkupljene terjatve, njegova plačilna disciplina, saj mora biti banka prepričana, da bo plačnik dejansko lahko plačal terjatev. Odstopnik se mora zavedati, da v primeru, da terjatve ne bo plačal plačnik, jo bo moral plačati odstopnik sam. Tudi pri odkupu terjatev se od odstopnika zahteva zavarovanje, saj v primeru, da plačnik računa banki ne bi plačal, ga mora poravnati odstopnik, ki je banki prodal terjatev. Bistvo odkupa pa je, da plačnik račun plača neposredno banki, ki je terjatev že odkupila in za katero je odstopnik že prejel denar. Odstopnik terjatve ne dobi poplačane v celotnem znesku računa, saj si banke zaračunajo določen strošek. Banka terjatve odkupi z diskontom, ki ga sestavljata obrestna mera in nadomestilo za odkup terjatev. Končna obrestna

---

⁴ Maksimalna hipoteka je hipoteka, ki se ustanovi tako, da se določi najvišji znesek, do katerega za zavarovane terjatve jamči nepremičnina.

mera je osnova za izračun diskonta in je odvisna od bonitete odstopnika, ročnosti in kakovosti terjatve, ki je predmet odkupa.

Pred nastopom finančne krize so se podjetja precej zadolževala pri bankah za različne investicijske in razvojne projekte, saj niso imela težav z likvidnostjo, z neplačili in s količino naročil. Ko pa je prišlo do krize, so podjetja prišla do določenih težav, ki pa so jih tudi banke vzele zelo resno. Vseeno pa se je v času krize pokazalo, da je banka v času gospodarske rasti pri odobravanju posojil naredila kar nekaj napak. Te pa so:

- veliko posojil je bilo pred krizo odobrenih brez zavarovanj. Velikokrat se niso upoštevali interni postopki odobravanja in interna navodila v okviru kreditnega procesa. Pogosto je bila zanemarjena temeljita analiza kreditne bonitete dolžnika;
- premalo poudarka je bilo na prihodnji oceni denarnega toka stranke. Banke so se preveč zanašale na vrednost zavarovanja, predvsem pri lombardnih ali repo posojilih, ki so zavarovani z vrednostnimi papirji in so pogosti pri menedžerskih odkupih;
- banke so se preveč posvečale trženju in premalo upravljanju tveganj. Banke so se preveč trudile povečati tržni delež, obenem pa so spregledale, da se je povečal kreditni portfelj in delež slabih posojil;
- banke so premalo dolgoročno razmišljale in so dobiček namenjale samo za izplačilo dividend, niso pa upoštevale, da bi dobiček namenile za krepitev kapitalne ustreznosti banke;
- zaradi velike konkurenčnosti med bankami in borbe za pridobivanje komitentov so banke nižale prbitke oziroma obrestne mere, pri tem pa so bile premalo pozorne na druge napake, ki sem jih navedla že v predhodnih alinejah. Banke bi morale razmišljati o dolgoročnem sodelovanju s komitenti, kar pomeni, da komitentu pomagaš tudi, ko nastopijo krizni časi.

Vse to je vplivalo na poslabšanje kreditnega portfelja, ki je tudi glavni razlog za povečanje oslabitev bank (Huhoja Celan, 2010, str. 89–90). Banke so v času krize spoznale, da bodo v bodoče morale veliko pozornosti nameniti finančni analizi komitentov in financirati projekte, ki bodo donosni in katerih rezultat bo dodana vrednost. Banke bodo pri odobravanju posojil zahtevale ustrezno kapitalno ustreznost podjetij.

2.2 Možnosti zavarovanja posojil

Namen zavarovanja bančnih naložb je zmanjšanje kreditnega tveganja, saj mora banka pri vsakem kreditnem poslu računati na možnost nevrčila oziroma delnega vrčila posojila. Zato se s podjetjem dogovori o možnosti zavarovanja posojila. V primeru da podjetje posojila ne more delno ali v celoti vrniti, banka poplača svojo naložbo iz zavarovanja. Vrsta zavarovanja je odvisna od bonitetne ocene komitenta, od dosedanjih odnosov komitenta, od ročnosti posojila in namena naložbe. Vrednost zavarovanja naj bi krila višino posojila ter obresti, sodne stroške in obresti ter morebitne ostale stroške unovčitve posamezne oblike zavarovanja.

Zavarovanja se delijo na prvovrstna in ustrezna. Določena so s Sklepom BS o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Ur. l. RS, št. 24/2002) in s Sklepom o spremembi in dopolnitvah sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic (Ur. l. RS, št. 67/2005).

S prvovrstnim zavarovanjem si banke lahko znižujejo potrebni kapital, saj tistim bankam, ki zagotavljajo ustreznost zavarovanj, to omogoča večje prihranke v kapitalu. Prvovrstna zavarovanja so po Sklepu o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic (Ur. l. RS, št. 67/2005, 28/2007, 14. člen) naslednja:

- bančna vloga, za katero je pogodbeno določena obveznost, da se uporabi za poplačilo;
- vrednostni papirji RS, BS, ECB ter vlad in centralnih bank drugih držav cone A;
- nepreklicna jamstva na prvi poziv bank, ki so pridobile dovoljenje BS za opravljanje bančnih storitev, prvovrstnih bank držav članic in prvovrstnih tujih bank;
- prvovrstni dolžniški vrednostni papirji bank, s katerimi se trguje na finančnih trgih; pri tem se ne upoštevajo podrejeni in zamenljivi dolžniški vrednostni papirji;
- nepreklicna jamstva RS (vključno z nepreklicnimi jamstvi na prvi poziv SID banke, ki so bile izdane do uveljavitve Zakona o zavarovanju in financiranju mednarodnih gospodarskih poslov);
- finančna sredstva in prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, zavarovane s prvovrstnim zavarovanjem po prvem odstavku tega člena, se razvrščajo v skupino A do aktiviranja zavarovanja, vendar največ 30 dni po roku za plačilo.

Ustrezno zavarovanje je tisto, ki je v ustreznem razmerju med višino naložbe z vsemi pripadki in vrednostjo zavarovanja. Z ustreznim zavarovanjem je posojilojemalec dodatno motiviran, da pravočasno poravnava svoje obveznosti.

2.2.1 Zavarovanje s premičninami

Lahko gre za zastavo zalog, opreme, vozil. Ta oblika zavarovanja se uporablja v praksi predvsem kot dodatna oblika zavarovanja. Banka na primer zastavo stroja navadno zahteva takrat, ko ga tudi financira. Ravno tako gre za zastavo zalog v primeru, da podjetje potrebuje sredstva za nakup zalog. Zastava premičnin se izvede pri notarju, naknadno pa se zastava vpiše v Register neposestnih zastavnih pravic in zarubljenih premičnin. V tem registru se vodi evidenca za premičnine oziroma njihove solastniške deleže z določeno uredbo. Neposestna zastavna pravica na premičnini pomeni pravico zastavnega upnika (v tem primeru banke), da se zaradi neplačila zavarovanja terjatve ob njeni zapadlosti poplača skupaj z obrestmi in stroški iz vrednosti zastavljenega predmeta, pred vsemi drugimi upniki zastavitelja. Posebnost neposestne zastave je v tem, da se zastavljena premičnina ne izroči v neposredno posest zastavnemu upniku ali tretji osebi zanj, temveč ostane v neposredni posesti zastavitelja. Glavna prednost neposestne zastavne pravice je v tem, da zastavitelju omogoča uporabo zastavljene premičnine (Ajpes, b. l.).

Zavarovanja s premičninami so primerna, če izpolnjujejo dva pogoja:

- obstoj likvidnih trgov za prodajo teh zavarovanj na hiter in ekonomsko učinkovit način;
- obstoj dobro uveljavljenih, javno dostopnih tržnih cen za ta zavarovanja. Banka mora biti tudi sposobna dokazati, da neto cene, ki jih doseže ob unovčenju teh zavarovanj, ne odstopajo znatno od tržnih cen.

Ta dva pogoja sta izpolnjena pri naslednjih premičninah: osebna in tovorna vozila, ladje, jadrnice, letala, blago, s katerim se trguje na organizirani borzi, ter premičnine, ki se vpisujejo v register neposestnih zastavnih pravic in zarubljenih premičnin ali v podoben register po vsebinsko enakovrednih predpisih drugih držav. Vrednost premičnine je treba redno spremljati, najmanj pa enkrat na leto. Pogostejše spremljanje je potrebno, če se razmere na trgu zelo spreminjajo. Tako kot pri nepremičninah mora banka tudi pri zavarovanju s premičninami vzpostaviti postopke za spremljanje, ali so premičnine, sprejete v zavarovanje, primerno škodno zavarovane (Sklep o kreditnih zavarovanjih, Ur. l. RS, št. 135/2006, 17. člen).

2.2.2 Zavarovanje z nepremičninami

Najučinkovitejše zavarovanje predvsem zavarovanje dolgoročnih obveznosti. Zastavna pravica na nepremičnini se imenuje hipoteka. Hipoteka je stvarna pravica na tuji nepremičnini, ki upniku daje pravico do poplačila njegove zapadle terjatve iz vrednosti nepremičnine pred upniki, ki so zastavno pravico pridobili pozneje. Pomembno je, da je hipoteka vezana na nepremičnino in ne na njenega lastnika. To pomeni, da upnik z vknjižbo zastavne pravice v zemljiško knjigo pridobi pravico, da se izvršba na tej nepremičnini opravi proti tistemu, ki je to nepremičnino dobil kasneje. Banka mora biti pri zavarovanju posojila z nepremičnino zelo pozorna. Predvsem mora vso dokumentacijo posredovati pravni službi, v kateri pregledajo, ali je nepremičnina primerna za zavarovanje posojila. Skrbnik v banki mora pogledati vrednost nepremičnine. Vrednost ugotovi iz cenitvenega poročila pooblaščenega ocenjevalca vrednosti nepremičnin. Predvsem je pomembno spremljati vrednost nepremičnine, še posebej sedaj, ko je še vedno čas krize in so cene nepremičnin nekoliko upadle. Nepremičnina, ki je predmet hipoteke, mora biti ustrezno zavarovana. Skrbnik v banki skrbi za to, da pridobi zavarovalno polico in originalni izvod vinkulacije zavarovalne police v korist banke. Vinkulacija pomeni izjavo zavarovanca, da bo zavarovalnica po nastopu zavarovalnega primera izplačala zavarovalnino določeni osebi oziroma da se brez privolitve te osebe zavarovancu ne sme izplačati zavarovalnina. Zastavna pravica na nepremičnini lahko nastane na podlagi zastavne pogodbe, notarskega zapisa, sodne odločbe ali z zakonom (Stvarnopravni zakonik, Ur. l. RS, št. 87/2002, v nadaljevanju SPZ). Hipoteka nastane na podlagi sodne odločbe z vpisom v zemljiško knjigo. Zakonita hipoteka nastane s trenutkom, ko so izpolnjeni pogoji, predpisani z zakonom.

Skupna hipoteka je ustanovitev hipoteke na več nepremičninah za zavarovanje iste terjatve. Hipotekarni upnik lahko v tem primeru zahteva poplačilo svoje terjatve s prodajo nepremičnine vsakega od zastaviteljev in to v kakršnem koli vrstnem redu.

Maksimalna hipoteka je hipoteka, ki se ustanovi tako, da se določi najvišji znesek, do katerega za zavarovane terjatve jamči nepremičnina. Z njo se lahko zavaruje posamezna terjatev ali terjatve, ki izvirajo iz določenega pravnega razmerja, katerih višina v trenutku ustanovitve hipoteke ni določena. Z maksimalno hipoteko so do najvišjega zneska zavarovane tudi vse obresti in stroški zavarovanih terjatev. V primeru odstopa terjatve, zavarovane z maksimalno hipoteko, je prenos hipoteke izključen.

Hipoteka na določeni nepremičnini je vidna v zemljiški knjigi. Vpis v zemljiško knjigo se opravi na podlagi listine, ki vsebuje zemljiškoknjižno dovolilo. To je izrecna izjava tistega, čigar pravica se prenaša, spreminja, obremenjuje ali preneha, da dovoljuje vpis v zemljiško knjigo. Zemljiškoknjižno dovolilo mora vsebovati: označbo hipotekarnega upnika in dolžnika zavarovane terjatve ter zastavitelja, če ta ni hkrati tudi dolžnik zavarovane terjatve, pravni temelj, zemljiškoknjižno označbo nepremične, na kateri se ustanavlja hipoteka in višino ter zapadlost zavarovane terjatve. Pravni posel o ustanovitvi hipoteke je lahko sklenjen v obliki neposredno izvršljivega notarskega zapisa, v katerem zastavitelj soglaša, da se terjatve zavaruje z vknjižbo hipoteke na zastaviteljevi nepremičnini in da se po zapadlosti terjatve opravi poplačilo terjatve iz kupnine, dosežene s prodajo, in izpraznitev ter izročitev nepremičnine v enem mesecu po prodaji. Neposredna izvršljivost notarskega zapisa se zaznamuje v zemljiški knjigi in učinkuje proti vsakemu kasnejšemu pridobitelju lastninske pravice na zastavljeni nepremičnini (SPZ, Ur. l. RS, št. 87/2002). Slabost te oblike zavarovanja so slaba likvidnost v primeru neporavnovanja obveznosti in dolgotrajni sodni postopki izterjave.

Banka mora ob zavarovanju s hipoteko v primeru, da zastavljena nepremičnina ni v njeni posesti, imeti naslednjo dokumentacijo (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, Ur. l. RS, št. 67/2005):

- neposredno izvršljiv notarski zapis o zavarovanju z vknjižbo hipoteke na zastaviteljevi nepremičnini;
- v primeru ustanovitve zemljiškega dolga vpis v zemljiško knjigo in izstavitve zemljiškega pisma;
- pravnomočni sklep sodišča o dovolitvi vpisa hipoteke oziroma zemljiškega dolga na nepremičnini v zemljiško knjigo, z notarskim zapisom o sklenitvi sporazuma o zastavi nepremičnin;
- ažuren zemljiškoknjižni izpisek;
- zavarovalno polico za nepremičnino, vinkulirano v korist banke;

- cenitveno poročilo pooblaščenega ocenjevalca vrednosti nepremičnin oziroma kupoprodajno pogodbo, ki ne sme biti starejša od enega leta, kar mora banka pridobiti ob ustanovitvi zavarovanja z nepremičnino.

Za priznanje učinkov zavarovanja z nepremičninami na zmanjšanje kreditnega tveganja mora biti izpolnjena pravna gotovost, in sicer hipoteka ali druga pravica do poplačila iz vrednosti nepremičnine mora biti prisilno izvršljiva po pravu, ki velja za konkretno razmerje zavarovanja z nepremičnino, v trenutku njegove sklenitve. Biti mora pravilno in pravočasno dokumentirana in vknjižena v javnih knjigah. Pogodbe morajo odražati nedvomno pravico banke na nepremičnini. Pogodba o zavarovanju in pravni postopki unovčitve zavarovanj z nepremičninami morajo banki omogočati unovčitev zavarovanja v razumnem času (Sklep o kreditnih zavarovanjih, Ur. l. RS, št. 135/2006, 17. člen).

2.2.3 Poroštvo

Bodisi gre lahko za poroštvo direktorja podjetja, druge fizične osebe ali za poroštvo neke druge pravne osebe. Poznamo solidarno in subsidiarno poroštvo. **Solidarno poroštvo** pomeni, da porok odgovarja upniku kot glavni dolžnik za celotno obveznost in lahko upnik zahteva izpolnitev obveznosti bodisi od glavnega dolžnika bodisi od poroka ali celo od obeh sočasno. **Subsidiarno poroštvo** pomeni, da se porok zaveže upniku, da bo izpolnil obveznost dolžnika, če ta ne bo izpolnil obveznosti. Upnik lahko od subsidiarnega poroka zahteva izpolnitev dolžnikove obveznosti šele po tem, ko dolžnik tudi po pisnem pozivu upnika ne izpolni svoje obveznosti. Banka se poslužuje večinoma solidarnega poroštva.

Banka mora imeti ob nastopu kršitve in/ali neplačila dolžnika pravico, da od dajalca poroštva pravočasno zahteva vse zapadle denarne zneske iz naslova terjatve, v zvezi s katero je zagotovljeno zavarovanje. Plačilo dajalca poroštva ne sme biti pogojeno s tem, da bi morala banka najprej terjati dolžnika. Poroštvo mora kriti vse vrste plačil, za katere se pričakuje, da jih v zvezi s terjatvijo opravi dolžnik. Če pa so določene vrste plačil izključene iz poroštva, je treba priznati vrednost jamstva prilagoditi tako, da so upoštevane omejitve kritja. To so minimalne zahteve, ki morajo biti izpolnjene za zmanjšanje kreditnega tveganja (Sklep o kreditnih zavarovanjih, Ur. l. RS, št. 135/2006, 37. in 38. člen).

2.2.4 Zavarovanje z zastavo denarnih sredstev

Gre za prvovrstno obliko zavarovanja, saj za banko ne predstavlja izpostavljenosti banke. Vezana sredstva z obrestmi so varščina do celotnega odplačila posojila skupaj z obrestmi.

2.2.5 Zastava vrednostnih papirjev

Banka oceni, ali so določeni vrednostni papirji primerni za zavarovanje posojila. Banke se te oblike zavarovanja vse manj poslužujejo, saj je situacija na finančnem trgu zelo

nepredvidljiva. Banka mora skrbno spremljati vrednost zavarovanja, saj se vrednost vrednostnih papirjev lahko zelo hitro spremeni. Posojiljemalec mora imeti odprt trgovalni račun za poslovanje z vrednostnimi papirji, pri čemer morajo biti vrednostni papirji, ki jih zastavlja, zavedeni na tem računu. Zastava vrednostnih papirjev je vidna v registru KDD⁵ (Vodušek, 2006).

2.2.6 Zastava terjatev

Gre za sklenitev pogodbe o zastavi terjatev pri notarju. Posojiljemalec se zaveže, da v primeru, da ne bo on poravnal obveznosti iz naslova posojila, bo banka nastale obveznosti poplačala z zastavljeno terjatvijo. Pri zastavi terjatve je plačnik računa seznanjen, da je terjatev zastavljena, in mora podpisati, da je s tem seznanjen. V primeru da banka plačnika terjatve pozove k plačilu, mora ta račun plačati banki in ne podjetju, ki je najelo posojilo (oziroma zastavitelju terjatve).

2.2.7 Zavarovanje z menicami

Menica je vrednostna listina, s katero se nekdo obveže da bo sam ali pa kdo drug plačal na določenem kraju in ob določenem času določen znesek denarja. Pri bančnem poslovanju se menica uporablja kot instrument zavarovanja plačil, saj se jo položi kot varnost morebitnih kasnejših terjatev. Kdor pridobi menico, dobi od svojega dolžnika obljubo, da mu bo ta kasneje plačal dolg. Bančna praksa je sprejem bianco menic v zavarovanje. To pomeni, da vsebuje samo podpis zakonitega zastopnika podjetja in žig podjetja, ostali elementi pa niso izpolnjeni. V primeru da pride do unovčenja menice, mora banka poleg pravilno izpolnjene menice predložiti še menično izjavo, s katero je izdajatelj menice pooblastil upnika za izpolnitev menice ter dal nepreklicno in brezpogojno pooblastilo banki za unovčenje menice. Če so izpolnjeni vsi pogoji za unovčenje menice, banka na plačilni dan unovči menico do zneska, kot ga dopušča kritje na računu meničnega dolžnika. Tako se menični upnik poplača le do višine kritja na dolžnikovem računu. Torej tudi če po plačilnem dnevu pride do dodatnih prilivov na dolžnikov račun, to ne pomeni dopolnitve izpolnitve menične obveznosti samo po sebi, ampak mora upnik za to vložiti predlog za izvršbo na podlagi menice na pristojno sodišče. Ravno to je tudi največja slabost zavarovanja z menico, saj ni nujno, da bo ob realizaciji na transakcijskem računu dolžnika kaj sredstev za poplačilo (Podjetniški portal, b. l.).

---

⁵ KDD je Centralna Klirinško depotna družba, d. d., ki opravlja posle zbirne hrambe vrednostnih papirjev, ugotavljanja in izpolnjevanja obveznosti iz poslov z vrednostnimi papirji ter vodenja centralnega registra imetnikov nematerializiranih vrednostnih papirjev v Republiki Sloveniji (KDD, b. l.).

2.3 Zavarovanje posojil v času krize

V času pred krizo, torej v času gospodarske rasti, so banke uporabljale bolj ohlapne kreditne standarde pri odobravanju posojil ter pri zavarovanju posojil, saj je bilo precej več posojil brez zavarovanja. Zaradi zaostrenih kreditnih standardov v času krize pa se je začel zniževati delež posojil brez zavarovanja. Do strožjih standardov glede zavarovanja posojil je prišlo zaradi slabe plačilne discipline podjetij oziroma neporavnavanja obveznosti do bank. V letih 2007 in 2008 je bila skoraj polovica novoodobrenih posojil podjetjem brez zavarovanj. Delno je k temu prispeval tudi visok delež kratkoročnih posojil, ki so se redno obnavljala. V letu 2010 se je znižal delež novoodobrenih posojil brez zavarovanja na 21,1 % v primerjavi z 32,4 % v letu 2009 (BS, 2011b, str. 99).

Tabela 4: Struktura posojil podjetjem glede na vrsto zavarovanja (v %)

Tip zavarovanja	Stanja posojil		Novoodobrena posojila	
	dec. 09	dec. 10	2009	2010
Zavarovana posojila	79,4	82	67,6	78,9
z zastavo nepremičnin	36,5	40,8	24	26,5
pri zavarovalnici	0,7	0,7	0,4	0,3
z vrednostnimi papirji in/ali točkami vzajemnih skladov	9,2	7,7	9,2	9,5
z drugimi oblikami zavarovanj	33	32,9	34	42,7
Nezavarovana posojila	20,6	18	32,4	21,1

Vir: BS, Poročilo o finančni stabilnosti, 2011b, str. 99, tabela 5.28.

Povečal se je delež posojil, ki so zavarovana z zastavo nepremičnin, predvsem zaradi manjšega deleža zavarovanj z delnicami in deleži.

Zelo pomembno za ustrezno zavarovanje posojila je, da bančni delavec in kreditni odbor pozorno pregledata in spremljata zavarovanje, da pri tem ne bi prišlo do napak, kot so lahko (Huhoja Celan, 2010, str. 75–77):

- nepopolna dokumentacija zavarovanj:
  - to je lahko neažuren zemljiškoknjižni izpisek, ki omogoča pridobitev informacij o morebitni obremenjenosti nepremičnine s hipotekami ostalih bank pred odobritvijo posojila,
  - nepridobljeno cenitveno poročilo o vrednosti zastavljene nepremičnine,
  - nepridobljene izbrisne pobotnice za izbris hipotek bank, s katerimi je bila obremenjena nepremičnina pred poplačilom posojila in ki služi za zavarovanje posojila,

- če banka v zavarovanje sprejme odstop terjatev, mora skleniti pogodbo o odstopu terjatev. Lahko pride do tega, da niso priložene verodostojne listine, ki bi dokazovale obstoj in višino terjatev, ki so predmet zavarovanja,
  - če bančni delavec ne pridobi vinkulacije zavarovalne police o zavarovanju nepremičnin v korist banke,
  - po odobritvi posojila mora bančni delavec pregledati, ali je zastavna pravica na nepremičnini oziroma hipoteka v korist banke vpisana.
- vpis hipoteke na nepremičnine, ki so že obremenjene s hipoteko druge banke, preostala ocenjena vrednost nepremičnin pa ne zadošča za morebitno poplačilo celotne vrednosti posojila;
  - lahko pride do pomanjkljive izvedbe nadzora bančnega delavca, in sicer nadrejena oseba poslovnega skrbnika pred odobritvijo posojila ni izvedla kontrole pridobljene dokumentacije in ni pregledala vnesenih podatkov v aplikaciji s podatki, navedenimi na dokumentaciji;
  - izvedena mora biti tudi kontrola dokumentacije o zavarovanjih pred izplačilom posojila;
  - velik problem lahko nastane, če kreditni odbor ne prejme vseh informacij, ki so potrebne za sprejem odločitve o odobritvi ali neodobritvi posojila (to so mehke informacije o stranki, namen posojila, ustreznost zavarovanj ...).

2.4 Vloga podjetij za odobritev posojila

Podjetja se za najem posojila odločajo v primeru, ko potrebujejo sredstva za financiranje nove investicije ali za tekoče poslovanje, torej za obratna sredstva. Za obratna sredstva največkrat potrebujejo denar bodisi zaradi povečanega ali popolnoma novega naročila ali pa jim primanjkuje sredstev za tekoče poslovanje, ker bodisi še niso dobila plačil kupcev ali preprosto niso zmožna plačevati tekočih obveznosti. Pri taki vrsti posojila je zelo pomembno preteklo sodelovanje med banko in podjetjem. Gre za medsebojno zaupanje na podlagi dolgoletnega sodelovanja, da bo podjetje zmožno poravnati posojilo.

Pri najemanju posojil za investicije mora podjetje narediti poslovni načrt, kjer je predstavljena investicija, njeni učinki, njen doprinos k poslovanju podjetja, finančne projekcije, kako se bo investicija pokrivala in kakšne donose bo dosegla. Posojila za investicije so dolgoročna. Samo projekcije poslovanja pa niso dovolj. Zelo pomemben je pogovor med skrbnikom podjetja v banki in med direktorjem podjetja, ki želi pridobiti posojilo. Iz pogovora mora skrbnik razbrati, ali so cilji investicije realni ali ima direktor kakšne pomisleke, na katere mora biti banka pozorna. Za banko je veliko lažje, če je podjetje že nekaj časa komitent banke, saj banka že pozna poslovanje tega podjetja, pozna vizijo podjetja, kupce in s tem posledično poravnavanje obveznosti s strani kupcev ... Če gre za popolnoma novo podjetje, pa mora skrbnik biti še toliko bolj pozoren na to, ali direktor predstavlja investicijo tako, da v njo verjame. Skrbnik mora nekako dobiti zaupanje v stranko. Še bolj mora paziti na to, ali so podatki realni in ali jim lahko banka verjame ali ne. Pri razgovoru se skrbnik s podjetjem pogovarja o višini posojila, o ročnosti, o odplačevanju, zavarovanju, načinu vračila ...

Podjetje banki dostavi vlogo za odobritev posojila (z natančno obrazložitvijo, zakaj potrebuje posojilo in kaj bo to pomenilo za podjetje), bilanco stanja, izkaz poslovnega izida za preteklo leto ter medletne finančne podatke. V poslovnem načrtu oziroma investicijskem elaboratu morajo biti predstavitev podjetja, predstavitev investicije, učinki investicije, finančne projekcije za prihodnjih pet let. Podjetje mora v vlogo napisati, s čim bi lahko zavarovalo posojilo. Če gre za hipoteko na nepremičnino, mora dostaviti še zemljiškoknjižni izpisek in cenitev nepremičnine. Če gre za zavarovanje z zastavo katere od premičnin, mora prinesiti potrdilo o lastništvu in račun. Skrbnik mora oddelku pravne službe posredovati v pregled zemljiškoknjižne izpiske, cenitvena poročila sodnega izvedenca in druge dokumente, iz katerih je možno ugotoviti, da je predmetno premoženje ustrezno za zavarovanje posojila. Zastava premoženja se kasneje izvede na podlagi vpisa zastavne pravice na sodišču oziroma pri drugi instituciji v primeru, da gre za zastavo vrednostnih papirjev (KDD, drugi registri). V primeru zavarovanja posojila z vrednostnimi papirji je skrbnik dolžan od Sektorja zakladništva pridobiti mnenje o ustreznosti vrednostnih papirjev in razmerja med posojilom in tržno vrednostjo vrednostnih papirjev.

Ko skrbnik pridobi vse dokumente, mora pripraviti predlog za kreditni odbor, ki odloča o odobritvi posojila. V predlogu predstavi podjetje in njegove dosedanje poslovne aktivnosti. Poseben poudarek je namenjen informaciji o novih poslih, ki naj bi jih banka kreditirala, o dosedanjem sodelovanju z banko in nivojem korektnosti preteklega poslovnega sodelovanja. V predlogu o odobritvi posojila se opredelijo vrsta posojila in njegov znesek, način in rok koriščenja, način in rok odplačevanja glavnice ter obresti, obrestna mera, zavarovanje, stroški odobritve posojila ter ostale obveznosti, ki jih mora podjetje pred koriščenjem posojila še izpolniti. Sestavni del predloga je tudi analiza finančnih podatkov podjetja za pretekla in tekoče obdobje.

Skrbnik mora že sam oceniti, ali je podjetje sposobno odplačevati posojilo, in mora presoditi, ali je banka pripravljena financirati podjetje. Samo v primeru, da skrbnik podjetju verjame in verjame v investicijo, lahko pripravi kakovosten predlog za kreditni odbor. Skrbnik je namreč tisti, ki se s podjetjem pogovarja in si najlažje ustvari podobo, kako podjetje posluje. Skrbnik na kreditnem odboru predstavi podjetje, investicijo in njene učinke ter pove, zakaj bi banka podjetju odobrila posojilo. Kreditna komisija posojilo odobri, zavrne ali zahteva še dodatna pojasnila. Skrbnik v banki z odločitvijo kreditnega odbora seznanj stranko. V primeru da je odgovor pozitiven, se dogovorita za pogoje posojila in podpis pogodbe.

Če povzamem aktivnosti pri odobravanju posojila:

- zbiranje dokumentacije o komitentu in njegovi plačilni sposobnosti (ocena in analiza dejavnikov, ki vplivajo na oceno tveganja dolžnika in izpostavljenosti. Kot primaren vir poplačila posojila mora banka upoštevati plačilno sposobnost dolžnika. Sprejeto zavarovanje za posojilo pa predstavlja sekundarni vir za poplačilo posojila;
- priprava predloga za kreditni odbor;

- izdelava bonitetne ocene;
- pravni pregled zavarovanj (ocena vrednosti in pravne veljavnosti zavarovanja);
- odobritev posojila s strani pristojnih organov;
- priprava pogodbene dokumentacije;
- črpanje in spremljava posojila (v primeru namenskega posojila mora banka zagotoviti spremljanje porabe odobrenih sredstev v dogovorjene namene. Banka mora tudi spremljati poslovanje dolžnika in ocenjevati vrednost ter pravno veljavnost zavarovanja).

Zelo pomembno pri odobravanju posojila je (Huhoja Celan, 2010, str. 54–56) :

- pridobiti zadostne informacije, ki banki omogočijo oceniti tveganost posojilojemalca;
- poznati namen posojila in vir za poplačilo posojila;
- trenutni profil tveganosti podjetja in njegova občutljivost glede ekonomskega in tržnega razvoja;
- sposobnost kreditojemalca vračila posojila (ocena na podlagi preteklih podatkov in prihodnih projekcij denarnih tokov ob upoštevanju različnih situacij);
- pomemben je poslovni položaj kreditojemalca glede na celoten trg;
- pregled pogojev posojila s strani kreditojemalca z upoštevanjem prihodnjega profila tveganosti kreditojemalca.

2.5 Ugotavljanje kreditne sposobnosti podjetja

Za banko so zelo pomembni pokazatelji, kako podjetje posluje, finančni podatki podjetja, izmed vseh so najpomembnejši bilanca stanja, izkaz poslovnega izida in izkaz finančnega izida. Bilanca stanja kaže informacijo o finančnem stanju podjetja. Prikaz poslovnega izida prikazuje prihodke, odhodke in poslovni izid v določenem poslovnem obdobju, to pa vpliva na velikost kapitala v bilanci stanja. Iz izkaza poslovnega izida razberemo, kako uspešno je podjetje poslovalo v določenem obdobju. Zakon o gospodarskih družbah (Ur. l. RS, št. 42/2006 in 60/2006 popr., v nadaljevanju ZGD-1) predpisuje obvezne postavke, ki jih mora podjetje upoštevati pri pripravi računovodskih izkazov⁶.

Banka z analizo računovodskih kazalnikov dobi informacije o stanju in gibanju določenih kategorij za več preteklih obdobj. V nadaljevanju predstavim nekaj najpomembnejših kazalnikov pri presoji kreditne sposobnosti podjetja (Radanovič, 2009, str. 52–53):

$$\text{STOPNJA FINANČNE VARNOSTI} = \frac{\text{kapital}}{\text{obveznosti do virov sredstev}} \quad (1)$$

⁶ Računovodski izkazi poslovanja obsegajo bilanco stanja, izkaz poslovnega izida, izkaz gibanja kapitala, izkaz finančnega izida in razlagalna računovodska pojasnila (Slovenski računovodski standardi 2006, Ur. l. RS, št. 118/2005, v nadaljevanju SRS).

Pri kazalcu iz enačbe (1) gre za izračun deleža kapitala med vsemi viri podjetja. Standardna vrednost stopnje finančne varnosti je 50 %, dejansko potrebna vrednost pa je odvisna od dejavnosti, v kateri podjetje posluje, in od strukture sredstev. Pomembno je, da ima podjetje dovolj kapitala, saj to zagotavlja dolgoročno plačilno sposobnost in zmanjša poslovno tveganje za banko in podjetje. Podjetje, ki nima dovolj kapitala, bo v neugodnih razmerah bolj ranljivo, saj nima ustreznih rezerv za pokrivanje morebitnih negativnih vplivov. Banke prav ta kazalnik zelo upoštevajo, saj se je še posebej v času finančne krize izkazal za zelo pomembnega.

$$\text{STOPNJA KREDITNE SPOSOBNOSTI} = \frac{\text{kapital} + \text{dolgoročne obveznosti}}{\text{stalna sredstva} + \text{dolgoročne terjatve}} \quad (2)$$

Kazalnik kaže usklajenost strukture sredstev in virov sredstev. Vrednost tega kazalnika naj bi bila vsaj 1, kar pomeni, da lahko podjetje prevzema kreditne obveznosti. Če je vrednost kazalnika manj kot 1, pomeni, da podjetje financira dolgoročna vlaganja s kratkoročnimi viri, kar lahko pripelje do težav z zagotavljanjem plačilne sposobnosti.

$$\text{KOLIČNIK OBRATNE LIKVIDNOSTI} = \frac{\text{gibl. sredstva} - \text{dolg. terj. iz poslovanja}}{\text{kratkoročne obveznosti}} \quad (3)$$

Enačba (3) kaže na sposobnost podjetja, da v kratkem roku razpolaga z ustreznimi likvidnimi sredstvi za pravočasno izvedbo potrebnih plačil. Količnik pove, kako hitro podjetje obrača sredstva. Vrednost kazalnika naj bi se gibala okoli 2. Njegova vrednost pa je zelo odvisna tudi od panoge, v kateri se podjetje nahaja, saj v določenih panogah potrebujejo več zalog in terjatev kot v drugih.

$$\begin{aligned} \text{KOLIČNIK OBRATNO FINANČNE LIKVIDNOSTI} & \quad (4) \\ & = \frac{\text{gibl. sredstva} - \text{dolg. terj. iz poslovanja} - \text{zaloge}}{\text{kratkoročne obveznosti}} \end{aligned}$$

Razlika med količnikom obratne likvidnosti in količnikom obratne finančne likvidnosti je v tem, da pri drugem med sredstva ne uvrščamo zalog. Po navadi je pot od zalog do denarja daljša kot na primer pri kratkoročnih terjativah, saj jih moramo najprej prodati, vendar ni nujno. Tudi pri tem kazalniku moramo upoštevati panogo, sezono itd.

$$\begin{aligned} \text{FINANČNO POSREDNIŠKI POLOŽAJ} & \quad (5) \\ & = \frac{\text{kratk. finančne naložbe} + \text{kratk. terjatve} + \text{denar} - \text{kratk. obveznosti}}{\frac{\text{celotni prihodki}}{\text{št. mesecev poslovanja}}} \end{aligned}$$

Podjetje je lahko neto upnik ali neto dolžnik. Pri podjetjih, ki so v kratkoročnem dolžniškem položaju, nas zanima, kolikšen del mesečne realizacije financirajo upniki, kar izračunamo po

enačbi (5). Za banko je ugodneje, da je podjetje neto upnik, iz vidika podjetja pa je za rentabilnost bolje, da je neto dolжник.

To so najpomembnejši oziroma najbolj pogosto upoštevani finančni kazalniki podjetja, ki jih banka upošteva pri presojanju kreditne sposobnosti podjetja. Iz izkaza poslovnega izida lahko izračunamo še veliko kazalnikov poslovanja podjetja, ki nam povedo, kako podjetje posluje. Zelo pomembno pa je, da se upošteva podatke za več zaporednih obdobj, da se lahko naredi primerjava o uspešnosti. Priporočljivo je primerjati podatke s katerimi od drugih podjetij v isti dejavnosti. Pomembno je, da se postavke finančnih izkazov tudi vsebinsko razjasnijo, saj ni nujno, da so visoke zaloge, visoke terjatve slabost, obenem pa sta pomembni postavki v bilanci stanja aktivne in pasivne časovne razmejitev. Če je njuna vrednost visoka, se morajo le te obrazložiti, da se v tej postavki morda ne skriva skrita izguba. Banka ne sme togo gledati samo števil, temveč mora vsebinsko razumeti poslovanje podjetja in posamezne postavke. Pri svoji analizi podjetja mora torej upoštevati tudi nefinančne podatke, kot so podatki o ustanoviteljih podjetja, obdobje poslovanja podjetja, dejavnost, velikost podjetja, povezanost z drugimi gospodarskimi subjekti, njihove kupce, dobavitelje itd. Veliko lažje je odobravanje posojila podjetju, ki že nekaj časa sodeluje z banko, saj skrbnik pozna njihovo poslovanje in poravnavanje obveznosti do banke iz naslova že odobrenih posojil. Problem pri odobravanju posojil predstavljajo novoustanovljena podjetja, s katerimi banka še ni poslovala. Ker ne pozna njihovega poslovanja, je tudi bolj previdna pri odobravanju posojil. Skrbnik mora zato čim več podatkov pridobiti iz razgovora z vodstvom podjetja. Poskuša pridobiti čim več informacij o značilnostih lastnika in managementa, o poslovanju z vidika finančnih rezultatov, o plačilni sposobnosti, o planih za bodoči razvoj.

Bonitetna ocena podjetja se lahko v obdobju do vračila posojila zelo spreminja, zato je potrebno, da skrbnik aktivno spremlja poslovanje podjetja in tako zmanjša tveganje nevrčila posojila.

3 SPREMLJANJE PORAVNAVANJA OBVEZNOSTI DO BANKE IN NADZOR NAD BANKAMI

3.1 Spremljava kreditnega portfelja in vrednosti zavarovanj kreditnih poslov

Zaradi finančne krize je med podjetji prišlo do velike plačilne nediscipline in posledično do težav z likvidnostjo v podjetjih. Zamude plačil oziroma neplačevanje obveznosti so občutile tudi banke. Zamude pri poravnavanju obveznosti so večje pri tistih bankah, ki so v letih pred izbruhom finančne krize hitreje povečevale kreditno rast. Predvsem se je povečeval obseg posojil v dejavnostih, ki se sedaj srečujejo z največjimi težavami v poslovanju. V letu 2010 so se zamude nad 90 dni potrojile, v prvih dveh mesecih leta 2011 pa so dodatno narasle na 10,4 %. Med zamudniki prevladujejo finančni holdingi.

Na strukturo tveganosti portfelja posamezne skupine bank vpliva tudi koncentracija majhnih in srednjih podjetij v portfelju bank, saj se gospodarski položaj majhnih in srednjih podjetij poslabšuje hitreje kot v velikih podjetjih.

Namen zavarovanja posojila je zmanjšanje kreditnega tveganja. Pri vrednosti zavarovanja posojila mora banka upoštevati možnost nevrčila posojila in obresti. Zavarovanje služi kot zaščita pred tveganjem poslabšanja finančnega stanja posojilojemalca po najemu posojila, to pa ni nadomestilo za oceno kreditne sposobnosti posojilojemalca. Banka se za odobritev posojila odloča na podlagi finančne sposobnosti posojilojemalca in ne na podlagi vrednosti zavarovanja (BS, 2011b, str. 93, 95).

Pri zavarovanju z nepremičnino mora banka ves čas odplačevanja posojila spremljati vrednost zastavljene nepremičnine in oceno vrednosti za poslovne nepremičnine izdelati najmanj enkrat letno, za stanovanjske nepremičnine pa najmanj enkrat na tri leta (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, Ur. l. RS, št. 67/2005).

Naloga skrbnika podjetij je tudi to, da vodi kreditne mape po komitentih tako, kot je določeno s Sklepom o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic. Iz kreditnih map morajo biti razvidni osnovni podatki o dolžniku, o njegovem finančnem stanju in položaju ter o vsebini kreditnega razmerja. Banka mora izdelati interno navodilo o vodenju kreditnih map ter določiti odgovorne osebe, ki skrbijo za popolnost in celovitost posameznih map.

Kreditne mape morajo smiselno vsebovati (Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic, Ur. l. RS, št. 28/07, 102/08, 3/09):

- osnovne podatke o dolžniku (firma, sedež, število zaposlenih, lastniško strukturo, vodstvo, posredne in neposredne kapitalske povezave);
- njegove glavne dolžnike in upnike;
- računovodske izkaze za zadnja 3 leta;
- analizo in oceno finančno-ekonomskega položaja dolžnika oziroma finančnega instrumenta;
- ob morebitnih nepristranskih dokazih o oslavitvi finančnega sredstva analizo in oceno denarnih tokov za poravnavo obveznosti;
- seznam vseh finančnih sredstev in prevzetih obveznosti po zunajbilančnih postavkah (konto, partija);
- vlogo za odobritev posla in predlog strokovne službe;
- sklep organa, pristojnega za odobritev posla, in pogodbo o sklenjenem poslu;
- analitično knjigovodsko evidenco;
- dokazila o zavarovanju in dokumentacijo o realizaciji zavarovanja;
- drugo pomembno dokumentacijo.

Banka za spremljanje dolžnikov oblikuje razna merila za obravnavo in spremljavo. Spremlja in ugotavlja se:

- tekoče kazalce poslovanja,
- plačilno nedisciplino (blokade na tekočih računih, zamike pri poplačevanju dobaviteljev),
- višino in kakovost zavarovanja za posojilo,
- javne informacije o podjetju oziroma dolžniku,
- zgornje meje izpostavljenosti do banke (limiti zadolženosti),
- povezane osebe,
- ocenjevanje in oblikovanje oslabitev in rezervacij,
- ocena kapitalske zahteve za kreditno tveganje za izpostavljenosti dolžnika.

Aktivnosti banke pri spremljanju kreditnega portfelja so (Huhoja Celan, 2010, str. 32):

- spremljanje poravnavanja obveznosti komitentov (od sklenitve pogodbe do dokončnega poplačila);
- spremljanje pogojev kredita, kot so črpanje, odplačilo, morebitno podaljšanje roka vračila, spremljanje izvedbe investicije in ugotavljanje njenih učinkov;
- spremljanje tekočega poslovanja stranke (osnovni in finančni podatki o poslovanju komitenta, kot so poslovni prihodki, odhodki, terjatve, finančne naložbe, kratkoročne in dolgoročne obveznosti, denarni tok, zaloge itd.).

Banka mora komitente razvrstiti po tveganosti in oceniti višino izgub iz kreditnega tveganja oziroma mora oblikovati oslabitev sredstev in rezervacije. Oslabitev finančnega sredstva je razlika med knjigovodsko in nadomestljivo vrednostjo. Nadomestljiva vrednost je sedanja vrednost (diskontirana) pričakovanih prihodnjih denarnih tokov ob uporabi izvirne učinkovite obrestne mere. Banka mora popravljati vrednosti terjatev, za katere obstaja verjetnost, da ne bodo poravnane. To vpliva na znižanje bonitetne ocene posojilojemalca, kar za banko pomeni dodatne oslabitve oziroma rezervacije. Banka lahko oblikuje rezervacije na dva načina: skupinsko ali individualno. Rezervacije se skladno z Mednarodnimi standardi računovodskega poročanja (MSRP) oblikujejo za finančne instrumente, ki jih ima banka v posesti do zapadlosti in jih vrednoti po odplačni vrednosti, ter določene prevzete obveznosti po zunajbilančnih postavkah, kjer je kreditno tveganje podobno kot pri običajnem kreditnem razmerju. To so finančne garancije, avali, nekriti akreditivi. Oslabitve se izkažejo kot odhodek iz oslabitve v izkazu poslovnega izida.

Zaradi finančne krize in posledično poslabšanja poslovanja podjetij so se velikim podjetjem znižale bonitetne ocene. Za tiste, ki so obenem tudi posojilojemalci, mora banka oblikovati več rezervacij zaradi poslabšanja bonitetne ocene. Zato se je od nastopa krize v slovenskih bankah močno poslabšal kreditni portfelj in se povečuje delež slabih terjatev. To se zelo odraža v bilancah bank preko večjih kapitalskih zahtev za kreditna tveganja in manjših

prihodkov iz naslova opravnin. Banke so bolj izpostavljene in si poslabšujejo kreditni portfelj v okviru posameznih panog, kot so gradbeništvo, avtomobilska industrija, finančne in zavarovalniške storitve (predvsem dejavnost holdingov), predelovalne dejavnosti itd. (Huhoja Celan, 2010, str. 33–34).

3.1.1 Pogostost spremljanja vrednosti zavarovanja

Banka mora že ob pridobitvi nepremičnine v zavarovanje obenem pridobiti tudi oceno njene vrednosti, ki jo izdelata neodvisen cenilec⁷, nato pa mora redno spremljati gibanje te vrednosti. Lastno oceno te vrednosti mora za poslovne nepremičnine izdelati najmanj enkrat letno, za stanovanjske nepremičnine pa najmanj enkrat na tri leta. Ponovno oceno neodvisnega cenilca je treba pridobiti vsakokrat, ko informacije kažejo, da bi se vrednost nepremičnine glede na splošne tržne cene lahko bistveno zmanjšala. Za posamične izpostavljenosti, ki presegajo 3 milijone EUR ali 5 % kapitala banke in so zavarovane z nepremičninami, je treba ponovno oceno neodvisnega cenilca pridobiti vsaj vsaka tri leta. Banka mora vzpostaviti postopke za spremljanje ustreznosti zavarovanja ter skrbeti, da je nepremičnina, ki je prejeta v zavarovanje, primerno škodno zavarovana (Sklep o kreditnih zavarovanjih, Ur. l. RS, št. 135/2006, 17. člen).

3.1.2 Ukrepi pri spremembi vrednosti zavarovanja za posojilo

Zelo pomembno za banke je, da upoštevajo predpise in zakonodajo, saj je stabilnost bank izjemnega pomena za celotno državo. Nadzorni organ v Sloveniji je BS, najbolj pomembni zakoni za banke pa so Zakon o bančništvu, Zakon o Banki Slovenije in Zakon o gospodarskih družbah. Zakon o bančništvu ima zelo velik pomen, saj daje velik poudarek tveganjem bančnega poslovanja. To se še posebej izkaže v času finančne krize, saj je pomembno, da ima država stabilen bančni sistem. Zakon o bančništvu je usklajen z evropskimi bančnimi direktivami. Pomembna so tudi Baselska načela učinkovitega bančnega nadzora, ki predstavljajo priporočila za varno in stabilno poslovanje bank. Sestavlja jih petindvajset temeljnih načel, ki obravnavajo predpogoje za učinkovit bančni nadzor in predpise o preudarnem poslovanju, nadzorniška pooblastila (Zveza ekonomistov Slovenije, 1998, str. 4).

Če skrbnik med odplačevanjem posojila ugotovi, da se je vrednost zavarovanja za posojilo zmanjšala, pozove posojilojemalca, da priskrbi dodatno zavarovanje. Dogovoriti se morata za tako dodatno zavarovanje, da vrednost ne bo nižja kot ob odobritvi posojila in si banka s tem ne bo slabšala svojega položaja oziroma kreditnega tveganja. Tudi pri dodatnem zavarovanju mora bančni delavec izvesti vse postopke glede ugotovitve vrednosti in pridobiti vse

---

⁷ Neodvisen cenilec je oseba, ki ima potrebne kvalifikacije, znanje in izkušnje za izvajanje cenitve in ki je neodvisna od procesa odločanja o poslih, ki so zavarovani z nepremičninami. V primeru ocenjevanja vrednosti nepremičnin, ki so v RS, velja, da imajo potrebne kvalifikacije, znanje in izkušnje za izvajanje cenitve osebe, ki so pooblaščenec ocenjevalci vrednosti nepremičnin po zakonu, ki ureja revidiranje (Sklep o kreditnih zavarovanjih, Ur. l. RS, št. 135/2006, 17. člen).

dokumente o zavarovanju. V primeru da posojilojemalec ne more zagotoviti nikakršnega dodatnega zavarovanja, ki bi bilo za banko ustrezno, se morata dogovoriti o možnosti delnega poplačila posojila.

3.2 Povečanje slabih terjatev bank

Banke se zaradi krize, ki jo občutijo tudi podjetja, spopadajo s problemom neporavnavanja obveznosti. Podjetja so v težavah, zato ne morejo plačevati svojih obveznosti do banke. V letu 2010 se je poslabševanje kakovosti portfelja bank še pospešilo in je do konca leta 2010 znašalo 3,7 % v celotnih razvrščenih terjativah bank, kar je za 1,4 odstotne točke več kot v letu 2009.

Banke se bodo soočale s tem problemom, vse dokler se ne bo začelo oživljanje gospodarstva. To pa se lahko začne, če bodo podjetja vlagala v razvoj in investicije. Problem nastane zaradi tega, ker banke niso pripravljene na financiranje zaradi prezadolženosti podjetij. Največji del kreditne aktivnosti bank do podjetij je obnavljanje zapadlih posojil in manj financiranje večjega izvoznega povpraševanja in novih projektov. Zaradi tega se slabšata dobičkonosnost podjetij in možnost odplačevanja dolgov pri bankah.

Zaradi poslabšanja kakovosti terjatev so banke oblikovale dodatne oslabitve in rezervacije, ki so do konca leta 2010 dosegle 2,4 mrd. EUR, kar pomeni 33-odstotno medletno povečanje. K hitremu poslabševanju kakovosti portfelja je prispevala bolj tvegana struktura komitentov z relativno višjo izpostavljenostjo do holdingov, tujcev, velikih gradbenih podjetij in posameznih velikih dolžnikov. Ocena tveganja teh komitentov je bila v letih visoke kreditne rasti podcenjena in so bile zato oslabitve oblikovane na nezadostni ravni. Majhnim domačim bankam se je kakovost portfelja v letu 2010 poslabšala manj kot drugima skupinama bank, in sicer zaradi večje konservativnosti, ki se je v času konjunktura kazala z najvišjimi oblikovanimi oslabitvami in rezervacijami med skupinami bank, delno pa zaradi strukture portfelja, ki je manj obremenjen z veliki nesolventnimi podjetji (BS, 2011b, str. 87–88).

Zaradi nizkega kapitala v bilanci slovenskih podjetij ter neporavnavanja obveznosti se je podjetjem poslabšala bonitetna ocena, kar je vplivalo na pridobitev posojila. V letu 2010 so banke tako prerazporedile 3,3 % razvrščenih terjatev iz najmanj tveganih terjatev (to sta skupini A in B) v bolj tvegane. Razvrščenost v skupino C se je povečala za 1,7 odstotne točke na 4,3 %. Poslabševanje portfelja pa se je v letu 2011 še nadaljevalo (BS, 2011b, str. 86–87).

Bonitetna ocena podjetja se lahko poslabša tudi zaradi zamud pri plačevanju obveznosti oziroma zaradi neplačevanja obveznosti. Zaradi zamud s plačili so imele banke v letu 2010 13,6 % razvrščenih terjatev z zamudo in v prvih dveh mesecih leta 2011 celo 16,3 %. Pri nefinančnih podjetjih, nedenarnih finančnih institucijah in obrtnikih že vsak četrti komitent svoje obveznosti poravnava z zamudo. Pri obrtnikih in manjših podjetjih se pričakuje nadaljnje poglobljanje težav z likvidnostjo, predvsem pri tistih, ki imajo svoj posel vezan

samo na enega večjega kupca oziroma naročnika. Zamude so večje pri bankah, ki so v času konjunktore hitreje povečevale kreditno rast, in sicer predvsem v dejavnostih, ki se sedaj srečujejo z največjimi težavami v poslovanju ter s postopki stečajev in prisilnih poravnav. Na strukturo tveganosti portfelja banke vpliva koncentracija majhnih in srednjih podjetij v portfelju banke, saj se gospodarski položaj majhnih in srednje velikih podjetij poslabšuje relativno hitreje kot pri velikih podjetjih (BS, 2011b, str. 92, 95).

Tabela 5: Bonitetna struktura razvrščenih terjatev in pokritost z oslabitvami in rezervacijami

	31. 12. 2009			31. 12. 2010			28. 2. 2011		
	Razvrščene terjatve	Oslabitve	Pokritost terjatev z oslabitvami v %	Razvrščene terjatve	Oslabitve	Pokritost terjatev z oslabitvami v %	Razvrščene terjatve	Oslabitve	Pokritost terjatev z oslabitvami v %
Skupaj (v mio. EUR)	49.257	1.823	3,7	49.766	2.422	4,9	49.831	2.556	5,1
	Struktura (v %)			Struktura (v %)			Struktura (v %)		
A	70,5	7,1	0,4	70,6	5,7	0,4	64,9	4,5	0,4
B	24,7	30,7	4,6	21,3	20	4,6	26,5	20,8	4
C	2,6	16,2	23,3	4,3	22,3	25,1	4,7	22,9	25,1
D	1,5	24,8	62,9	2,9	35,5	59,8	3,1	35,6	59,7
E	0,8	21,3	100	0,8	16,5	100	0,8	16,2	100

Vir: BS, Poročilo o finančni stabilnosti, 2011b, str. 87, tabela 5.18.

3.3 Bančna zakonodaja in nadzor nad bankami

Banke so zelo pomembne za finančno stabilnost celotnega gospodarstva in so zato tudi strogo nadzorovane. Prvi kapitalski sporazum Basel I je bil sprejet leta 1988 in se je nanašal na uvedbo kapitalskih zahtev za kreditno tveganje. Banke so s časom ugotovile, da ni pomembno samo kreditno tveganje, temveč tudi operativno tveganje. Zato je prišlo do novega baselskega sporazuma Basel II (leta 2004), ki so ga banke morale upoštevati najkasneje do 1. januarja 2008. Novi sporazum je dodatno uvedel kapitalsko zahtevo za operativno tveganje in dopolnjeval zahteve za druge vrste tveganj.

Kreditno tveganje je po raziskavah Banke za mednarodne poravnave (angl. *Bank for International Settlements – BIS*) najpomembnejše, in sicer od 50 % do 60 % vseh tveganj v banki. Drugo najpomembnejše je operativno tveganje, 30 % do 40 %, tržna tveganja pa so na tretjem mestu z 10 %.

V času krize se je pokazalo, da banke niso izvajale zadostnega nadzora nad poslovanjem, kar je tudi v veliki meri pripomoglo k nastanku krize. Številne banke so imele premajhen pregled nad izpostavljenostjo tveganjem, bodisi zaradi neznanja ali neizkušenosti vodstva, ki bi razumelo povezavo med tveganji. Nekatere banke niso imele natančnega pregleda nad svojim

profilom tveganosti. Kultura upravljanja tveganj je bila v marsikateri banki prenizka, kar je negativno vplivalo na položaj funkcije upravljanja tveganj ter na proces sprejemanja odločitev o upravljanju tveganj. Tudi politika nagrajevanja zaposlenih je bila usmerjena bolj v kratkoročne poslovne rezultate, zaradi česar so zaposleni velikokrat sprejeli tudi bolj tvegane posle. Ena od pomanjkljivosti bančnega sistema je bilo preveliko zanašanje na precejšnje bonitetne ocene zunanjih bonitetnih agencij. Zaradi tega je prišlo do odobravanja posojil tudi takim podjetjem, ki dejansko niso bila sposobna tudi vračati takega posojila. Nekatere banke še niso bile dovolj zrele za uporabo metodologij upravljanja tveganj, ki jih je prinesel Basel II. Marsikatera banka pa ni ustrezno implementirala nadzorniških smernic. Banke večinoma niso bile seznanjene s smernicami CEBS⁸ ali drugih nadzorniških institucij oziroma jih niso implementirale v celoti (Rotovnik, 2009a, str. 30).

Baselski odbor kot glavne vzroke za težave bank ob nastopu finančne krize navaja (Šturm, 2009, str. 19):

- nepopolno razumevanje tveganj, povezanih s poslovanjem ter strukturiranimi kreditnimi instrumenti;
- neučinkovito načrtovanje kapitalskih potreb za zagotavljanje kapitalske ustreznosti na dolgi rok, še posebej v razmerah tržnih nihanj;
- prehitra rast nekaterih bančnih poslov, med katerimi navaja vlaganja v hipotekarne instrumente, pri katerih so se banke preveč zanašale na oceno bonitetnih institucij;
- povečana kompleksnost finančnih instrumentov, ki je povzročila manjšo likvidnost trgov za instrumente.

Namen bančnega nadzora ni samo izvajanje zaradi zagotavljanja potrebne višine kapitala za pokrivanje tveganj, temveč gre za spodbujanje bank za razvoj in uporabo postopkov upravljanja tveganj, kot je ugotavljanje, merjenje oziroma ocenjevanje, obvladovanje in spremljanje. Samo višina kapitala in kapitalske ustreznosti ne more biti edino sredstvo za obvladovanje tveganj. Banke morajo spremljati in razvijati instrumente za obvladovanje tveganj, kot so upoštevanje notranjih limitov, skrbno oblikovanje rezervacij, dokumentiranje poslovnih procesov in izboljšanje notranjih kontrol. Kapital zato ne more biti nadomestilo za neustrezne kontrole in pomanjkljivosti ali celo za neobstoječe procese upravljanja tveganj. Cilj ostrejšega nadzora nad finančnimi trgi je ponovna vzpostavitev zaupanja v finančne trge, saj je kreditna dejavnost med bankami zaradi pomanjkanja zaupanja podjetij in posameznikov skorajda zamrla.

Tudi Slovenija se je prilagajala evropski regulativi, saj je od osamosvojitve do danes sprejela 3 bančne zakone, ki jih je s časoma ustrezno novelirala in bančno zakonodajo prilagajala

---

⁸ CEBS je skrajšano *The Committee of European Banking Supervisor* in pomeni Odbor evropskih bančnih nadzornikov. Je nadzorna institucija, ki je sprejela novo kapitalsko ureditev Basel III.

razmeram v praksi. Zaradi finančne krize in njenih posledic se bo moral bančni sektor tudi v Sloveniji stabilizirati. Finančna kriza je pokazala, da mora biti nadzor nad bankami boljši in strožji. Banke morajo vzdrževati primerno raven kapitala za zaščito pred tveganji, ki jim je banka lahko izpostavljena pri svojem poslovanju. Za banke je učinkovit nadzor nujen saj pomaga dvigovati in utrjevati ugled banke na trgu.

Evropska komisija je leta 2003 ustanovila nadzorno institucijo CEBS. V Sloveniji nadzor nad poslovanjem bank izvaja BS, njen glavni namen pa je ugotavljanje višine tveganj in kakovost upravljanja tveganj.

4 TVEGANJA V BANKAH IN VPLIV V ČASU KRIZE

Leta 1974 so guvernerji centralnih bank iz desetih najrazvitejših držav sveta ustanovili Odbor za reguliranje bank in nadzorne prakse, ki se je kasneje preimenoval v Odbor za nadzor bank. Odbor deluje v švicarskem mestu Basel, zato se imenuje baselski odbor. Razlog za ustanovitev odbora so bili krizni in negativni pojavi v mednarodnem finančnem poslovanju, kar je ogrozilo likvidnost v posameznih državah. Krizni dogodki so države in centralne banke izzvali k ukrepanju pri nadzoru nad domačimi in mednarodno poslujočimi bankami (Borak, 1997, str. 1). Basel II je skupaj s posebno evropsko direktivo CAD III (angl. *Capital Adequacy Directive*) postal del evropskega pravnega reda in je obvezen za vse države članice EU.

Temeljni cilj baselskega odbora je bila krepitev kapitalske moči bank za stabilnost mednarodnega bančnega sistema. Baselski kapitalski sporazum in njegove kasnejše spremembe so nedvomno pripomogli k izgraditvi varnega in stabilnega mednarodnega bančnega sistema.

4.1 Vrste tveganj v bankah in kako se z njimi soočajo banke

4.1.1 Likvidnostno tveganje in tveganje refinanciranja bank

Likvidnostno tveganje je tveganje nastanka izgube, ko banka ni sposobna poravnati vseh dospelih obveznosti oziroma ko je banka zaradi nezmožnosti zagotavljanja zadostnih sredstev za poravnavo obveznosti ob dospelosti prisiljena zagotavljati potrebna sredstva s pomembno višjimi stroški od običajnih (Lukman, 2007, str. 2–4).

Zaradi finančne krize so banke težje prihajale do sredstev v tujini oziroma so se zadolževale po manj ugodnih pogojih. Banke so se v letu 2010 v tujini razdolžile za 1,3 mrd. EUR. Tudi država je v letu 2010 postopoma umikala vloge iz bančnega sistema. Banke so v letu 2010 zmanjšale svoje obveznosti do evrosistema za 1,5 mrd. EUR. Zaradi teh vzrokov banke niso mogle zagotavljati kreditne rasti. Povečale so tveganje refinanciranja svojih obveznosti ob

njihovem zapadanju. Pričakuje se, da bodo banke tveganju refinanciranja najbolj izpostavljene v obdobju do leta 2012, ko jim zapade polovica vseh obveznosti do tujine.

Banke so likvidnostni količnik uspele ohraniti na razmeroma visoki ravni. Ob zniževanju virov financiranja (predvsem vlog države in znižanju obveznosti do evrosistema) so se banke prilagajale tudi z zmanjševanjem obsega vrednostnih papirjev in s tem sekundarne likvidnosti (BS, 2011b, str. 78).

4.1.2 Tržno tveganje

Tržno tveganje je tveganje nastanka izgube, ki nastane zaradi neugodne spremembe cen dolžniških in lastniških finančnih instrumentov, blaga ter spremembe deviznih tečajev v postavkah trgovanja. V okviru tržnega tveganja ločimo pozicijsko in valutno tveganje, sem pa spada tudi obrestno tveganje, ki pa ga velikokrat tudi obravnavamo ločeno.

Pozicijsko tveganje je tveganje izgube, ki nastane zaradi spremembe tržnih tečajev obveznic, delnic, blaga ali izvedenih finančnih instrumentov. Na to vrsto tveganja vplivajo nestanovitnost tečajev finančnih instrumentov, sestava portfelja finančnih instrumentov v banki in likvidnost teh instrumentov v portfelju.

Valutno tveganje je tveganje izgube, ki nastane zaradi spremembe deviznih tečajev. Na višino tveganja vplivajo višina odprte pozicije v tuji valuti, nestanovitnost posameznega tečaja tuje valute in likvidnost trgov za posamezno valuto (Lukman, 2007, str. 2).

4.1.3 Obrestno tveganje

Merjeno je z razliko med povprečnim obdobjem spremembe aktivnih in pasivnih obrestnih mer in je v letu 2010 znašalo 2,8 meseca, ob koncu leta pa se je začelo rahlo zmanjševati. Banke so izpostavljene zvišanju obrestnih mer. Na skrajšanje obdobja spremembe pasivnih obrestnih mer so vplivale predvsem krajšanje ročnosti pridobljenih sredstev pri tujih bankah in manjše izdaje novih vrednostnih papirjev v tem obdobju.

Na podaljševanje obdobja spremembe pasivnih obrestnih mer ob koncu leta 2010 in na začetku leta 2011 je vplivala zamenjava kratkoročnih virov financiranja z najetimi posojili daljše ročnosti. Povprečno obdobje spremembe aktivnih obrestnih mer bi se lahko zaradi spremembe strukture ročnosti posojil v letu 2011 še naprej nekoliko podaljševalo in se bo izpostavljenost obrestnemu tveganju tako do konca leta 2011 povečala (BS, 2011b, str. 103–104).

4.1.4 Valutno tveganje

Valutno tveganje slovenskih bank se je v letu 2010 povečalo, a ostaja majhno. Banke so ostale izpostavljene apreciaciji pomembnejših svetovnih valut do evra in depreciaciji nekaterih drugih valut, na primer z območja Balkana, do evra. Zadolženost v CHF je bila v letu 2010 pod vplivom apreciacije CHF, kar je zelo povečalo breme odplačevanja posojil. Zaradi povečane tveganosti banke ta posojila odobravajo le poredkoma, zato se kaže negativna stopnja rasti posojil nebančnemu sektorju v CHF. CHF je v letu 2010 proti EUR apreciral 18,7 %, kar je predvsem posledica hitre rasti švicarskega gospodarstva, naraščajočega presežka na njihovem tekočem računu plačilne bilance in javnofinančnih težav nekaterih evrskih držav (BS, 2011b, str. 107).

4.1.5 Operativno tveganje

Operativno tveganje je tveganje nastanka izgube, vključno s pravnim tveganjem, zaradi naslednjih okoliščin:

- zaradi neustreznosti ali nepravilnega izvajanja notranjih procesov;
- zaradi drugih nepravilnih ravnanj ljudi, ki spadajo v notranjo poslovno sfero pravne osebe;
- zaradi neustreznosti in nepravilnosti delovanja sistemov, ki spadajo v notranjo poslovno sfero pravne osebe;
- zaradi zunanjih dogodkov ali dejanj.

Operativno tveganje vključuje tudi informacijsko tveganje, ki je tveganje izgube kot posledica neustrezne informacijske tehnologije z vidika obvladljivosti, dostopov, integralnosti, nadzora in neprekinjenosti (Zakon o bančništvu, Ur. l. RS, št. 131/2006, 112. člen, v nadaljevanju ZBan-1; Lukman, 2007, str. 2–4). Operativno tveganje je tveganje izgub, ki so posledica goljufij, nedovoljenih dejanj oziroma postopkov, napak, opustitev, neučinkovitosti, sistemskih napak in zunanjih dejavnikov. Bistvene kategorije, ki vplivajo na operativno tveganje, so:

- ljudje: kultura, etika, motivacija, znanje, veščine;
- procesi: sestava, izvedba, jasnost, ustreznost procesov in kontrol, postavitve ciljev, komunikacija;
- sistemi: primernost, varnost, razpoložljivost;
- okolje: neželene ali nepričakovane spremembe, kriminal, nesreče, izredni dogodki.

Banke lahko operativno tveganje zmanjšajo z:

- vzpostavitvijo in prenovo upravljanja z informacijsko tehnologijo,
- z vzpostavitvijo in prenovo celovitega sistema varovanja informacij,
- z izboljšanjem poslovnih procesov,
- z vzpostavitvijo in prenovo sistema notranjih kontrol,

- z izboljšanjem notranjega upravljanja banke z lastnim kapitalom in zunanjim izvajanjem storitev (angl. *outsourcing*).

Vsaka banka mora izdelati lasten okvir upravljanja z operativnimi tveganji. V zvezi z operativnim tveganjem se najpogosteje uporablja pojem škodni dogodek iz naslova operativnih tveganj. To je dogodek zaradi pomanjkljivosti ali napak pri delovanju notranjih procesov, sistemov in ljudi ali zaradi zunanjih dejavnikov oziroma dogodkov in ima bruto vpliv na izkaz poslovnega izida (Huhoja Celan, 2010, str. 35).

4.1.6 Kreditno tveganje

Kreditno tveganje je tveganje nastanka izgube, ki je posledica dolžnikove nezmožnosti izpolniti svoje finančne ali pogodbene obveznosti. Vsak kreditni posel banke predstavlja tveganje izgube z vidika nevrčila glavnice ali obresti.

Zaradi padajoče gospodarske aktivnosti se je zelo poslabšal finančni položaj komitentov banke, kar je posledično poslabšalo kreditni portfelj banke. Banke so povečale zahteve po zavarovanjih in zaostriale kriterije glede upravičenosti projektov, ki naj bi jih financirale. Zaradi zamud pri plačevanju obveznosti do banke so se komitentom poslabšale bonitetne ocene. Banke so pospešile oblikovanje oslabitev in rezervacij, kar je tudi posledica premalo oblikovanih oslabitev v preteklem obdobju visoke gospodarske konjunktore. Poleg znižanja povpraševanja po financiranju pri bankah (zaradi nižje gospodarske aktivnosti) so na nizko kreditno rast v letu 2009 vplivali tudi zaostreni posojilni pogoji bank, to je strožje ocenjevanje projektov in komitentov. Banke zahtevajo bolj kakovostna zavarovanja in večji obseg zavarovanj. Najvišje dovoljeno razmerje vrednosti posojila proti vrednosti zavarovanja posojila (angl. *loan to value ratio*, v nadaljevanju LTV) po internih standardih bank pri zavarovanju z nepremičninami je v povprečju znašalo 63 %. Banke so zelo previdne pri zavarovanju z nepremičnino ravno zaradi razmer na nepremičninski trgu. Tudi zaradi razmer na trgu vrednostnih papirjev so dodatno zaostriale zahteve glede razmerja med višino posojila in tržno vrednostjo vrednostnih papirjev, danih v zastavo. Višina tega razmerja je sicer višja kot pri zavarovanju z nepremičninami, vendar je to posledica zahtev bank, da posojilojemalci poleg vrednostnih papirjev predložijo tudi dodatna zavarovanja, ki niso zajeta v izračunanem razmerju LTV.

Nedonosne terjatve so bile na koncu leta 2009 za 30 % višje kot konec leta 2008, ob 5–6-odstotni rasti razvrščenih terjatev. Stanje oblikovanih oslabitev in rezervacij je do konca leta 2009 naraslo na 1,8 mrd. EUR, kar je 30-odstotno medletno povečanje. Povečanje nedonosnih terjatev in oblikovanih oslabitev in rezervacij je posledica premalo kritičnega ocenjevanja kreditnega tveganja v obdobju pred finančno krizo. V letu 2009 so banke prerazporedile 1,9 % razvrščenih terjatev iz najmanj tveganih terjatev (skupini A in B) v bolj tvegane. Povečal se je delež terjatev v skupini C, ki je narastel za 1,6 odstotne točke na 2,6 %. Del tega portfelja bo v naslednjem obdobju verjetno prerazporejen v skupine s slabšo oceno tveganj. Nedonosne terjatev (skupini D in E) so se med letom 2008 povečale za 0,4 odstotne

točke in ob koncu leta 2009 dosegle 2,2-odstotni delež, februarja 2010 pa 2,3 % razvrščenih terjatev (BS, 2010a, str. 91–93).

Banke se bodo tudi v prihodnje še nekaj časa spopadale z višjim kreditnim tveganjem zaradi nadaljevanja slabih poslovnih rezultatov podjetij in počasnega gospodarskega okrevanja. Med tveganji prevladujeta tveganje makroekonomskega okolja s kreditnim tveganjem zaradi tveganja nepremičninskega trga. Banke ocenjujejo, da bosta kreditno tveganje in tveganje na nepremičninskem trgu še naraščala. Tveganje finančnih trgov se je v letu 2011 po ocenah zmanjšalo, vendar ostaja tretje najpomembnejše. Banke kot razloge navajajo pričakovane spremembe obrestnih mer in izražajo zaskrbljenost glede dostopa do finančnih virov, likvidnosti trgov in gibanja tečajev (BS, 2011b, str. 76).

4.2 Vpliv posameznih tveganj bank na poslabšanje kreditnega portfelja

Banke so bile v letu 2010 še vedno zadržane do kreditiranja podjetij in del naložb so preusmerjale k manj tveganim komitentom. Omejeno financiranje nefinančnih podjetij zaviralno vpliva na oživljanje gospodarske aktivnosti. Zaradi tega prihaja do počasnejšega okrevanja, zelo malo investicij in rasti dobičkov, kar lahko prispeva k nadaljnjemu povečanju težav s poravnavanjem obveznosti podjetij do bank in poslabševanjem kakovosti tega dela portfelja (BS, 2011b, str. 84).

Slovenski bančni sistem spada med države z relativno nizkim obsegom temeljnega kapitala glede na tveganju prilagojeno aktivo. Vrednost kazalnika se je sicer v letu 2009 nekoliko okrepila, a je bil prirast (0,2 odstotni točki) drugi najnižji med vsemi državami članicami EU (najmanj se je okrepil v Litvi, le za 0,1 odstotne točke). Ob nizkem obsegu temeljnega kapitala imajo banke manjšo možnost prevzemanja dodatnih tveganj, prav tako pa je tudi bolj otežen dostop do virov financiranja, kar še dodatno zmanjšuje podporo bančnega sistema gospodarstvu. Obseg temeljnega kapitala glede na tveganju prilagojeno aktivo je eden izmed pomembnih pokazateljev stabilnosti finančnega sistema, to pa vpliva tudi na bonitetno oceno, tako finančnih institucij kot tudi držav, v katerih te institucije delujejo (UMAR, 2010b, str. 21). Kapitalska ustreznost slovenskih bank ostaja v primerjavi s povprečjem primerljivih bank EU nizka. V letu 2010 so se kazalniki kapitalske ustreznosti poslabšali samo v skupini velikih domačih bank (BS, 2011b, str. xiii).

Razlogi, ki so vplivali na poslabšanje kakovosti kreditnega portfelja bank, so:

- **Makroekonomski položaj:** v letu 2009 se je gospodarski položaj zelo poslabšal, kar je zaostriло pogoje poslovanja podjetij. Precej podjetij je bilo prezadolženih in so imela težave z likvidnostjo.
- **Stagniranje kreditne rasti** v letih 2009 in 2010: tudi v letu 2011 se je nadaljevala nizka rast posojil. Banke so postale previdnejše pri odobravanju posojil zaradi slabih terjatev, ki jih imajo v svojih bilancah.

- **Visoka kreditna rast pred krizo:** pred nastankom krize so bile banke manj stroge pri odobravanju posojil. Imele so bolj ohlapne kreditne standarde pri odobravanju, saj je bil čas visoke gospodarske rasti. Obenem so bile v stalni borbi za pridobitev komitentov. Zato so bili tudi pogoji pridobljenih posojil kar ugodni, saj so komitenti imeli možnost pridobiti posojilo pri več bankah, kar je spodbudilo nižanje obrestnih mer, posebej za komitente dobre bonitetne ocene. Banke tudi niso bile tako stroge pri zavarovanju posojil.

Vrednost vseh prejetih zavarovanj je ob koncu leta 2010 za 4,9 % preseгла vrednost razvrščene aktive, vključno z nezavarovano aktivo. Povečala se je pokritost aktive z nepremičninami, in sicer za 13 odstotnih točk, kar pomeni 62,9 %. Pri zavarovanju posojil z nepremičninami pa se banke srečujejo s tveganjem padca vrednosti nepremičnin. Dodatno tveganje pri zavarovanju z nepremičninami izhaja iz uveljavljene prakse bank, da se na eno nepremičnino lahko vpiše več hipotek, pri čemer banke, ki niso na prvem mestu za unovčitev, tvegajo zaradi manjše verjetnosti unovčitve in zaradi podaljšanja že sicer dolgih sodnih postopkov. Po podatkih iz ankete je banka pri 72 % posojil (ki so zavarovana z nepremičninami) vpisana na prvo mesto za unovčitev zavarovanj, če gre za izterjavo. Velik delež posojil, zavarovanih z nepremičninami, za banko obenem predstavlja tudi tveganje. Unovčevanje zavarovanj je v razmerah slabe likvidnosti nepremičninskega trga oteženo, postopki pa dolgotrajni (BS, 2011b, str. 96–100).

Tabela 6: Zavarovanje razvrščenih terjatev bank po skupinah komitentov ob koncu leta 2010 (v %)

	Razvrščene terjatve v mio. EUR	Nezavarovano ⁹	Z delnicami in deleži ter enotami VS	S poslovnimi nepr.	S stanovanjskimi nepr.	Pri zavarovalnici	Z ostalimi oblikami zavarovanja	Skupaj vrednost zavarovanj
Podjetja	25131,8	35,3	11,2	70,3	6,3	0	39,5	127,3
DFO ¹⁰	2364,9	52,2	24,3	9,3	0,4	0	31,5	65,5
Gospodinjstva (sp)	10214,8	31,6	0,9	15,5	82,8	17,2	24,4	140,9
Tujci	6398,5	62,4	5,8	29	2,8	0,3	24,5	62,4
Država	2037	72,4		1,9	0,3		26,4	28,5
Banke in hranilnice	3796,3	95,6		0,1	0		5,9	6
Skupaj vsota	50290,9	45,3	7,6	42,5	20,4	3,6	30,8	104,9

Vir: BS, Poročilo o finančni stabilnosti, 2011b, str. 101, tabela 5.30.

Na področju kreditiranja mora banka skladno s pravili Basel II upoštevati splošne standarde upravljanja s kreditnim tveganjem, posebej pa naštete usmeritve:

⁹ Zajete so terjatve, ki niso zavarovane oziroma so zavarovane tako, da jih banka ne upošteva pri izračunu oslabitev oziroma rezervacij, to je na primer zavarovanje z menicami.

¹⁰ DFO je okrajšano druge finančne organizacije.

- čim večjo razpršenost kreditnega portfelja med kreditorejmalci, dejavnostmi, panogami in regijami ter vrstami izpostavljenosti;
- pomembno je stalno, skrbno in ažurno preverjanje vrednosti zavarovanj. To je še posebej pomembno pri specifičnih izdelkih, kot so lombardni, hipotekarni krediti, krediti z zastavo premičnin;
- presojanje sposobnosti komitentov mora biti sistematično in skrbno, stalno se mora dograjevati sistem bonitetnega ocenjevanja komitenta. Namen skrbnega spremljanja komitenta je tudi zgodnje odkrivanje morebitnih težav pri poslovanju komitentov;
- odobravanje zahtevkov bonitetno primernim komitentom in financiranje primernih in preverljivih projektov z upoštevanjem kakovosti ponujenih zavarovanj. Pomembna je likvidnost zavarovanj v primeru potrebnega unovčenja;
- pomembni so aktivni pristopi pri obravnavanju problematičnih strank in pri izterjavi zapadlih neplačanih terjatev.

Banka mora skladno s pravili Basel II imeti vzpostavljen sistem spremljanja posameznih posojil. Razviti in vzpostaviti mora učinkovite postopke in informacijski sistem za nadzor nad kreditnimi pogoji posameznega kredita ter celotnim kreditnim portfeljem (Huhoja Celan, 2010, str. 31).

5 SPORAZUMA BASEL I IN BASEL II TER NJUNE POMANJKLJIVOSTI

Baselski kapitalski sporazum (angl. *Basel Capital Accord*) je nastal leta 1988 na pobudo Baselskega komiteja za poenotenje minimalnih kapitalskih zahtev za banke. Kapitalске zahteve bankam so se pojavile, da bi zagotovili zadostno kapitalsko zaledje in obenem varnejše poslovanje bank. Zaradi nastanka novih produktov in storitev ter posledično novih bančnih tveganj obstoječi kapitalski predpisi niso več ustrezali praksi bančnega poslovanja. Baselski komite je zato leta 1999 izdal predlog nove kapitalске sheme za merjenje ustreznosti bank. Nastal je nov baselski kapitalski sporazum (angl. *New Basel Capital Accord*), imenovan tudi Basel II (Sušnik, 2005, str. 1–2).

Previsoke kapitalске zahteve bankam lahko predstavljajo tudi močne ovire, in sicer lahko omejijo obseg bančnega poslovanja, saj je kapital drag vir financiranja, obenem pa je tudi njegovo pridobivanje vse bolj težavno. Zaradi omejitve poslovanja banke se dobiček banke zmanjšuje, obenem pa vpliva širše na gospodarstvo, saj se visoke kapitalске zahteve bank poznajo na zmanjšanem financiranju gospodarskih subjektov. Kapitalске zahteve so bile tudi ključna pomanjkljivost prvega Baselskega sporazuma. Prišlo je do posplošitve kapitalskih zahtev, kar je pripeljalo do previsokih zahtev za nekatere banke, pri drugih pa do premajhnih zahtev glede na specifičnost njihovega poslovanja.

Na trg so prihajali novi finančni instrumenti, nove oblike naložb, ki jih prvotni baselski sporazum ni obravnaval. Basel I se je osredotočal na kapitalske zahteve za tveganja, ki jih je bilo mogoče kvantitativno ovrednotiti in izračunati potrebno višino kapitala. Ostala tveganja so bila upoštevana le približno. Kasneje se je pokazalo, da so ostala tveganja ravno tako zelo pomembna in jih ne smemo zanemariti pri izračunu kapitala banke. Slabost sporazuma Basel I je bila tudi to, da so banke odkrile načine, kako se izogniti prevelikemu regulatornemu kapitalu, hkrati pa so razvile načine zmanjševanja kreditnega tveganja, s katerimi so zmanjšale potrebo po ekonomskem kapitalu, ne pa tudi po regulatornem. To je zelo zmanjšalo učinke stare kapitalske regulative in njen pomen.

Kvantitativnemu izračunu kapitala je torej manjkala kvalitativna komponenta, ki bi skrbela za to, da regulativa vseskozi izpolnjuje svoje bistvo in namen. Zaradi teh slabosti se je pokazala potreba po novi kapitalski regulativi, kar je pripeljalo do novega kapitalskega sporazuma Basel II. Prednost novega sporazuma je bila sprememba merjenja minimalno zahtevanega koeficienta kapitalske ustreznosti (angl. *Minimum capital requirements*) ter dodatka dveh stebrov, in sicer uvedbe regulativnega nadzora (angl. *Supervisory review*) in večjega poudarka na tržni disciplini (angl. *Market discipline*). Minimalna kapitalska zahteva v sporazumu Basel II je 8 %.

Basel II temelji na treh stebrih:

- minimalne kapitalske zahteve,
- regulativni nadzor,
- tržna disciplina.

Vsi trije stebri so med seboj zelo povezani in se izpopolnjujejo. Regulativni nadzor (drugi steber) poskuša zagotoviti, da je proces alokacije kapitala v okviru določanja minimalnih kapitalskih zahtev, torej prvi steber, učinkovit, zanesljiv, pošten in pravilen. Tržna disciplina (tretji steber) predstavlja vzpodbudo za banke in njihova vodstva k transparentnemu poslovanju in skrbnemu obvladovanju tveganj, nadzornike pa k izvajanju nadzora (Sušnik, 2005, str. 1–2).

Prvi steber – minimalne kapitalske zahteve: od sporazuma Basel I se razlikuje v tem, da gre za kvantitativno vrednotenje kreditnega in tržnih tveganj (dodano je še operativno tveganje). Basel II rešuje problematiko nenatančnega ocenjevanja bančne izpostavljenosti tveganju in s tem nenatančnega izračunavanja kapitalskih zahtev. Možni so trije pristopi k izračunavanju potrebnega kapitala za kreditno tveganje, ki jih banke izberejo glede na kompleksnost in obseg poslovanja.

Po Zakonu o bančništvu (Ur. l. RS, št. 99/2010, 125. člen, v nadaljevanju Zban-1-UPB5) mora banka zagotoviti, da vedno razpolaga z ustreznim kapitalom glede na obseg in vrste storitev, ki jih opravlja, ter tveganja, ki jim je izpostavljena pri opravljanju teh storitev

(kapitalska ustreznost). Tvegana aktiva mora biti pri izračunu minimalnega količnika kapitalske ustreznosti povečana še za postavke, prilagojene tržnim in valutnim tveganjem.

MINIMALNI KAPITALSKI KOLIČNIK

(6)

$$= \frac{\text{kapitalska ustreznost}}{\text{tveganju prilagojena aktiva, povečana z drugim tveganjem prilagojene postavke}}$$

Minimalni kapitalski količnik po Baslu II je 8 %. Iz enačbe (6) je razvidno, kako se izračuna minimalni kapitalski količnik.

Drugi steber – regulativni nadzor: predstavlja manjkajočo kvalitativno komponento prejšnjega sporazuma. Pri bančnem poslovanju se soočamo tudi s tveganji, ki jih je težko kvantificirati, vendar zato niso nič manj pomembni z vidika varnosti bančnega poslovanja. Gre za likvidnostno tveganje, tveganje koncentracije, strateško tveganje, tveganje ugleda, pravno tveganje in obrestno tveganje. Bistvo drugega stebra je ustrezna kvalitativna obravnava teh tveganj in obseg potrebnega kapitala, ki izhaja iz teh tveganj. Regulativni nadzor je pomemben z vidika pravilnega izvajanja pravil iz prvega stebra. Bančni nadzornik bo presodil, ali banka izpolnjuje pogoje, ali izbira prave pristope k ocenjevanju tveganj, ali so postopki za ocenjevanje tveganj in potrebne ravni kapitala ustrezni in ali se pravilno izvajajo.

V okviru **tretjega stebra – tržna disciplina** so predpisana in priporočena določena javna razkritja informacij s strani bank, kar banke spodbuja k dobri poslovni praksi s strani aktivnih tržnih udeležencev in obenem transparentnost poslovanja bank.

Razvoj kapitalske regulative Basel II je potekal v dveh smereh, in sicer v obliki sporazuma Basel II ter Direktive o kapitalski ustreznosti (angl. *Capital Requirements Directive*, v nadaljevanju CRD). Basel II so standardi oziroma priporočila za bančno poslovanje in njegov nadzor. CRD ali CAD3 (angl. *Capital Adequacy Directive*) pa je pravni akt, ki je dejanski mednarodni standard in je pravno zavezujoč. Baselski standardi formalno za državo niso obvezni, direktiva CAD3 pa je zavezujoča za vse banke evropskega ekonomskega območja (Lukman, 2007, str. 2–4).

5.1 Priprava sporazuma Basel III

Zaradi pomanjkljivosti sporazuma Basel II je nastal kapitalski sporazum Basel III. Slabosti Basel II so se pokazale skozi finančno krizo. Glavne pomanjkljivosti so nezadovoljiva kakovost in velikost kapitala bank ter globalna likvidnost bank, nezmožnost absorpcije izgub z naslova kreditiranja in vrednostnih papirjev, nepredvidljiv padec kreditne aktivnosti bank. Banke do sedaj niso bile pripravljene na ekonomske šoke, kot je nastala finančna kriza. Nov sporazum Basel III naj bi zagotovil stabilno bančno okolje, ki bo preneslo tudi take ekonomske šoke. Uvajal se bo postopoma od leta 2013 do 2019, da bo bančni sektor lahko še

naprej kreditiral gospodarstvo, zmanjšal negotovost glede prihodnjih kapitalskih in likvidnostnih potreb bank. To naj bi zagotovili tako, da:

- se ponovno vzpostavi zaupanje v obstoj same banke,
- banke pristopijo k zgodnjem priznavanju izgub,
- se omeji pretirana kreditna aktivnost,
- imajo banke stabilno velikost kapitala skozi vse obdobje.

Basel III je nastal kot odgovor na pomanjkljivosti bančnega sistema, ki jih je razkrila finančna kriza. Glavne pomanjkljivosti svetovnega bančnega sistema po besedah Mateja Krumbergerja, direktorja nadzora bančnega poslovanja pri BS, so čezmerni finančni vzvod bank (gre za zadolženost), slabo upravljanje kreditnih procesov in tveganj, nezadosten obseg in kakovost kapitala, nezadostne likvidnostne rezerve, sistemsko tveganje in moralni hazard. Basel III zato uvaja strožje kapitalske in likvidnostne zahteve, hkrati pa poseben pribitek za sistemsko pomembne banke (Kenda, 2011).

V sporazumu Basel III je nova opredelitev zakonsko predpisanega kapitala, ki se osredotoča na elemente, ki so najbolj sposobni absorbirati izgube, kot so navadni lastniški kapital in njegovi ekvivalenti, ko gre za nedelniške družbe. Bistvo kapitala je v tem, da je z njim mogoče pokriti tekoče izgube iz poslovanja. Te lastnosti pa nimajo kapitalski substituti, kot so hibridni, inovativni in drugi finančni instrumenti. Namen Basla III je povečati delniški kapital, ki je najbolj kakovosten in ima edini sposobnost absorpcije izgube tekočega poslovanja banke, hkrati pa zmanjšati obseg in nabor dodatnih kapitalskih instrumentov (Kenda, 2011). Poleg kakovosti se je precej povečala tudi količina zahtevanega kapitala.

Kapital banke se deli na tri kategorije, in sicer temeljni kapital, dodatni kapital I in dodatni kapital II. Kapital banke se izračuna kot vsota temeljnega kapitala, dodatnega kapitala I in dodatnega kapitala II, pri čemer upoštevamo (Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic, Ur. l. RS, št. 85/2010, 4. člen):

- da se odbitne postavke odštevajo od posameznih kategorij kapitala,
- razmerja med posameznimi kategorijami oziroma sestavinami kapitala,
- namen posameznih kategorij kapitala.

Pomembno je, da se temeljni kapital in dodatni kapital I lahko uporabita za izpolnjevanje kapitalskih zahtev za kreditna, operativna in tržna tveganja. Dodatni kapital II se lahko uporabi samo za izpolnjevanje kapitalskih zahtev za tržna tveganja, razen kapitalskih zahtev za tveganje poravnave in kreditno tveganje nasprotne stranke. Dodatni kapital I ne sme presegati zneska temeljnega kapitala (Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic, Ur. l. RS, št. 85/2010, 6. člen).

Najbolj kakovosten **temeljni kapital** (angl. *Core Tier 1*) je sestavljen iz osnovnega kapitala in zadržanih dobičkov oziroma rezerv. Povečal se bo iz 2 % na 4,5 %, iz njega pa bodo izključene vse oblike prednostnih delnic. Po novem se bodo pri tem kapitalu upoštevale tudi vse odbitne postavke.

Dodatni temeljni kapital (angl. *additional Tier 1*) se bo iz 2 % zmanjšal na 1,5 %, vanj pa ne bo mogoče vključevati hibridnih inovativnih instrumentov.

Dodatni kapital (angl. *Tier 2*) se bo iz 4 % zmanjšal na 2 %, pri čemer bodo pravila za te instrumente bolj omejevalna. Basel III odpravlja dodatni kapital Tier 3. Novost je tudi zahteva po dodatni varnostni rezervi oziroma blažilcih (v obliki temeljnega kapitala) v vrednosti 2,5 % tehtane tvegane aktive, kar pomeni da se *Core Tier 1* poviša na 7 %. Ti blažilci bodo namenjeni premagovanju morebitnih prihodnjih stresnih obdobj. Sporazum Basel III glavno pozornost namenja kakovosti kapitala, zato iz njega odpravlja kapitalske substitute, kot so hibridni instrumenti.

Basel III uvaja tudi dva likvidnostna standarda (Kenda, 2011):

- **standard LCR** (količnik likvidnostnega kritja, angl. *liquidity coverage ratio*, v nadaljevanju LCR), ki omogoča 30-dnevno likvidnostno rezervo, s katero lahko banka preživi mesec dni krize,
- **standard NFR** (količnik stabilnih virov, angl. *net funding ratio*, v nadaljevanju NFR), ki zagotavlja dolgoročnejske likvidnostne rezerve.

Ureditev likvidnostnega tveganja se osredotoča na omejevanje neusklajenosti kratkoročnih likvidnostnih potreb in nalaganje strukturne (dolgoročne) likvidnostne zahteve. Cilj je zmanjšanje odvisnosti bank od grosističnih in drugih volatilnih virov financiranja ter spodbuda stabilnejšega dolgoročnega financiranja. Ukrepi, ki bodo pripomogli k bolj stabilnemu in zaupanju vrednemu bančnemu sektorju, se bodo postopoma izvajali od leta 2013 do 2019. V prehodnem obdobju bo treba kapitalske ukrepe, količnike likvidnosti in stopnjo zadolženosti pozorno oceniti glede na njihov učinek na določene poslovne modele, specifične bančne sektorje, finančne trge in gospodarsko rast. Treba pa bo tudi posvetiti posebno pozornost temu, da se bodo nova pravila na mednarodni ravni dosledno izvajala (ECB, 2011a, str. 140). Z novim sporazumom želijo regulatorji okrepiti finančno stabilnost in trdnost bank, s tem da se povečajo kakovost, konsistentnost in preglednost kapitala.

Tabela 7: Glavne značilnosti in razlike med sporazumoma Basel II in Basel III

Naziv postavke	ZAHTEVE PO BASLU II		ZAHTEVE PO BASLU III	
	Minimalni količnik	Sestavine postavke	Minimalni količnik	Sestavine postavke
A) Temeljni kapital <i>Core Tier 1</i> kot del temeljnega kapitala <i>Tier 1</i>	2,0 %	• navadne delnice • zadržani dobički oziroma rezerve • manjšinski deleži • nekatere prednostne delnice • minus odbitne postavke	4,5 %	• navadne delnice • zadržani dobički oziroma rezerve • določeni manjšinski deleži • minus vse dosedanje odbitne postavke • minus dodatne odbitne postavke • prednostne delnice so v splošnem izvzete • deleži tihih družbenikov v splošnem izvzeti
B) Varnostne rezerve ali blažilci (dodatna zahteva)			2,5%	v obliki temeljnega kapitala
C) Dodatni temeljni kapital	2,0 %	• nekatere prednostne delnice • hibridni instrumenti temeljnega kapitala • minus odbitne postavke	1,5 %	• nekatere prednostne delnice • določeni manjšinski deleži • hibridni inovativni instrumenti niso več vključeni
Temeljni kapital Tier 1 skupaj	4,0 %		6,0 %	A+C
Č) Dodatni kapital I (<i>Tier 2</i>)	4,0 %	• skrite rezerve • podrejeni dolg • minus odbitne postavke	2,0 %	• skrite rezerve • podrejeni dolg
D) Dodatni kapital II (<i>Tier 3</i>)				odpravljen
E) Proticiklične rezerve			0,0–2,5 %	
F) Pribitek za sistemsko pomembne banke			1–2,5 %	
Minimalni skupni količnik kapitalске ustreznosti	8,0 %		10,5 %	A+B+C+Č

Vir: A. Kenda, *Milijarda pod vprašajem v slovenskih bankah*, 2011.

Drugi ukrepi pa so še:

- nova opredelitev kapitala,
- finančni vzvod,
- zagotovitev stabilnosti bančnega okolja skozi gospodarske cikle,

- nov pristop k merjenju likvidnosti tveganja,
- nova obravnava kreditnega tveganja nasprotne stranke.

5.1.1 Nova opredelitev kapitala

Natančno so določeni instrumenti, ki jih sme banka všteti v temeljni in dodatni kapital *Tier 1* in dodatni kapital *Tier 2*. Do sedaj se je razumevanje vštovanja instrumentov v *Tier 1* in *Tier 2* kapital med državami razlikovalo. Cilj nove opredelitve kakovosti in velikosti kapitala je zagotovitev kapitala, ki bo omogočal absorpcijo izgub v prihodnjih finančnih krizah, ki bo dovolj kakovosten in bo povrnil zaupanje v stabilnost bančnega okolja.

Kapital banke predstavlja seštevek *Tier 1* kapitala (to je temeljni *Tier 1* plus dodatni *Tier 1* kapital) in *Tier 2* kapitala.

5.1.2 Finančni vzvod

Finančni vzvod je količnik med dolgom in lastnim kapitalom. V času finančne krize se je pojavila čezmerna vrednost finančnega vzvoda. V ta namen se je razvila nova definicija izračuna količnika finančne stabilnosti bančnega sektorja. Zunajbilančne izpostavljenosti bodo pretvorjene v bilančne izpostavljenosti skozi enoten kreditni konverzijski faktor, v *Tier 1* kapitalu pa so upoštevane vse spremembe v izračunu kapitala.

Količnik finančne stabilnosti (7) (angl. *leverage ratio*, v nadaljevanju *LR*) po novem sporazumu Basel III:

$$LR = \frac{\textit{Tier 1 capital measure}}{\textit{Total exposure measure}} = \frac{\textit{kapital Tier 1}}{\textit{celotna bančna vsota + zunajbilanca}} \quad (7)$$

5.1.3 Stabilnost bančnega okolja skozi gospodarske cikle

Banke do sedaj niso bile sposobne absorbirati učinkov finančne krize, kar je vplivalo na stabilnost bank in zaupanje v bančni sistem. To je privedlo do spremembe, ki se bo odrazila v sporazumu Basel III, in sicer kot oblikovanje procikličnih blažilcev. Banka mora oblikovati dodatne rezerve nad zahtevanim kapitalskim minimumom v času gospodarske konjunktore z namenom koriščenja teh rezerv v času gospodarskega ohlajanja in kriz. Glavni cilj teh blažilcev je voden diskrecijski pristop, kjer je vrzel med trenutno ravno kreditiranja prebivalstva v BDP in dolgoročni trendi stabilizirana skozi kapitalne blažilce. Nadzorniki uvajajo tudi varovalno kapitalno rezervo, ki bo stalna in bo znašala 2,5 % od vrednosti navadnih delnic v kapitalu *Tier 1*. Namen varovane kapitalne rezerve je zagotoviti stabilnost bančnega sektorja pred prihodnjimi stresnimi obdobji.

5.1.4 Merjenje likvidnostnega tveganja

Finančna kriza je pokazala, da management in nadzorni standardi niso bili kos hitremu razvoju in vplivu inovativnih instrumentov na likvidnost bank. Tako likvidni standardi kot razumevanje instrumentov v posameznem delu kapitala niso bili poenoteni med državami. Cilj nove ureditve je poenotenje standardov na področju likvidnosti kot tudi stabilnost likvidnosti bank v prihodnje. Basel III uvaja dva nova minimalna likvidnostna standarda, in sicer LCR in NFR, ki predstavljata kazalca izpostavljenosti likvidnostnemu tveganju. Cilj obeh novih standardov je zagotoviti stabilno kratko in dolgo likvidnostno tveganje. 30-dnevni LCR-kratkoročni *stress test* bankam pomaga pri zagotavljanju dovolj visoko likvidnih sredstev, s katerimi lahko premagajo potencialne likvidnostne težave v času recesij. 12-mesečni NFR-*stress test* zahteva minimalno količino stabilnih virov za naložbe skladno z likvidnostnim profilom sredstev kot tudi potencial za pogojne likvidnostne potrebe, ki izhajajo iz zunajbilančnih obvez.

5.1.5 Tveganje nasprotne stranke

Z namenom zmanjšanja velikosti kreditnega tveganja nasprotne stranke v bankah nov sporazum vsebuje ostrejša pravila glede obravnave izvedenih finančnih instrumentov, repo pogodb in naložb v obveznice.

Če želimo, da se kapitalska ustreznost slovenskih bank izenači s povprečno vrednostjo tega kazalnika primerljivih bank EU, bi se moral kapital celotnega bančnega sistema ob nespremenjenih kapitalskih zahtevah povečati za 1.235 mio. EU oziroma za 28,8 %. Tudi nova bančna regulativa Basel III zahteva kakovostnejši kapital.

Sporazum Basel III je nastal z namenom, da se izboljša sposobnost bančnega sektorja premagovati finančne in ekonomske krize, da se izboljša upravljanje v času krize, da se okrepi transparentnost bančnega sektorja.

5.1.6 Kako bo sporazum Basel III vplival na kreditiranje podjetij

Sporazum prinaša strožje kapitalske zahteve za banke, kar bo zagotovo vplivalo na kreditiranje bank. Banke bodo sicer novi sporazum uvajale postopno, vendar bodo začele še s strožjo politiko kreditiranja. Novi sporazum bankam nalaga obvezno podrobnejšo finančno analizo podjetja, kar bo zahtevalo še več dokumentacije, natančnejše spremljanje zavarovanj, cenovno segmentacijo med komitenti. Še bolj kot do sedaj bodo banke presojale posojila v luči rezervacij, potrebnih za posamezno posojilo.

Banke bodo morale za zagotovitev kriterijev sporazuma Basel III povečati kapital, torej bodo morale ali pridobiti nov kapital ali pa omejevati največje porabnike kapitala v svojih portfeljih. Banke bodo morale uporabljati veliko strožje in natančnejše modele za

izračunavanje potencialnih izgub pri posojilih. Torej bodo morale že pri odobritvi posojila rezervirati del kapitala in oblikovati del rezervacij. Takojšnje rezervacije pomenijo izgubo v izkazu uspeha, ki jo je treba pokriti z višjimi obrestmi. To bo vplivalo na varnejše kreditiranje, obenem pa bo cena denarja višja in tudi kreditiranje bolj omejeno.

Nov sporazum zahteva takojšnje ukrepanje pri zamudah plačil posojilojemalcev. V preteklosti so o tem odločala vodstva bank, katerih odločitve so lahko bile tudi napačne. Določeni postopki bodo postali avtomatski, tako kot klasificiranje posojil v slabšo boniteto po preteku določenih dni zamude pri plačilu. Slabša boniteta bo pomenila večjo potrebo po kapitalu banke in večjo potrebo po rezervacijah. Temu se bodo banke skušale izogniti, zato bodo zaostrele posojilne standarde in poskušale odobriti posojila le tistim, za katere so prepričane, da ne bodo zamujali (Marcon, 2011, str. 23).

6 SEDANJE STANJE NA FINANČNEM TRGU

Finančna kriza se v evrskem območju v letu 2011 še pogloblja, namesto da bi se reševala. Verjetnost dolžniškega bankrota se povečuje in se širi na ostale članice EU. Kriza, v kateri se je znašla Grčija, ni samo kriza na ravni te države, temveč kriza celotnega evropskega gospodarstva. Gre za medsebojno finančno povezanost, čezmejne kapitalske povezave in skupno valuto evro (Damijan, 2011).

V jeseni leta 2009 so Grki potrdili, da so za vstop v EU in prevzem evra priredili podatke o proračunskem primanjkljaju zato, da bi izpolnili Maastrichtski kriterij, in sicer da proračunski primanjkljaj ne sme preseči 3 % BDP. Maja leta 2010 so jim finančni ministri odobrili pomoč v višini 110 milijard EUR. Nacionalni parlamenti držav članic so ustanovili začasni sklad (EFSF) za reševanje prezadolženih članic z evrom. Hkrati so se odločili, da bo ECB bankam odkupila obveznice prezadolženih držav. Tako je ECB do junija 2011 nakupila za 75 milijard evrov obveznic, od tega 40–50 milijard EUR grških obveznic.

Marca 2011 so voditelji držav članic EU ustanovili stalni sklad za reševanje prezadolženih držav (ESM), iz katerega bo na voljo pomoč od sredine leta 2013, ko se izteče rok delovanja začasnega sklada EFSF (Darja, 2011).

Konec novembra 2011 so centralne banke izvedle akcijo za zagotovitev likvidnosti svetovnemu finančnemu sistemu. Svet ECB je sklenil uvesti še dodatne ukrepe, katerih namen je bančnemu sektorju olajšati dostop do likvidnosti in zagotoviti delovanje denarnega evroobmočja. To naj bi izboljšalo kreditiranje gospodinjstev in nefinančnih družb.

- Prvi ukrep ECB je izvedba dveh operacij dolgoročnega refinanciranja z zapadlostjo 36 mesecev in z možnostjo predčasnega odplačila po enem letu. Gre za operaciji, ki bosta izvedeni v obliki avkcije s fiksno obrestno mero in polno dodelitvijo. Obrestna mera bo določena na ravni povprečne izklicne obrestne mere v operacijah glavnega refinanciranja,

v času trajanja posamezne dodatne operacije dolgoročnejšega refinanciranja. Obresti bodo izplačane ob zapadlosti operacije.

- Drugi ukrep je, da se poveča obseg primerne zavarovanja z znižanjem bonitetnega praga za nekatere kolateralizirane¹¹ vrednostne papirje. ECB je sklenila, da bo kot zavarovanje začasno sprejemala bančna posojila, ki so na nacionalni ravni ocenjena kot primerna. Centralne banke bodo imele možnost, da začasno kot primerno zavarovanje sprejmejo dodatne donosne kreditne terjatve (bančna posojila), ki izpolnjujejo določena merila primernosti.
- Tretji ukrep je zmanjšanje stopnje obveznih rezerv s sedanjih 2 % na 1 %. Tako se bodo sprostila sredstva za zavarovanje operacij, kar bo podprlo delovanje denarnega trga.

Svet ECB pričakuje, da bo gospodarska aktivnost v evroobmočju v letu 2012 okrevala, čeprav zelo postopno. Podprli naj bi povečano svetovno povpraševanje, zelo nizke dolgoročne obrestne mere in ukrepe, ki so bili sprejeti za boljše delovanje finančnega sektorja. Obstajajo velika tveganja za upočasnitev gospodarske aktivnosti, posebej sedaj, ko so razmere negotove. Glavno tveganje je nadaljnje zaostrovanje napetosti na finančnih trgih evroobmočja in možnost njihovega prelivanja v realno gospodarsko evroobmočje. Tveganje je tudi v možnosti šibkejšega gospodarstva, kot se pričakuje, ter v protekcionističnih pritiskih in morebitnih neobvladljivih popravkih svetovnih neravnovesij (ECB, 2011b, str. 5–6).

Obeti za gospodarsko rast v evroobmočju so se občutno poslabšali, in sicer naj bi v zadnjem četrtletju leta 2011 prišlo do upočasnitve že tako nizke gospodarske rasti. Napoved ni optimistična predvsem zaradi negotovosti glede reševanja dolžniške krize, ki je posledica poslabšanja razmer v finančnem sektorju in stanja v javnih financah. Potrebna bi bila vzpostavitev stabilnosti na finančnih trgih. Tveganje za rast v naslednjih dveh letih strokovnjaki vidijo v širjenju dolžniške krize v evroobmočju in javnofinančnih problemih v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA). Poslabšujejo se bonitetne ocene in povečujejo stroški novega zadolževanja v najbolj izpostavljenih državah.

Realno stanje v Sloveniji je lahko zaskrbljujoče, saj se je v tretjem četrtletju leta 2011 znižal BDP, upočasnila se je rast izvoza, domača potrošnja se je zmanjšala ter zmanjšale so se bruto investicije v osnovna sredstva. Potrošnja ostaja enaka že celo leto 2011, kar je posledica zaostrenih razmer na trgu dela, poslabšanja zaupanja potrošnikov in nadaljevanja splošne negotovosti (UMAR, 2011b, str. 3).

---

¹¹ Kolateraliziran vrednostni papir je dolžniški instrument, ki je zavarovan s skladom namenskih finančnih sredstev (fiksni ali obnavljajoči), ki se v določenem časovnem obdobju pretvorijo v denar. Donosi iz kolateraliziranega vrednostnega papirja so primarno odvisni od denarnih tokov, ki jih prinaša premoženje v skladu, in ostalih pravic, katerih namen je zagotoviti pravočasno izplačilo, kot so na primer likvidna posojila, jamstva ali drugi instrumenti, ki so poznani kot sredstva za izboljšanje bonitete (Sklep o spremembah sklepa o splošnih pravilih izvajanja denarne politike, Ur. l. RS, št. 7/2009).

6.1 Poslovanje bank, obrestne mere in pričakovanja v prihodnje

Podjetja že od konca leta 2008 težje pridobivajo bančna posojila, saj so banke postale previdnejše pri njihovem odobravanju. Višina kratkoročnih posojil za tekoče financiranje se od druge polovice leta 2009 znižuje, ker podjetja ne morejo obnoviti zapadlih posojil. Podaljšujejo se ročnosti novoodobrenih posojil. V letih 2009 in 2010 se je znižala rast obveznosti v obliki posojil v strukturi obveznosti slovenskih podjetij. V letu 2010 je bil delež posojil v strukturi obveznosti podjetij okoli 39 %. Leta 2009 je bila rast posojil manj kot 1-odstotna, leta 2010 pa se je znižala za 0,2 odstotne točke. Do znižanja deleža posojil podjetij je prišlo zaradi okrevanja kapitalskih trgov in tako večjega vrednotenja lastniškega kapitala. V letu 2010 je zraslo financiranje s tujino, predvsem s podjetji evroobmočja (BS, 2011b, str. 5).

Glavno za slovenska podjetja je, da se zniža njihova zadolženost in izboljša struktura financiranja. Podjetja bodo to dosegla le tako, da bodo poiskala nove in stabilne vire financiranja, to pa je nov lastniški kapital. Čeprav se finančne obveznosti podjetij niso povečevale, pa zadolženost slovenskih podjetij vseeno ostaja visoka. Podjetja se soočajo s tveganjem za servisiranje dolga v prihodnje. Slovenska podjetja imajo v strukturi virov financiranja 19-odstotni delež, medtem ko je v evroobmočju ta delež 14 %. Komercialni krediti so v letu 2010 začeli ponovno naraščati, naraščala pa so tudi posojila, najeta v tujini. Banke so v letu 2010 nekoliko znižale visoke pribitke obrestnih mer.

Podjetja so v letu 2010 manj povpraševala po kreditiranju v bankah zaradi nizke investicijske aktivnosti podjetij ter opravljenih racionalizacij v poslovanju zaradi kriznih razmer. V preteklem letu se je povečala gospodarska aktivnost zaradi naraščajočega izvoznega povpraševanja. Ravno to pa bi lahko povzročilo ponovno povečano povpraševanje po kreditiranju podjetij, saj bodo sama verjetno težko financirala povečano povpraševanje s skromnimi viri.

Pred nastopom krize je bilo medpodjetniško financiranje drugi največji vir financiranja podjetij. Po padcu v letu 2009 in 2010 ne moremo govoriti o velikem izboljšanju. Razlog lahko najdemo v slabem likvidnostnem položaju podjetij in plačilni nedisciplini, kar zavira pretok sredstev med podjetji. Neplačane obveznosti pravnih oseb močno naraščajo. Ravno zaradi plačilne nedisciplin med podjetji je država sprejela novi zakon na področju plačilne discipline ter medsebojnih pobotov terjatev in obveznosti. To bi lahko pozitivno vplivalo na poslovanje podjetij, po drugi strani pa to ne bo rešilo problema neustrezne strukture financiranja podjetij in še vedno se bodo soočala z likvidnostnimi težavami, saj poboti ne prinašajo dodatnega toka financiranja (BS, 2011b, str. 29–31).

Februarja 2011 se je nadaljevala nizka kreditna aktivnost. V prvih dveh mesecih leta 2011 so nebančni sektorji neto odplačevali kredite, najete pri domačih bankah. Krediti so v februarju 2011 upadli zaradi neto odplačil podjetij in nedenarnih finančnih institucij (v nadaljevanju NFI), obenem pa je bilo skromno tudi zadolževanje države in gospodinjstev. V januarju in februarju 2011 so podjetja in NFI najela za dobrih 60 % kreditov manj kot v enakem obdobju leta 2010. Banke so po močnem oblikovanju rezervacij in oslabitev v letu 2010 v letu 2011 januarja in februarja oblikovale še za 128,6 mio. EUR oslabitev in rezervacij, to je 1,3-krat več kot v enakem obdobju leta 2010.

Oktobra 2011 je bil neto tok kreditov nebančnim sektorjem pozitiven, v desetih mesecih skupaj pa se je obseg domačih nebančnih sektorjev zmanjšal za 226,2 mio. EUR. Pozitiven tok kreditiranja je posledica neto zadolževanja podjetij predvsem v obliki drugih posojil za poslovne namene. V istem obdobju so podjetja in NFI neto odplačala za 372,1 mio. EUR posojil. Sklepamo lahko, da vire iščejo v tujini, kjer so povečali zadolževanje. Tudi banke so v treh četrtletjih leta 2011 neto odplačale tuje vloge in posojila v višini 1,1 mrd. EUR. Zaradi povečanja deleža nedonosnih terjatev bank, ki so dosegla raven 5,3 % vseh terjatev bank, se slabša kakovost bančne aktive. Banke morajo oblikovati dodatne rezervacije in oslabitve zaradi slabih terjatev (UMAR, 2011b, str. 3, 22).

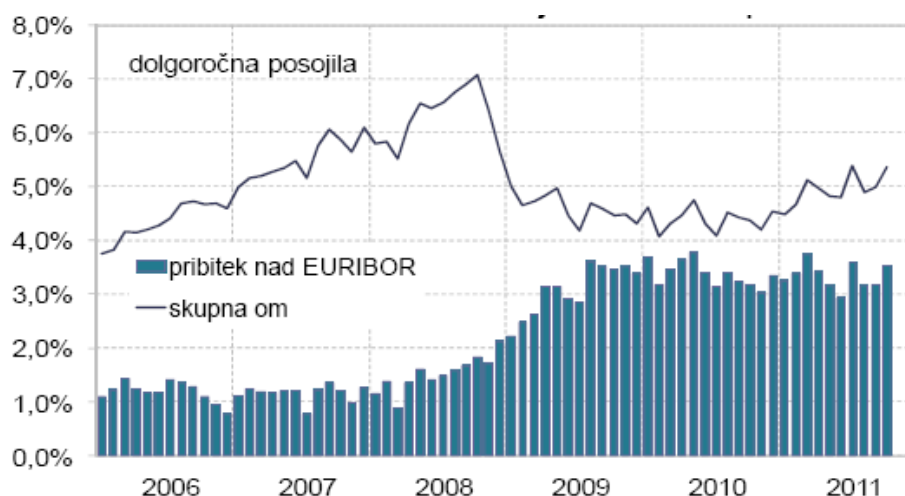
Zelo pomembno bo še naprej zdravo finančno stanje bank, kar bo omogočilo ustrezno kreditiranje gospodarstva v prihodnje. 26. oktobra 2011 je Evropski svet potrdil odločitev o izboljšanju kapitalske pozicije bank na 9 % temeljnega kapitala 1. reda do konca junija 2012. Tako se bo okrepila odpornost bančnega sektorja v evroobmočju. Nacionalni nadzorniki bank morajo poskrbeti za izvedbo dokapitalizacijskih načrtov bank.

Najcenejše vire financiranja imajo banke s tujimi maticami, še vedno pa je višina obrestnih mer za podjetja pri nas močno nad evropskim povprečjem. Do višjih obrestnih mer v Sloveniji prihaja zaradi več dejavnikov (Weiss, 2011):

- prvi med njimi je sestava financiranja slovenskih bank. Razhajanje med posojili in depoziti nebančnemu sektorju je veliko in je zelo odvisno o financiranju bank na medbančnem posojilnem trgu v tujini. Prav ti viri so se v zadnjih letih najbolj podražili in vplivajo na zviševanje povprečnih stroškov financiranja, predvsem bank v večinski domači lasti. Banke v večinski tuji lasti se namreč zadolžujejo pri svojih nadrejenih bankah v tujini po nekoliko bolj ugodnih obrestnih merah. V povprečju so bili pribitki nad referenčnimi obrestnimi merami pri bankah v večinski tuji lasti za več kot 1,2 odstotne točke nižji;
- drugi dejavnik za višje obrestne mere je vpliv višjih pribitkov za tveganje na referenčne obrestne mere. Za podjetja so se pribitki v letu 2010 zvišali skoraj za eno odstotno točko. Tudi tukaj imajo banke v večinski tuji lasti prednost, saj se je kakovost njihovega kreditnega portfelja v letu 2010 poslabšala manj kot v povprečju drugih skupin bank. To tudi pomeni počasnejše zviševanje stroškov slabitev in rezervacij.

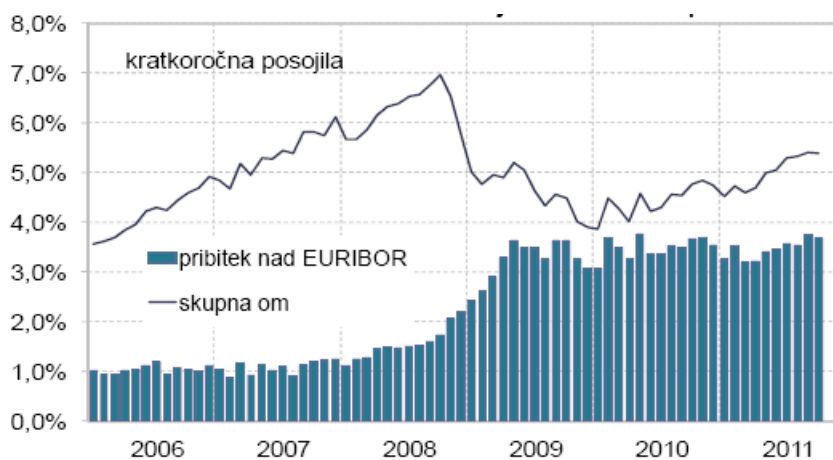

Slika 4: Obrestne mere na Euribor za nova dolgoročna posojila 2006–2011

Vir: BS, Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere, 2011c, str. 5, slika 4.

Slika 5: Obrestne mere na Euribor za nova kratkoročna posojila 2006–2011

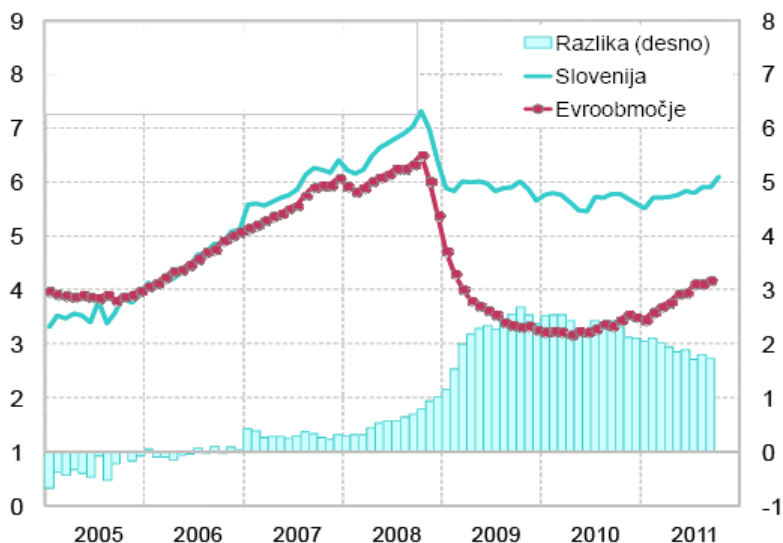

Vir: BS, Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere, 2011c, str. 5, slika 4.

Po ukrepanju ECB na začetku novembra 2011 so se medbančne obrestne mere v evrskem območju znižale. Znižala se je ključna obrestna mera za operacije glavnega refinanciranja za 0,25 odstotne točke na 1,25 %. To je vplivalo tudi na znižanje vrednosti medbančnih obrestnih mer v evroobmočju. Vrednost 3-mesečnega Euriborja se je novembra v povprečju znižala za 9 bazičnih točk na 1,49 %. Vrednost 3-mesečnega Liborja glede na USD se je povišala za 7 bazičnih točk na 0,47 % in Liborja na CHF povišala za 1 bazično točko na 0,05 % (UMAR, 2011b, str. 7).

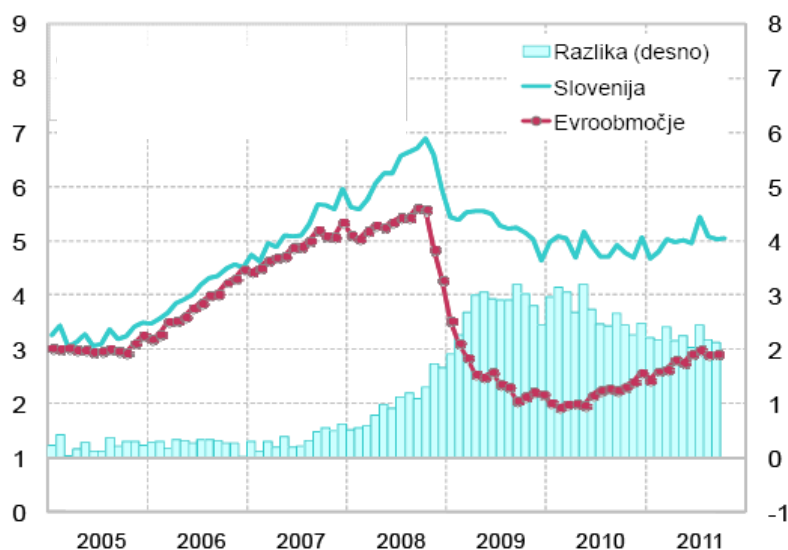

Slika 6: Primerjava slovenskih obrestnih mer za nova posojila do 1 mio. EUR z obrestnimi merami v evroobmočju (v %)

Vir: BS, Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere, 2011c, str. 4, slika 1.

Slika 7: Primerjava slovenskih obrestnih mer za nova posojila nad 1 mio. EUR z obrestnimi merami v evroobmočju (v %)

Vir: BS, Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere, 2011c, str. 4, slika 1.

Zakaj je v bankah tudi v letu 2011 še vedno omejeno kreditiranje podjetij? Glavni razlogi za to so:

- nižji obseg virov, saj so mednarodni finančni trgi v krču zaradi nezaupanja med bankami. Banke le delno obnavljajo zapadle obveznosti, tako da je obseg virov za financiranje kreditne rasti manjši. Virov je manj tudi zaradi zmanjšanja virov nebančnega sektorja;

- visoki stroški financiranja: zaradi zaostrovanja dolžniške krize in poslabševanja bonitetnih ocen države in bank rastejo zahtevane donosnosti za izdane vrednostne papirje. Povečuje se premija za tveganje v obliki višjih pribitkov na referenčno obrestno mero;
- nižja kapitalska ustreznost bank v primerjavi z evroobmočjem, saj vrednost osnovnega temeljnega kapitala slovenskega bančnega sistema znaša manj kot 9 %. Ta vrednost se na ravni EU vzpostavlja kot merilo zadostne kapitalske ustreznosti. Banke bodo morale zagotoviti dodaten kapital, kar je v neugodnih gospodarskih razmerah težko. Banke se odločajo za zmanjšan finančni vzvod, tako da zmanjšujejo obseg in tveganost poslovanja. Usmerjajo se na posojila gospodinjstvom in državi, kjer so uteži tveganosti nižje;
- poslabševanje kakovosti kreditnega portfelja, kar obremenjuje kapital s povečevanjem uteži tveganosti in višjimi stroški oslabitev, ki imajo negativen učinek na kapital.

Problemi slovenskih podjetij, zaradi česar banke omejujejo kreditiranje, so:

- pomanjkanje investicijskih priložnosti za podjetja,
- premajhen delež lastniškega kapitala v realnem sektorju,
- prevelika zadolženost podjetij,
- plačilna nedisciplina podjetij.

Na povpraševanje in ponudbo posojil neugodno vpliva zniževanje vrednosti premoženja oziroma manjša likvidnost tega. Zmanjšala se je namreč vrednost in likvidnost nepremičnin in vrednostnih papirjev. Posojilojemalci imajo zato manj premoženja, ki bi ga lahko zastavili za posojilo, kar znižuje njihovo kreditno sposobnost. Tudi banke težje unovčujejo zaseženo premoženje oziroma pri obstoječih poslih zahtevajo dodatno zavarovanje (BS, 2011d, str. vii, 8).

Domačim bankam so obrestne mere za posojila v tujini do konca oktobra 2011 porasle za 0,3 odstotne točke na 1,9 odstotne točke nad Euriborjem. Bankam v večinski tuji lasti pa so obrestne mere porasle za 0,4 odstotne točke na 0,8 odstotne točke pribitka nad Euriborjem. Kljub dosedanjemu zviševanju stroškov financiranja in negotovim razmeram na finančnih trgih se pričakuje vsaj začasna zaustavitev zviševanja stroškov financiranja bank. Razlogi za ta pričakovanja so: znižanje ključne obrestne mere ECB, zniževanje Euriborjev na finančnih trgih ter pričakovanje, da bodo banke zaradi zaostrenih razmer na finančnih trgih posegale po dolgoročnih operacijah ECB, ki imajo najnižjo oceno financiranja. Viri ECB bodo zaradi daljše ročnosti operacij dolgoročnega refinanciranja blažili pritiske na strani virov bank (BS, 2011d, str. 19).

Banke zaradi stagniranja obsega poslovanja ustvarjajo premalo dohodka, da bi lahko poslovale z dobičkom. Na povečanje dohodkovnega tveganja bo vplival zmanjšan obseg posojil, kar bo zmanjševalo tok obrestnih prihodkov bank. Negativno pa na neto obrestne prihodke vpliva tudi naraščanje stroškov financiranja. Nekoliko se bodo znižali stroški bank zaradi ugodnega učinka prestrukturiranja virov, zaradi zmanjšanja deleža izdanih vrednostnih

papirjev in povečanja deleža virov ECB. Tudi rast neto neobrestnih prihodkov je omejena, saj je obseg prihodkov iz opravnin v veliki meri posledica posojilne aktivnosti. Zaradi visokih stroškov oslabitev in rezervacij je v letu 2012 pričakovati slab poslovni rezultat bank ter s tem nizko sposobnost notranjega generiranja kapitala, s katerim bank ne bo mogoče rekapitalizirati v zadostni meri (BS, 2011d, str. 21).

Banke bodo tudi v letu 2012 močno izpostavljene tveganju refinanciranja. Razlogi za to so:

- ročnostna struktura dolga do tujih bank se je leta 2011 opazno skrajšala. Bankam je oktobra 2010 v obdobju do enega leta zapadlo 23,3 % obveznosti do tujine, oktobra 2011 pa 31 %. Bankam do oktobra 2012 zapade v plačilo 401 mrd. EUR obveznosti do tujine;
- v obdobju do enega leta, do oktobra 2012, bankam zapade 1,8 mrd. EUR vlog države od skupno 3,5 mrd. EUR. Tudi pogoji financiranja bank na mednarodnih trgih so se v letu 2011 zaostri in se bodo le počasi normalizirali.

Dolgoročni viri refinanciranja ECB z ročnostjo, daljšo od enega leta, ugodno vplivajo na nadomeščanje zapadlih virov. Postajajo pomemben nevtralizator naraščanja tveganja refinanciranja bank. Obenem pa se moramo zavedati, da lahko dodatno poslabšanje bonitetne ocene države vpliva na znižanje vrednosti sklada primerne premoženja za zastavo operacij pri ECB. To bi zaostri dostopnost virov bank pri evrosistemu (BS, 2011d, str. 26–27).

6.1.1 Viri financiranja bank

Najbolj pomemben vir financiranja za banke so vezane vloge oziroma depoziti. Gre za eno najvarnejših oblik varčevanja, saj spada v sistem zajamčenih vlog. Obrestna mera je odvisna od zneska in ročnosti vezave sredstev. Gre za denarna sredstva, ki jih komitenti vežejo v bankah za neko časovno obdobje. Banka lahko ta sredstva bolj zanesljivo plasira v posojila, ne da bi pri tem ogrožala likvidnost banke. Prav zato so tako pomemben vir financiranja, saj jih štejemo h kakovostnejšim denarnim sredstvom.

Zelo pomemben vir financiranja bank v času krize je postala država, tako da je del sredstev deponirala pri bankah. Vloge države predstavljajo 14 % vlog nebančnega sektorja. Bankam v obdobju do oktobra 2012 zapade za 1,8 mrd. EUR vlog države. Vloge države so zelo pomemben vir financiranja, posebej za banke v večinski domači lasti. Ministrstvo za finance RS je 6. decembra 2011 izdalo 18-mesečne zakladne menice v vrednosti 0,907 mrd. EUR in zbrana sredstva naložilo v banke, vendar s krajšo ročnostjo.

Financiranje bank z izdajami vrednostnih papirjev je bilo leta 2011 v primerjavi s prejšnjima dvema letoma zelo skromno. Banke so nekaj izdanih obveznic celo predčasno odkupile, in sicer zaradi visokega stroška poročstva države, ki je znašal blizu 1 odstotne točke, ter zaradi upravljanja z likvidnostjo.

Banke se financirajo tudi preko operacij evrosistema. V prvem četrtletju leta 2012 bo bankam zapadlo še 166 mio. EUR obveznosti do evrosistema, pred tem pa je bila konec decembra 2011 izvedena še ena izredna triletna ODR. Cena in ročnost tega vira sta tudi za slovenske banke zelo ugodna, kar v letu 2012 omogoča povečanje financiranja pri evrosistemu.

Banke pridobivajo vire financiranja tudi pri drugih bankah v tujini. Pogoji te vrste financiranja so se zaostri. Pribitki nad Euribor v posameznih poslih segajo tudi do 3 odstotne točke. Razlike v pribitkih so med bankami v večinski domači lasti in med bankami v večinski tuji lasti. Pribitek na posojila domačim bankam se je v letu 2011 gibal med 1,2 in 3 odstotne točke, medtem ko se je pribitek za posojila bankam v večinski tuji lasti gibal med 0,4 in 1,8 odstotne točke (BS, 2011d, str. 27–28).

Če bi slovenske banke želele izpolniti vse zahtevane minimalne kapitalske standarde po Baslu III, bi potrebovale 600 milijonov EUR dodatnega kapitala. Glavni vir za dodatni kapital bi morali biti zadržani dobički (zaradi česar se pričakuje pritisk na zmanjšanje izplačila dividend) in dokapitalizacije (Kenda, 2011).

6.2 Ali lahko govorimo o umirjanju finančne krize

Kljub temu da so se že začeli kazati znaki izboljšanja v gospodarstvu, pa vseeno še ne moremo govoriti o koncu finančne krize. V Sloveniji se gospodarska kriza še vedno izraža v realnem in finančnem sektorju. Slovenska podjetja so namreč še vedno zelo odvisna od bančnih posojil in so prezadolžena. Banke pa so zelo odvisne od tujih finančnih virov. Tudi domač kapitalski trg je nelikviden, kar vpliva na nizko in nestabilno gospodarsko rast, ki pa še ne kaže znakov hitrega okrevanja.

Na slovenski bančni sistem je kriza vplivala tako, da so se banke srečale s krčenjem finančnega posredništva. Obveznosti do tujih bank so se sicer v letu 2010 zmanjšale za desetino, hkrati pa so se zmanjšali tudi kratkoročni viri v obliki vlog države in obveznosti do evrosistema. Predvsem domače banke so podvržene tveganju refinanciranja. Zaradi prestrukturiranja virov sredstev bodo banke postopno zviševale stroške financiranja, kar pomeni povišanje posojilnih obrestnih mer oziroma pritisk na racionalizacijo poslovanja bank. Še vedno je neugodno razmerje med posojili in vlogami nebančnega sektorja, ki znaša 137 % in se zelo počasi znižuje. To razmerje vpliva na visoko občutljivost bank na pogoje refinanciranja. Ne smemo pozabiti, da bo zelo pomemben element za pogoje refinanciranja tudi bonitetna ocena državnega dolga.

Leta 2011 so se banke soočale z visokim kreditnim tveganjem, predvsem zaradi povečevanja deleža nedonosnih terjatev in naraščanja dolgoročnejših zamud iz terjatev bank do nefinančnih družb. Poslabševala sta se plačilna disciplina in poslovanje podjetij, ne samo v panogah, kot sta gradbeništvo in finančni holdingi. Zaradi zadolženosti nefinančnih družb in trenda poslabševanja kreditnega tveganja so se banke usmerile k intenzivnejšemu kreditiranju

gospodinjstev in s tem k manj tveganim komitentom. Na slabo finančno stanje podjetij vpliva tudi izpostavljenost kapitalskih naložb, ki so nastale v času pred finančno krizo zaradi lastniške konsolidacije. Ravno morebitno zniževanje vrednosti kapitalskih naložb in vrednosti nepremičnin v bilancah podjetij bi uspelo še dodatno neugodno vplivati na kreditno sposobnost podjetij (BS, 2011b, str. xiii).

6.3 Razmere v slovenskih podjetjih

Stanje finančnih obveznosti nefinančnih podjetij se je v letu 2010 znižalo, in sicer zaradi vrednostnih sprememb oziroma večinoma zaradi padanja delniških tečajev in tako vrednosti lastniškega kapitala podjetij. Delež lastniškega kapitala v strukturi podjetij se je od izbruha finančne krize znižal. Na to je vplivalo razvrednotenje kapitala zaradi negativnih trendov na borzah. Zniževanja cen nepremičnin vpliva na razvrednotenje stalnih sredstev in obenem kapitala ter tako zmanjšanje deleža lastniškega kapitala in večji delež zadolženosti (BS, 2011b, str. 32).

Za povečanje učinkovitosti zasebnih investicij sta potrebna stimulatивnejše podjetniško okolje ter stabilnejša in učinkovitejša lastniška struktura podjetij. To pomeni tudi večji pritek tujega lastniškega kapitala in oblikovanje privlačnejšega okolja za neposredne tuje investicije. Slovenska podjetja so še vedno najbolj odvisna od bančnih posojil, saj si v obdobju rasti niso uspela ustvariti ustreznih virov lastniškega kapitala. Razlog lahko najdemo v neuspešni lastniški konsolidaciji, ki se kaže v majhnem deležu aktivnih lastnikov, ki bi skrbeli za razvoj podjetij (BS, 2011b, str. 2).

Poslovna poročila podjetij za leto 2010 še vedno kažejo na nadaljevanje poslabšanja rezultatov poslovanja. Močno se je povečala ustvarjena izguba podjetij. Največ podjetij, ki so poslovala z izgubo, najdemo v gradbeništvu, v dejavnosti informacij in komunikacij ter finančnem posredništvu. Zaradi omejenega dostopa do virov financiranja se je zadolženost podjetij zniževala, hkrati pa se je zaradi borznih gibanj zniževala tudi vrednost kapitala v bilancah podjetij. Najbolj zadolžena podjetja najdemo v gradbeništvu in poslovanju z nepremičninami. V večini dejavnosti so majhna in srednja podjetja bolj zadolžena kot velika. Likvidnost se je v podjetjih še poslabšala, in sicer bolj v majhnih in srednjih podjetjih kot v velikih. K temu sta pomembno prispevali plačilna nedisciplina ter premajhna razpršenost poslovanja majhnih in mikro podjetij, ki povečuje odvisnost od majhnega števila poslovnih partnerjev. Zaradi visoke zadolženosti in tekoče nelikvidnosti podjetij se podaljšujejo zamude pri poravnavanju obveznosti do bank (BS, 2011b, str. 42–43).

SKLEP

Finančna kriza je prizadela gospodarstvo po vsem svetu, obenem pa je zelo vplivala na svetovne finance. Banke se bodo morale v prihodnje bolj prilagoditi strankam s prilagodljivejšimi storitvami, individualizirati in personalizirati svojo ponudbo ter se prilagoditi in približati strankam.

Od konca leta 2007 se je situacija glede kreditiranja zaostрила, saj je prišlo do svetovne gospodarske in finančne krize. Ta je zelo vplivala na bančni sektor in posledično povzročila zmanjšano kreditiranje podjetij. Do tega je prišlo zaradi težjega pridobivanja sredstev bank na svetovnem trgu, saj je na finančnem trgu vladalo nezaupanje. Ker so se banke soočale z omejenimi sredstvi, so tudi pri posojanju denarja upoštevale strožje kriterije. Na drugi strani pa je kriza vplivala tudi na poslovanje podjetij, ki so se soočala s plačilno nedisciplino, pomanjkanjem naročil, kar je privedlo do težjega odplačevanja posojil in do odpuščanja zaposlenih. Raziskala sem, ali je zaradi krize prišlo do zmanjšanja oziroma zaustavitve kreditiranja podjetij.

Skrbnik pravnih oseb v banki je tisti, ki večinoma prvi vzpostavi kontakt s komitentom. Skrbnik mora poleg komercialnega dela skrbeti za upoštevanje zakonodaje in spremljanje podjetij tudi po odobrenem posojilu. Nadzorne institucije, ki vplivajo na poslovanje bank in tudi na zagotavljanje stabilnosti bančnega okolja, so BS, ECB in CEBS, skozi predpisane zakone, sklepe, direktive, pripombe in priporočila. Bankam predpisujejo višino kapitalske ustreznosti, analizirajo kreditni portfelj, spremljajo velike izpostavljenosti banke in povezave med posameznimi pravnimi in fizičnimi osebami, opravljajo *stress teste* izjemnih situacij in ocenjujejo posamezne metodologije in politike banke.

Z nastopom in skozi obdobje finančne krize so se pokazale pomanjkljivosti bančnega sektorja in sporazuma Basel II. Pokazalo se je, da banke niso bile sposobne pravočasno zaznati in obvladovati tveganj, kar pa je močno zamajalo zaupanje v delovanje bančnega sistema. Izkazalo se je, da so finančno volatilne, premalo likvidne in kapitalsko neustrezne, da bi stabilno prešle skozi obdobje finančne krize. Zaradi slabosti sporazuma Basel II, ki so se pokazale skozi obdobje krize, je prišlo do sprememb in do novega sporazuma Basel III. Na novo se je opredelil kapital banke, uvedli so se blažilci v kapitalskih rezervah, uvedli so se *stress testi* izjemnih situacij likvidnostnega tveganja in tveganja nasprotne stranke, politika prejemkov, politika oblikovanja oslabitev in rezervacij, pravilna umestitev področja upravljanja s tveganji v bančno organizacijo, zagotavljanje kakovostnih resursov za upravljanje s tveganji, vzpostavitev ustreznih notranjih kontrol ter razumevanje upravljanja s tveganji s strani nadzornih svetov. Cilj nove kapitalske ureditve je vzpostavitev stabilnega bančnega okolja, ki bo ponovno pridobil zaupanje v delovanje.

V času krize se je izkazalo, da samo zdrav bančni sistem pomeni finančno stabilnost, ki predstavlja osnovo za vzdrževanje in razvoj ter nemoteno delovanje celotnega gospodarskega sistema. Izkazalo se je, da so se banke pri odobravanju posojil premalo poglobile v finančne izkaze, v prihodnje denarne tokove, v učinke investicije in v poslovanje podjetij. Pomembno je, da bančni delavci poznajo zakonodajo, kreditni proces, delajo v skladu z internimi navodili, saj le tako ne bo prihajalo do pomanjkljivosti pri odobravanju posojil. Pomembne so tudi notranje kontrole v banki, da se lahko čim bolj obvladuje tveganje ter spremljanje poslovanja posojilojemalcev, pridobivanje mehkih informacij o komitentih ter pogovor s komitenti o ciljnih podjetja.

Zaradi nezaupanja med bankami na medbančnem trgu so morale poseči centralne banke. Glavni vir financiranja bank je bil prav medbančni trg. Banke so se poleg problema zagotavljanja svežega kapitala soočale tudi s problemom likvidnosti. Vlade so se soočale z bančno krizo in potrebni so bili sanacijski ukrepi. Cilj posredovanja centralnih bank je bilo zmanjšanje težav v plačilnem sistemu ter ohranjanje zaupanja v finančni sistem. Pri pomoči bankam lahko pride tudi do negativnega učinka, saj v primeru, da je pomoč velika, bodo banke v prihodnosti pripravljene sprejemati bolj tvegane posle in odločitve z mislijo na pomoč centralne banke.

Glavni cilj banke je zadovoljna stranka, kar je ključ do dolgoletnega sodelovanja. Tudi komitenti morajo imeti občutek, da jim bo banka stala ob strani tudi v primeru slabših časov in jih podpirala, obenem pa jim bo lahko tudi svetovala v primeru načrtovanja investicij, različnih težav. Pomembna naloga skrbnika je spremljanje poslovanja podjetij, pogovor z zaposlenimi v podjetjih, spremljanje mehkih informacij (v časopisu itd.) ter dober odnos s podjetji, da se vzpostavi zaupanje. Obenem pa mora banka imeti dobro razvit informacijski sistem, da ne prihaja do nepotrebnih napak ali do pomanjkljivih informacij zaradi slabega informacijskega sistema. Izkazalo se je, da mora skrbnik podjetij skrbeti tudi za to, da so vsi pomembni pogovori, dejavnost podjetja, cilji, kupci, dobavitelji, glavne značilnosti poslovanja podjetja zapisane v določenem programu, ki je na razpolago tudi v primeru, da je bančni delavec odsoten. Le tako lahko banka komitentom zagotavlja kakovostne storitve in kakovosten servis.

Banke v Sloveniji bodo leto 2011 večinoma zaključile z negativnim rezultatom oziroma z izgubo. Razlogi za tako stanje so veliko oblikovanje rezervacij, poslabšanje stanja v gospodarstvu, kar vpliva na slabo poslovanje podjetij in posledično na slabšo bonitetno oceno, stečaje in prisilne poravnave podjetij ter posledično odpis terjatev, nižje obrestne marže itd. Banke bodo preusmerile svoje kreditiranje na manj tvegane posle, to pa je kreditiranje gospodinjstev ter srednjih in malih podjetij. Poskušale bodo pridobiti čim večji obseg depozitov, saj je to verjetno najcenejši vir financiranja banke. Tako kot so podjetja morala v času krize znižati svoje stroške, bodo tudi banke prisiljene znižati svoje stroške oziroma jih bodo poskusile obdržati na enaki ravni. Bankam zelo veliko težavo predstavlja sporazum

Basel III, saj jih zavezuje k okrepitvi kapitalske ustreznosti. To pomeni, da bodo morale pridobiti kapital za dokapitalizacijo.

Finančna kriza je prerasla v globalno krizo in prizadela skoraj vse države. Ima zelo velik vpliv tudi na bančni sektor, zato je prav, da se s sporazumom Basel III ponovno pridobi zaupanje v banke. Na vprašanje, ki sem ga zastavila na začetku magistrske naloge: »Ali so banke zmanjšale kreditiranje pravnih oseb v času krize?« sem odgovorila skozi nalogo. Zaradi vseh posledic finančne krize in vpliva tudi na bančni sektor so banke zmanjšale obseg kreditiranja. Zaradi odpisov terjatev velikih podjetij, ki niso bila zmožna vračati posojil, zaradi velikega števila stečajev in prisilnih poravnav ter zaradi poslabšanja bonitetnih ocen podjetij, kar je posledično pomenilo večje oblikovanje rezervacij in oslabitev, so banke postale previdnejše pri odobravanju posojil in so zaostrole kriterije za njihovo pridobitev. Posledica vsega tega je zmanjšanje kreditiranja.

LITERATURA IN VIRI

1. Agencija Republike Slovenije za javnopravne evidence in storitve (b.l.). *Register neposestnih zastavnih pravic in zarubljenih premičnin*. Najdeno 20. decembra 2011 na spletnem naslovu http://www.ajpes.si/registri/zastava_premicnin/predpisi
2. Bank for International Settlements. (2010). *Basel III: A Global Regulatory Framework for more Resilient Banks and Banking Systems*. Basel Committee- BCBS. Najdeno 20. decembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.bis.org/publ/bcbs189.pdf>
3. Banka Slovenije. (2009). *Poročilo o finančni stabilnosti maj 2009*. Ljubljana: Banka Slovenije
4. Banka Slovenije. (2010a). *Poročilo o finančni stabilnosti maj 2010*. Ljubljana: Banka Slovenije.
5. Banka Slovenije. (2010b). *Poročilo o cenovni stabilnosti oktober 2010*. Ljubljana: Banka Slovenije.
6. Banka Slovenije. (2011a). *Letno poročilo 2010*. Ljubljana: Banka Slovenije
7. Banka Slovenije. (2011b). *Poročilo o finančni stabilnosti maj 2011*. Ljubljana: Banka Slovenije.
8. Banka Slovenije. (2011c). *Poslovanje bank v tekočem letu, gibanja na kapitalskem trgu in obrestne mere*. Ljubljana: Banka Slovenije.
9. Banka Slovenije. (2011d). *Stabilnost slovenskega bančnega sistema*. Ljubljana: Banka Slovenije.
10. Basel Committee on Banking Supervision. (2006). *Core Principles for Effective Banking Supervision*. Basel: Bank for International Settlements.
11. Basel Committee on Banking Supervision. (2003). *The New Basel Capital Accord*. Basel: Bank for International Settlements.
12. Basel Committee on Banking Supervision. (2004). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards. A Revised Framework*. Basel: Bank for International Settlements.
13. Borak, N. (1997). *Bazelski kapitalski standardi*. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.
14. Brank, N. (2010, 1. januar). Finančna kriza 2009: Leto globoke recesije in preobrata h okrevanju. *Dnevnik.si*. Najdeno 19. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.dnevnik.si/poslovni_dnevnik/1042325669
15. Crouhy, M. G., Jarrow, R.A., Turnbull, S. M. (2007, 12. september). The Subprime Credit Crisis of 07. *SSRN*. Najdeno 7. oktobra 2011 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1112467
16. Dajčman, S. (2003). Izzivi bančnega financiranja malih in srednjih podjetij v Sloveniji in EU. *Slovenski podjetniški observatorij*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta, Inštitut za podjetništvo in management malih podjetij.
17. Dajčman, S. (2010, 30. april). Oživitev gospodarske rasti: gospodarsko okrevanje v evro-območju. *Denar: revija o davkih*, 20(7), 26–27.

18. Dajčman, S. (2010, 31. maj). Finančna kriza: njeni vzroki in predlagane reforme regulacije bančnega sektorja. *Denar: Revija o davkih*, 20(9), 20-23.
19. Dakič, L. (2009, maj). Mala podjetja niso izgubila možnosti financiranja. *Finance panoge in posel*, 6-7.
20. Damijan, J. P. (2009, 24. september). Je bilo sedanjo krizo mogoče napovedati. *Razgledi.net*. Najdeno 22. julija 2011 na spletnem naslovu <http://razgledi.net/2009/09/24/je-bilo-sedanjo-krizo-mogoce-napovedati/>
21. Damijan, J. P. (2011, 20. julij). Če hočejo evropski voditelji rešiti svoje države, morajo najprej rešiti Grčijo. *Razgledi.net*. Najdeno 9. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.razgledi.net/2011/07/20/ce-hocejo-evropski-voditelji-resiti-svoje-drzave-morajo-najprej-resiti-grcijo/>
22. Darja. (2011, 27. junij). Zgodba o evru je zgodba o kršenju in prilagajanju pravil političnim potrebam. *Razgledi.net*. Najdeno 9. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.razgledi.net/2011/06/27/zgodba-o-evru-je-zgodba-o-krsenju-in-prilagajanju-pravil-politicnim-potrebam/>
23. Evropska centralna banka. (2011a). Letno poročilo 2010. *ECB*. Najdeno 5. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.ecb.int/pub/pdf/annrep/ar2010sl.pdf>
24. Evropska centralna banka. (2011b). Mesečni bilten. *ECB*. Najdeno 5. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.bsi.si/iskalniki/ecb.asp?MapaId=1182>
25. Evropska komisija. (2009). Kako obravnavati novo kulturo določanja bonitete, *Praktični priročnik za financiranje s posojili za mala in srednja podjetja*. Najdeno 14. avgusta 2009 na spletnem naslovu http://www.infosvet.si/image/stories/Prenesi/8/basel_prirocnik_bonitete.pdf
26. Evropska komisija. (b.l.). *Praktični priročnik za financiranje s posojili za mala in srednja podjetja*. Najdeno 14. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.infosvet.si/images/stories/Prenesi/8/basel_prironik_bonitete.pdf
27. Hren, B. (2009, 7. september). Banke tudi s pritiski na regulatorja skušajo izboljšati svoje rezultate. *Novogradnje.com*. Najdeno 7. januarja 2012 na spletnem naslovu http://www.novogradnje.com/Intervjuji/Banke_tudi_s_pritiski_na_regulatorja_skusajo_izboljsati_svoje_rezultate/
28. Hribar, L. (2008). *Analiza odobravanja posojil malim in srednjim podjetjem v NLB* (specialistično delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
29. Huhoja Celan, K. (2010). *Prenova ključnega poslovnega procesa banke ter njegov vpliv na kapitalsko ustreznost* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta
30. Kenda, A. (2011, 30. junij). Milijarda pod vprašajem v slovenskih bankah. *Finance.si*. Najdeno 10. novembra na spletnem naslovu <http://www.finance.si/316967/Milijarda-pod-vpra%C5%A1ajem-v-slovenskih-bankah>
31. Klepec (2008, 4. november). Svetovna finančna kriza 2007/2008-20??. *Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije*. Najdeno 14. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Dobre_prakse/Predstavitve_DP_2008/KLEPEC_Razlaga_DP2008_.pdf

32. Knežević, T. (2010). *Vpliv finančne krize na hitro rastoče države v razvoju: analiza na primeru Indije in Kitajske* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
33. Kos, B. (2007). Financiranje podjetij s potencialom hitre rasti. *Poslovni angeli Slovenije*. Najdeno 18. julija 2009 na spletnem naslovu <http://www.tovarnapodjemov.org/docDir/Blaz%20Kos%20predstavitev.pdf>
34. Kovač, B., & Grm, J. (2008, 27. april). *Finančna kriza*. Najdeno 20. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://juregrm.blogspot.com/2008/04/recesija-evrope-zaetek-krepiteve.html>
35. Kovač, S. (2008, 8. december). Konkurenca bo banke prisilila v kreditiranje. *Poslovna akademija Finance*. Najdeno 13. maja 2009 na spletnem naslovu <http://www.finance-akademija.si/?go=article&artid=231956>
36. Kržišnik, A. (2009). *Ameriška finančna kriza in njena razširitev v svetovno finančno in gospodarsko krizo* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
37. Lah, E. (2009). Likvidnost bank je dobra, kreditna aktivnost še šepa (posvet zakladnikov v znamenju rahlega optimizma). *Bančni vestnik* 58(5), str. 51–52.
38. Lukman, A. (2007). *Basel II in CAD3: vloga regulatornega nadzora* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
39. Marcon, P. (2011, 22. november). Euribor naj bi leta 2012 najprej upadal, nato rasel. *Finance*, str. 22–23.
40. Ministrstvo za finance Republike Slovenije. (b.l.). *Izdana poročila in jamstva Republike Slovenije*. Najdeno 14. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.mf.gov.si/fileadmin/mf.gov.si/pageuploads/Finan%C4%8Dno_premo%C5%BEenje_in_poro%C5%A1tva/Tekoce_informacije/Porostva_in_jamstva/7_Porostva_31_12_2010.pdf
41. Ministrstvo za finance Republike Slovenije. (2009). *Predstavitev ukrepov Ministrstva za finance v času finančne krize*. Najdeno 19. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.vlada.si/fileadmin/dokumenti/si/projekti/Protikrizni_ukrepi/Ukrepi_za_blazitev_krize/Protikrizni_ukrepi_do_13052009.pdf
42. Mrak, M. (2008). Vpliv zaostrovanja finančne krize na države centralne in jugovzhodne Evrope. *Nova Ljubljanska banka*. Najdeno 9. septembra 2009 na spletnem naslovu <http://www.nlb.si/kazipot43-vpliv-zaostrovanja-financne-krize>
43. Navodilo o unovčevanju menic pri bankah. *Uradni list RS* št. 35/2003, 58/2009
44. Pavliha. (b.l.). Finančno načrtovanje. *Računovodstvo Pavliha*. Najdeno 5. novembra 2011 na spletnem naslovu http://www.pavliha.org/finance/financno_nacrtovanje.htm
45. *Podjetniški portal*. Najdeno 9. septembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.podjetniski-portal.si/izdelki-in-storitve/viri-financiranja/Zavarovanje-terjatev-kot-ukrep-proti-financni-nedisciplini/Menica>
46. Radanovič, G. (2009). *Financiranje razvoja malih in srednje velikih podjetij s poudarkom na bančnem financiranju in primerom dobre prakse* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

47. Ratkajec, B. (2008). *Vpeljava tristebne ureditve nove kapitalske ureditve na področju kreditnega tveganja na primeru majhne banke* (magistrsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
48. Rotovnik, T. (2003). Javna razkritja v okviru tretjega stebra novega kapitalskega sporazuma in moralni hazard. *Bančni vestnik*, 6, 2003, str. 38–44.
49. Rotovnik, T. (2009a). *Ustreznost smernic o upravljanju tveganj v trenutnih tržnih razmerah (1)*. *Bančni vestnik*, 9, str. 28–31.
50. Rotovnik, T. (2009b). *Ustreznost smernic o upravljanju tveganj v trenutnih tržnih razmerah (2)*. *Bančni vestnik*, 10, str. 21–25.
51. Rtv slo.si. (2012, 27. januar). *Fitch znižal bonitetno oceno Slovenije in še štirih držav z evrom*. Najdeno 29. januarja 2012 na spletnem naslovu <http://www.rtv slo.si/gospodarstvo/fitch-znizal-bonitetno-oceno-slovenije-in-se-stirih-drzav-z-evrom/275671>
52. Rubin, S. (2003a). EU odgovor na Basel II. *Bančni vestnik* 52, 2003, str. 27-31.
53. Rubin, S. (2003b). Basel II tretjič. *Bančni vestnik*, 52, 2003, str. 35-40.
54. SID banka. (b.l.). *Viri financiranja*. Najdeno 14. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.sid.si/financiranje/konkurencno-podjetnistvo>
55. Simoneti, M. (b.l.). *Razvojne priložnosti trga kapitala v Sloveniji po finančni krizi*. Najdeno 19. aprila 2011 na spletnem naslovu www.ljse.si/cgi-bin/jve.cgi?att=12635&sid=bPX729yWxDB1D5Su
56. Sklep banke Slovenije o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 24/2002.
57. Sklep o izračunu kapitala bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 135/06, 104/07, 85/2010.
58. Sklep o kreditnih zavarovanjih. *Uradni list RS* št. 135/06, 104/07, 112/08.
59. Sklep o oblikovanju posebnih rezervacij bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 24/2002, 67/2005.
60. Sklep o ocenjevanju izgub iz kreditnega tveganja bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 67/2005, 28/2007, 102/2008, 3/09.
61. Sklep o spremembah in dopolnitvah sklepa o razvrstitvi aktivnih bilančnih in zunajbilančnih postavk bank in hranilnic. *Uradni list RS* št. 67/2005.
62. Slak, L. (2005). *Obvladovanje tveganj v bančnem poslovanju po novem kapitalskem sporazumu Basel II* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije.
63. Slovenski podjetniški sklad. (2008). *Priročnik za kreditno financiranje MSP-jev po priporočilih Evropske komisije*. Ljubljana: Slovenski podjetniški sklad.
64. Slovenski podjetniški sklad. (b.l.). *Pregled razpisov 2011*. Najdeno 14. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.podjetniskisklad.si/index.php?option=com_content&view=article&id=154&Itemid=142
65. Statistični urad Republike Slovenije. (2009) *Statistični letopis Republike Slovenije 2009*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
66. Stvarnopravni zakonik (SPZ). *Uradni list RS* št. 87/2002.

67. Sušnik, S. (2005). *Prihodnost Baselskih kapitalskih standardov*. Ljubljana: Banka Slovenije.
68. Štiblar, F. (2009). Globalna kriza in Slovenija. Najdeno 19. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://www.pf.uni-lj.si/media/stiblar.kriza.in.slovenija.pdf>
69. Šturm, K. (2009). Predlog nadgradnje Basel II. *Bančni vestnik*, 5, str. 17–19.
70. Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2007). *Ekonomsko ogledalo*. (št. 11, 2007). Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
71. Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2009). *Ekonomsko ogledalo*. (št. 5, maj 2009). Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
72. Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2010a). *Ekonomsko ogledalo*. (št. 5, maj 2010). Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
73. Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2010b, 17. december). *Pregled indikatorjev makroekonomske stabilnosti in konkurenčnosti – Slovenija in primerjava z EU*. Urad za makroekonomske analize in razvoj. Najdeno 5. maja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/fileadmin/user_upload/sporocila_za_javnost/2010/11/pregled_indikatorjev_nov2010.pdf
74. Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2011a). *Ekonomsko ogledalo*. (št. 10, oktober 2011). Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
75. Urad za makroekonomske analize in razvoj. (2011b). *Ekonomsko ogledalo*. (št. 11, november 2011). Ljubljana: Urad za makroekonomske analize in razvoj.
76. Uredba o izvajanju Zakona o jamstveni shemi Republike Slovenije. *Uradni list RS* št. 35/2009.
77. Vodušek, M. (2006, 5. september). Kreditna zavarovanja. *Erevir*. Najdeno 20. decembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.erevir.si/Moduli/Clanki/Clanek.aspx?ModulID=1&KategorijaID=11&ClanekID=286>
78. Weiss, M. (2011, 30. junij). Za dogajanje na nepremičninskem trgu ne moremo obsojati le bank. *Finance.si*. Najdeno 15. novembra 2011 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/316966/Intervju-Za-dogajanje-na-nepremi%C4%8Dninskem-trgu-ne-moremo-obsojati-le-bank>
79. Zakon o bančništvu. *Uradni list RS* št. 131/2006, 1/2008, 19/2009, 99/2010.
80. Zakon o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2C). *Uradni list RS* št. 5/2009.
81. Zakon o davku na dodano vrednost (ZDDV-1-UPB2). *Uradni list RS* št. 10/2010.
82. Zakon o dopolnitvi zakona o izvršbi. *Uradni list RS* št. 28/2009.
83. Zakon o dopolnitvah Zakona o davku na dodano vrednost (ZDDV-1D). *Uradni list RS* št. 18/2011.
84. Zakon o finančnem poslovanju podjetij (ZFPPod). *Uradni list RS* št. 54/1999, 126/2007.
85. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1). *Uradni list RS* št. 42/2006 in 60/2006 popr.
86. Zakon o izvršbi in zavarovanju (ZIZ). *Uradni list RS* št. 51/1998, 3/2007, 26/2011 popr.
87. Zakon o jamstveni shemi (ZJShemRS). *Uradni list RS* št. 33/09.

88. Zakon o jamstveni shemi Republike Slovenije za fizične osebe (ZJShemFO). *Uradni list RS* št. 59/09.
89. Zakon o javnem naročanju (ZJN-2). *Uradni list RS* št. 128/2006.
90. Zakon o preprečevanju zamud pri plačilih. *Uradni list RS* št. 18/2011.
91. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o bančništvu (Zban-1D). *Uradni list RS* št. 98/2009.
92. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnih financah (ZJF-D). *Uradni list RS* št. 109/2008.
93. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnih financah (ZJF-E). *Uradni list RS* št. 49/2009.
94. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnem naročanju (ZJN-2C). *Uradni list RS* št. 18/2011.
95. Zakon o zemljiški knjigi (ZZK-1). *Uradni list RS* št. 58/2003.
96. Zveza ekonomistov Slovenije. (1998). *Bazelska načela preudarnega bančnega poslovanja*. Ljubljana: Zveza ekonomistov Slovenije.

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Opis odobritve posojila od prihoda stranke v banke do podpisa pogodb in urejanja dokumentacije	1

Priloga 1: Opis odobritve posojila od prihoda stranke v banke do podpisa pogodb in urejanja dokumentacije

- Kontakt oziroma pogovor s stranko:
  - stranka lahko pride v banko ali
  - pokliče po telefonu (stranki se predlaga, da se osebno oglasi v banki ali pa se ji tudi že preko telefona obrazloži postopek odobravanja posojila in oblike ter možnosti posojil);
  - skrbnik predstavi možnosti kreditiranja in ostalo ponudbo bančnih storitev, predstavi pogoje in možnosti za sodelovanje v primeru, da je komitent nov. V primeru da gre za že obstoječega komitenta, ni treba od stranke pridobiti informacij o poslovanju podjetja, o kupcih, dobaviteljih, ciljnih podjetja, saj nam je vse to že poznano. Bolj se lahko osredotočimo na možnosti, ki jih kot banka lahko komitentu ponudimo in se pogovorimo o možnostih;
  - v primeru da gre za novega komitenta, je treba pridobiti informacije o stranki (naziv podjetja, matična številka ter vpis v sodni register, informacija o zakonitih zastopnikih, pooblaščenih zastopnikih, informacije o dejavnosti podjetja, o glavnih kupcih, dobaviteljih, ciljnih podjetja, o dosedanjem poslovanju itd.);
  - skrbnik pogovor vodi tako, da izve čim več informacij o tem, zakaj stranka potrebuje posojilo. Če gre za investicijo, se temeljito pogovorita o tem, kaj bo investicija podjetju prinesla, kako bo podjetje zmožno odplačevati posojilo, kaj se bo zgodilo v primeru, da investicija ne bo dosegala takih učinkov, kakšno zavarovanje za posojilo lahko podjetje ponudi ter kakšne so možnosti za odobritev posojila. Bančni delavec razloži tudi možnosti kreditiranja (ročnost, obrestno mer, možnosti zavarovanj). Skrbnik si mora ves pogovor zapisati, da ima čim več informacij. Obenem pa mora biti pozoren tudi na to, ali je podjetnik prepričan v uspeh investicije ali ima kakšne pomisleke, ter ga o tem tudi povprašati. Skrbnik je tisti, ki ima podjetnika pred seboj, zato mora biti pozoren v pogovoru oziroma si ustvariti neko mnenje in verjeti v projekt, ki ga bo predstavil kreditnemu odboru. Pozoren mora biti zato, ker mora kreditnemu odboru dati čim več informacij o dosedanjem in prihodnjem poslovanju podjetja, predstaviti mora stvari, ki so pomembne pri odobravanju posojila. V primeru da ima že skrbnik pomisleke o odobritvi, mora te razrešiti s podjetnikom, saj v nasprotnem primeru ne more podati objektivnega predloga na kreditni odbor;
  - po pogovoru se skrbnik in podjetnik dogovorita, da mora podjetnik napisati vlogo za odobritev posojila, pripraviti analizo prihodnjih denarnih tokov za 2–5 let (odvisno za kakšno investicijo gre), bilanco stanja in izkaz uspeha za preteklo leto in medletno bilanco stanja in izkaz uspeha (da se lahko vidi poslovanje v tekočem letu). Komitent mora v vlogi tudi napisati, kakšno zavarovanje lahko zagotovi za posojilo (o možnostih se pogovorita že skrbnik in podjetnik na pogovoru), in podati podatke o zavarovanju;
  - poslovni skrbnik prejme vlogo za posojilo, finančne podatke in dokumentacijo o zavarovanju. Poskrbi, da se podatki vnesejo v ustrezne aplikacije ter iz bonitetne

službe pridobi bonitetno oceno podjetja. Pridobiti mora tudi pravno mnenje o zavarovanju posojila.

- priprava predloga za kreditni odbor:
  - Skrbnik pripravi predlog za kreditni odbor. Ta vsebuje:
    - podroben opis stranke (dejavnost, kupci, dobavitelji, dosedanje sodelovanje itd.);
    - namen posojila (podrobna obrazložitev, kaj bo to doprineslo podjetju);
    - zavarovanje posojila (navedeno mora biti razmerje med višino posojila in vrednostjo zavarovanja; točen opis zavarovanja – vrsta zavarovanja in njegova vrednost);
    - pregled povezanih oseb;
    - bonitetno oceno, finančne podatke;
    - podatke o namenu odobritve, roku in načinu črpanja, načinu vračila posojila, višini obrestne mere, o obliki zavarovanja;
- odločitev o (ne)odobritvi posojila s strani kreditnega odbora: člani kreditnega odbora sprejmejo odločitev o (ne)odobritvi posojila. Lahko celo zahtevajo pridobitev dodatnih informacij ali odobritev pogojujejo z dodatnimi pogoji;
- pridobitev zapisnika s strani kreditnega odbora;
- skrbnik podatke vpiše v aplikacijo;
- obvesti stranko o (ne)odobritvi posojila;
- v primeru odobritve se dogovori za nadaljnje postopke;
- poslovni skrbnik pripravi kreditno pogodbo ter jo natančno pregleda in posreduje nadzorni osebi v pregled;
- s stranko se dogovorita za podpis pogodbe. Pogodba se največkrat podpisuje pri notarju, saj se zastava premičnin, nepremičnin, odstop terjatev opravi pri notarju;
- ko skrbnik pridobi podpisano pogodbo in vso potrebno dokumentacijo, v podporno službo posreduje zahtevek za izplačilo in posreduje dokumentacijo;
- pomembno je, da skrbnik pred izplačilom natančno pregleda, ali ima vso potrebno dokumentacijo – zelo pomembna je dokumentacija o zavarovanju posojila;
- skrbnik poskrbi za ustrezno hranjenje in arhiviranje dokumentacije;
- po odobritvi posojila mora spremljati poslovanje podjetja, vračilo posojila in ali podjetje banki pošilja potrebne dokumente o zavarovanju (vinkulacijo v korist banke – v primeru nepremičnin in premičnin; račune v primeru zastave terjatev; cenitvena poročila itd.).